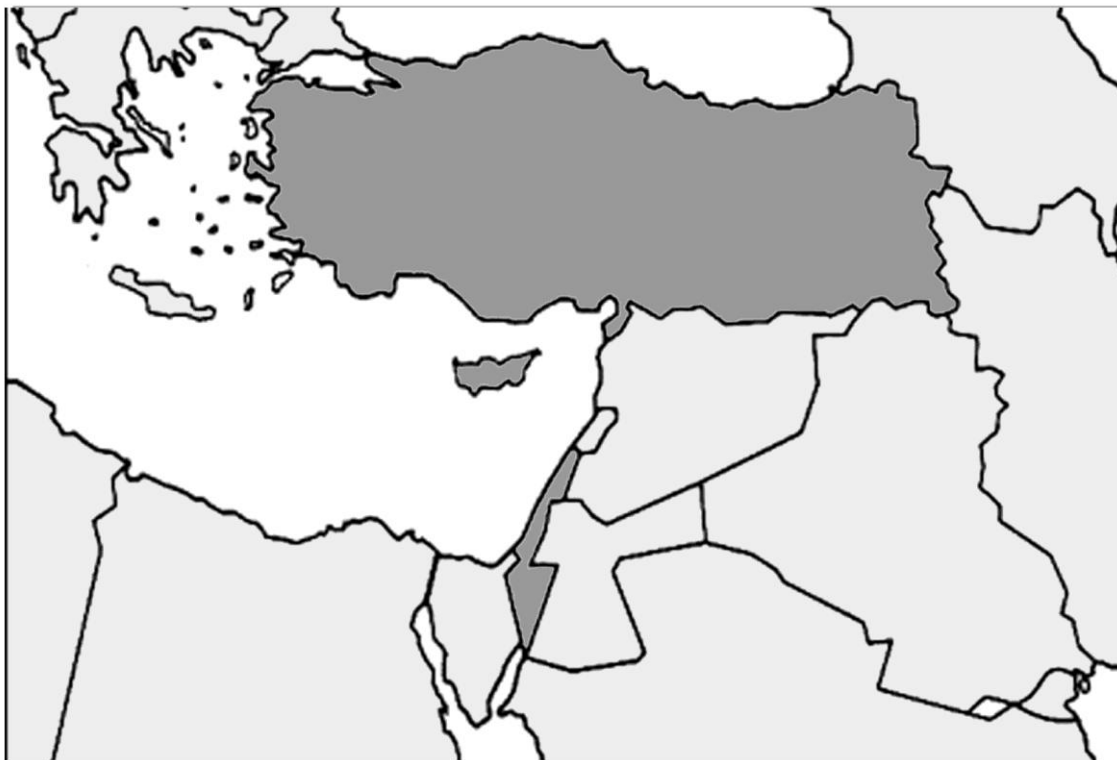

Biztonságpolitika

A gázai segélyflottilla-incidens
és a török-izraeli kapcsolatok

A gázai segélyflottilla–incidens és a török–izraeli kapcsolatok

Selján Péter

Konzulens: Dr. Kaiser Ferenc egyetemi docens
Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem
Kossuth Lajos Hadtudományi Kar
2011 Budapest

Tartalom

Bevezetés	4
1. A Gázai övezet és a flottillaincidentshez vezető út.....	6
1.1. Fokozatos elszigetelődés.....	7
1.1.1. Az összeomlás határán	9
1.1.2. Blokáddal a rakétatámadások ellen?.....	11
1.2. Izrael gázai háborúja.....	12
1.2.1. Élet a harcok után	14
1.3. A Fatah és a Hamász rivalizálása.....	15
2. A gázai segélyflottilla esete	17
2.1. Mi is történt valójában?	20
2.2. Az incidens kivizsgálása	22
2.2.1. Nem számítottak heves ellenállásra.....	25
3. Izraeli politikai irányváltás.....	29
3.1. A szárazföldi blokáddalazítása	30
4. Törökország és a Közel-Kelet	35
4.1. Ankara új külpolitikája	36
4.1.1. A kereskedő állam és a regionális integráció	37
4.2. A török közvetítói tevékenység	39
5. A török-izraeli kapcsolatok alapjai	42
5.1. A kétoldalú kapcsolatok stabilitása	45
5.2. Izrael és Törökország nézeteltérései	47
5.3. Ankara, Jeruzsálem és Washington	49
6. Az üzlet az üzlet	51
Következtetések.....	54
Mellékletek.....	59
1. A gázai flottilla-incidens térképe	59
2. A Gázai övezet térképe.....	60
3. Izrael, a Nyugati Part és a Gázai övezet térképe.....	61
4. A Közel-Kelet térképe	62
5. Izrael gázai humanitárius intézkedései	63
Felhasznált irodalom	64

Bevezetés

Nem véletlen, hogy napjaink válságövezetei közül éppen a Közel-Kelet kapja a legtöbb figyelmet, hiszen vitathatatlanul a világ egyik kiemelkedő jelentőségű régiója, mely hosszú ideje szinte állandó válságok, fegyveres összecsapások és megújuló békefolyamatok színtere volt. A Közel-Kelet napjainkban is egy „nyugtalan világ legzivatárosabb térségének” tekinthető, melyen belül a palesztin/arab-izraeli szembenállás vált az egyik legmélyebb gyökerű konfliktussá, ami számos háború és terrorcselekmény alapjául szolgált, s megoldása ma sem mondható közelinek. Éppen ezért ebben a térségben egy év sem telhet el komolyabb, a nemzetközi közvéleményt felbolygató esemény nélkül. 2010-ben például az úgynevezett május 31-i segélyflottilla-incidens kavart hatalmas külpolitikai vihart, amely során Izrael nemzetközi vizeken tartóztatott fel egy segélyrakományt szállító hajókonvojt, mely kísérletet tett a Gázai övezet tengeri blokádjának áttörésére.

A kommandósok hajnalban csaptak le a hat hajóból álló flottillára, amellyel két palesztinbarát szervezet – a Free Gaza Movement és a törökországi IHH – több tonnányi segélyt akart eljuttatni a gázai területre. A balsikerű izraeli művelet, melyben nyolc török és egy török-amerikai kettős állampolgár vesztette életét, óriási nemzetközi felháborodást keltett, s végül a Gázai övezet szárazföldi blokádjának lazításához vezetett. Noha az incidenssel kapcsolatban sok a kérdőjel, egy dologban biztosak lehetünk: a segélyflottilla esete rávilágított a zsidó állam Gáza-politikájának tarthatatlanságára, melynek egyenes következménye volt a humanitárius köntösbe bújtatott provokatív „segélyakció”.

Izrael azért vette blokád alá a Gázai övezetet még évekkel ezelőtt, hogy meggyengítse a Hamászt, véget vessen az Izrael elleni rakétatámadásoknak, megakadályozza a Gázába irányuló fegyvercsempészetet, valamint, hogy kikényszerítse évek óta fogságban lévő katonájának, Gilad Salitnak a szabadon bocsátását. Ehhez képest Izraelnek csupán azt sikerült elérnie, hogy Gáza a nemzetközi közösség védelmező gyámsága alá kerüljön. Miközben a blokád célja eredetileg az volt, hogy elejét vegye a fegyvercsempészetnek egy olyan területen, ahol a fennálló hatalom nem ismeri el Izraelt, a zsidó állam által terrorista szervezetnek tekintett iszlamista Hamász miatt ellenséges enklávénak tekintett Gázai

övezettel szemben bevezetett szigorú szankciók és egyéb intézkedések pár év elteltével a legtöbb palesztin háztartást a szegénységi küszöb alá taszították.

A kilenc török aktivista halálával végződő izraeli katonai akció súlyos diplomáciai válságot eredményezett Izrael számára, mely következtében a zsidó állam egy időre búcsút mondhatott Törökország barátságának. A török-izraeli kapcsolatok megromlása azonban már évekkel ezelőtt kezdődött, s abban a török külpolitika stratégiai irányváltása mellett Izrael hibás lépései is szerepet játszottak. Törökország, mely szoros védelmi kapcsolatokat épített ki Izraellel, roppantul nehezményezte, hogy a zsidó állam nem tájékoztatta őt 2008 decemberében a gázai hadműveletének megindítása előtt. A válság kialakulásához az is hozzájárult, hogy egyes izraeli tisztségviselők hevesen ellenezték, hogy Törökország ismét közvetítői szerepet vállaljon Szíria és Izrael között, s az sem szolgált a két ország közti viszony javára, amikor az izraeli külügyminiszter-helyettes megalázóan bánt a török nagykövettel 2010 januárjában, egy antiszemita ítélt tévésorozat miatt. Következésképpen a körülmények kedveztek egy válság kialakulásához, csupán egy szikrára volt szükség, mely végül a segélyflottilla elleni tragikus kimenetelű izraeli katonai akcióval be is következett.

Pályamunkám nem kíván válaszokat adni a segélyflottilla-incidenssel kapcsolatban felmerülő megannyi kérdésre, s elsősorban nem is az a célja, hogy minősítse bármelyik felet. Inkább arra tesz kísérletet, hogy a mértéktartó nemzetközi média jelentéseire, és az elismert szakmai folyóiratok és kutatóintézetek anyagaira támaszkodva ismertesse a gázai válsághelyzetet, mely okot adott a török „segélyakcióra”; értelmezze a török segélyflottilla vezérhajóján május 31-én hajnalban lezajlott eseményeket, továbbá, hogy a török-izraeli kapcsolatok alakulásának vizsgálatával regionális politikai kontextusba helyezze az incidenst.

Dolgozatom logikailag két nagyobb részre osztható. Az első három fejezetben röviden ismertetem a gázai blokád bevezetésének körülményeit és az övezet elszigetelődésének történetét, a legfontosabb tudnivalókat a májusi flottalaincidensről, és végül Izrael új Gáza-politikáját. A negyedik fejezetben már Törökország külpolitikai irányváltását boncolgatom, majd az ötödik fejezetben rátérek a török-izraeli kapcsolatok alakulásának vizsgálatára. Az utolsó fejezetben arra kívánok rávilágítani, hogy Törökország és Izrael között az üzleti életben olyan mélyek az összefonódások, hogy azokat egyik fél sem bontaná föl szívesen, majd végül következtetéseimmel zárom pályamunkám.

1. A Gázai övezet és a flottailincidenshez vezető út

A Gázai övezet egy mindössze 360 négyzetkilométeres terület Izrael és Egyiptom között a Földközi-tenger keleti partján, amely az utóbbi években sokszor került a figyelem középpontjába, mint a palesztin-izraeli konfliktus egyik legproblematisabb eleme. Az első világháború végéig Palesztina részeként török uralom alatt állt, majd 1919-ben brit felügyelet alá került, először megszállt, majd mandátum területként. A brit fennhatóság 1948-ig tartott, mikor Egyiptom elfoglalta az övezetet, melyet – noha 19 éven át tartott ellenőrzése alatt – sohasem annektált. Kairó 1962-ben még korlátozott autonómiát is biztosított az ott élő palesztinoknak. Izrael először a második arab-izraeli háborúban (1956) foglalta el a Gázai övezetet, de egy évvel később kivonult onnan. 1967-ben, a „hatnapos háború” során foglalta el ismét, ám ezúttal 2005-ig megszállás alatt is tartotta az övezetet, amelyet azonban sohasem annektált. Az 1970-ig folyamatosan a terrorista tevékenység központjának számító terület az évek során a legelvakultabb közel-keleti zsidógyűlölet szimbólumává vált az izraeliek számára. A Nyugati Parthoz (Ciszjordániához) hasonlóan a Gázai övezetben is megkezdődött a zsidó telepek építése és a területnek az izraeli gazdaságba való integrálása, ám 1993-ban az oslói megállapodásban Izrael és a Palesztin Hatóság (PH) megegyezett a Nyugati Part és a Gázai övezet fokozatos öngazgatásra való áttéréséről, amit először Gázában és Jerikóban valósítottak meg.¹ Izrael végül 2005 júniusában vonult ki a területről, a határellenőrzést azonban továbbra is maga végzi.²

GÁZA ÉS A TERRORIZMUS ELLENI HARC

Benjámín Netanjahu izraeli miniszterelnök sokat foglalkozott a terrorizmus kérdésével, amelyről az 1990-es években könyvet is írt *Harc a terrorizmus ellen* címmel, melyben a terrorizmus elleni küzdelem egyik legfontosabb elemeként nevezte meg a Gázához hasonló „terrorista enklávék” semlegesítését,³ Izrael 1990-es évekbeli Gáza-politikáját pedig a következőképpen értékelte:

„Ha valakinek arról kell forgatókönyv, hogy a terrorizmus ellen hogyan ne harcoljunk, akkor csak Gázát kell megvizsgálnia. Izrael megmutatta a világnak, hogyan kell szembeszállni a terrorizmussal, Gáza megmutatta, hogyan lehet azt elősegíteni. 1993 óta az izraeli kormány minden olyan hibát elkövetett, amit egy állam elkövethet a terror elleni háborúban. A legalapvetőbb hiba természetesen az, hogy behódolt a terroristák politikai törekvéseinek”, melynek következtében „Gáza olyan övezetté vált, ahol a terroristák a megtorlástól való félelem nélkül szabadon tevékenykedhettek.”⁴

¹ Lásd: *Az izraeli-palesztin megállapodás a Gáza-övezetről és a Jerikó-körzetről*. Kairó, 1994. május 4. In: LUGOSI György: *Dokumentumok a Közel-Kelet XX. századi történetéhez*. Szöveggyűjtemény, L'Harmattan Kiadó, Budapest, 2006. 692. o.

² KIS-BENEDEK József: *A Gázai övezeti izraeli kivonulás stratégiai összefüggései*. In: *Felderítő szemle*, IV. évfolyam, 3. szám, 2005. szeptember. 68. o.

³ NETANJAHU, Benjamin: *Harc a terrorizmus ellen*. Alexandra, Pécs, 1997. 153. o.

⁴ Uo. 124-126. o.

1.1. Fokozatos elszigetelődés

A Gázai övezet csupán 40 km hosszú, és 9,5 km széles területén ma közel 1,6 millió palesztin él, akiknek mindennapi életét évekig áramkimaradások, vízhiány és rossz egészségügyi ellátás jellemezték. A tömeges munkanélküliség, a mélyszegénység és a gyenge élelmiszerbiztonság ráadásul sokkal rosszabb lett az izraeli blokád miatt.⁵

Az Izrael, az Egyesült Államok és az Európai Unió által egyaránt terrorista szervezetnek tekintett iszlamista Hamász 2007. júniusi hatalomátvétele után a Gázai övezettel szemben a mozgalom 2006. januári választási győzelme miatt bevezetett szankciók az évek során fokozatosan szigorodtak. A zsidó állam drámai mértékben korlátozta az emberek szabad mozgását és az áruk szabad áramlását. Az övezet határán lévő 5 izraeli ellenőrzőpontot évekig zárva tartották, az egyetlen egyiptomi határon található rafahi határátkelőt pedig az egyiptomi hatóságok csak alkalmanként nyitották meg.⁶ Mivel Gáza külvilággal való érintkezése lassan szinte kizárólag csak az izraeli ellenőrzőpontokon keresztül volt lehetséges, a zárlat hatása elsöprő erejű volt. Azokon a

AZ ELSZIGETELŐDÉS FONTOSABB ÁLLOMÁSAI

Forrás: Amnesty International: *Suffocating: The Gaza Strip Under Israeli Blocade*. 3. o.

1991 - Izrael megnyitja az első ellenőrzőpontot a Gázai övezetbe való be- és kilépés ellenőrzésére. Az évek során egyre több ellenőrzőpont létesül, továbbá egy „biztonsági falat” is felhúznak, hogy csak az ellenőrzőpontokon keresztül lehessen átkelni, melyek azonban kiszámíthatatlan időközönként vannak nyitva vagy zárva.

2000. szeptember - A második palesztin intifáda kitörésekor Izrael az egészségügyi és „humanitárius” vészhelyzetekre korlátozza a gázai ki- és belépési engedélyek kiadását.

2003 - Izrael új politikát vezet be, mely szerint letartóztatja a Gázai övezetben regisztrált, de a Nyugati Parton élő, dolgozó és tanuló palesztinokat, majd Gázába deportálja őket.

2005. augusztus - Izrael kivonul a Gázai övezetből, de továbbra is ellenőrzi annak légterét, vízelőhelyeit és határait. Az izraeli hadsereg kivonul Rafahból, de Gáza egyetlen egyiptomi határátkelőjén továbbra is Izrael látja el a határellenőrzési feladatokat.

2006. január - Az iszlamista Hamász nyeri a parlamenti választásokat; a nemzetközi közösség embargót hirdet a Palesztin Hatósággal szemben és felfüggeszt minden fejlesztési projektet a Nyugati Parton és Gázában.

2007. június - A Hamász átveszi az uralmat Gázában, mire Izrael blokád alá vonja az övezetet, korlátozva az élelmiszer, az üzemanyag és egyéb alaptermékek bejutását. Egyiptom lezárja a rafahi határátkelőt, és a továbbiakban csak alkalmanként nyitja meg.

2008. december 27. - Izrael megindítja az „Öntött Ólom” fedőnevű hadműveletét a Gázai övezetben, mely során megakadályozza a média és a segélyszervezetek bejutását a térségbe. A három hétig tartó offenzíva során körülbelül 1400 palesztin és 13 izraeli vesztette életét.

⁵ CIA - The World Factbook: Middle East, Gaza Strip. < <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/gz.html> > Látogatva: 2010.08.22.

⁶ Human Rights Council: *Human Rights In Palestine and Other Occupied Arab Territories*, Report of the United Nations Fact Finding Mission on the Gaza Conflict. A/HRC/12/48. September 25, 2009. 29. o. < <http://www2.ohchr.org/english/bodies/hrcouncil/docs/12session/A-HRC-12-48.pdf> > Látogatva: 2010.07.29.

határátkelőkön, ahol az 1990-es években még vagy 100 ezer gázai kelt át naponta, a személyi forgalom mindössze pár tucat átkelőre csökkent.⁷

2007 szeptemberében, miután az egyes fegyveres csoportok továbbra is Kasszám-rakétákat lőttek ki izraeli településekre és katonai bázisokra, a zsidó állam „ellenséges entitásnak” nyilvánította a Gázai övezetet, és szigorított a zárlaton, betiltva minden importot 18 alapvető termék kivételével.⁸ 2007 novemberében, miután tovább növekedett a rakétatámadások száma az izraeli határterületeken, Izrael még egy lépéssel tovább ment: felére csökkentette az élelmiszer-szállítmányok számát, elvágta az üzemanyag-importot, és korlátozta a külföldi valuta-átutalásokat.⁹

2008. január 18-án, a Szderot városát érő ellenséges rakétatámadások újabb hullámára válaszul a zsidó állam teljes blokádot hirdetett, amelyet a későbbiekben fokozatosan lazított. Izrael azzal igazolta a szigorú blokádnak szükségességét, hogy számára tarthatatlan az az abszurd állapot, hogy továbbra is engedi az áruk beáramlását egy olyan területre, melynek vezetői rakétákat lőnek ki az izraeli civil lakosságra, ráadásul egyes esetekben a beengedett termékeket használják fel a támadások végrehajtására.¹⁰ Itt érdemes megjegyezni, hogy Chartája szerint az első intifáda kezdetekor alakult Hamász „jellegzetesen palesztin mozgalom”, amelynek fő törekvése, hogy „magasra emelje Allah zászlaját Palesztina földjének minden részén”¹¹, azonban ironikus módon Izrael eleinte kifejezetten pozitívan szemlélte a Hamász megalakulását.¹²

Mivel első körben a gyártást és az építőipart sújtotta leginkább a blokádnak, vállalkozások tucatjai települtek át a határon túlra, elsősorban a Nyugati Partra és Jordániába. A 2007-es

⁷ International Crisis Group (ICG): *Ruling Palestine I: Gaza under Hamas*, Middle East Report N°73, 19 March 2008. 1. o. Elektronikus formában: < <http://www.crisisgroup.org/en/regions/middle-east-north-africa/israel-palestine/072-ruling-palestine-I-gaza-under-hamas.aspx> > Letöltve: 2010.06.12.

⁸ Az engedélyezett termékek között volt: a búza, liszt, cukor, fagyasztott élelmiszerek, izraeli tejtermékek, rizs, zöldségek, gyümölcsök, növényi olaj, gyógyszerek és üzemanyag. Tilos volt bevinni az övezetbe: ruhákat, cipőket, szappant, üdítőket, cigarettát, számítógépet, autót, alkatrészeket, cementet és egyéb ipari nyersanyagokat. Lásd: International Committee for the Red Cross: *The occupied Palestinian territories: Dignity Denied*, December 2007. Elektronikus formában: < [http://www.icrc.org/web/eng/siteeng0.nsf/htmlall/palestine-report-131207/\\$FILE/0941_002_Dignity_Denied_OT_Palestine.pdf](http://www.icrc.org/web/eng/siteeng0.nsf/htmlall/palestine-report-131207/$FILE/0941_002_Dignity_Denied_OT_Palestine.pdf) > Letöltve: 2010.07.30.

⁹ GAZDIK Gyula: *Stratégiai erővonalak változása az izraeli-palesztin rendezési folyamatban II.* In: *Nemzet és biztonság: biztonságpolitikai szemle*, III. évfolyam, 3. szám, 2010. április. 14-15. o.

¹⁰ ICG: *Ruling Palestine I: Gaza under Hamas*, 1-2. o.

¹¹ *The Covenant of the Islamic Resistance Movement* (HAMAS), August 18, 1988, Article Six. Elektronikus formában: < http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/Terrorism/Hamas_covenant_complete.html > Látogatva: 2010.08.23.

¹² Izrael még az iszlamista mozgalom megalakulását követő hónapokban sem látta a Hamászban rejlő veszélyt, ellenkezőleg: úgy vélte, a szervezet akár hasznos is lehet számára, hiszen elutasítja a palesztin nacionalizmust, és szemben áll a PFSZ-szel. Ez a vélemény csupán a Hamász első erőszakos akcióival, és Chartájának közzétételével változott meg, mely szerint a Hamász a PFSZ riválisa, amely nem fogadja el a PFSZ-t a palesztin nép kizárólagos képviselőjének, nem ismeri el Izrael Államot, és elutasít vele bármiféle megállapodást. – ROSTOVÁNYI Zsolt: *Együttélésre ítélve*, Corvina Kiadó, Budapest, 2006. 234. o.

év végére a gázai magánszektor korábbi 110 000 dolgozójából 75 000 fő vesztette el állását.¹³ Izrael 2008. januári döntése, hogy csak a segélyszervezetek vihessenek árukat az övezetbe még tovább nehezítette a magánszektor helyzetét. Ennek következtében az élelmiszerek legnagyobb részét az ENSZ és egyéb segélyszervezetek biztosították, vagy az egyiptomi határ alatt húzódó földalatti alagutakon keresztül csempészték be Gázába, ahol a leginkább csak a profitszerzésben érdekelt kereskedők méregdrágán adták el azokat az állandó nehézségekkel küszködő lakosságnak. A szigorú blokád miatt gyakran az is lehetetlen volt, hogy a betegek sürgős egészségügyi ellátásban részesüljenek.¹⁴

1.1.1. Az összeomlás határán

A szigorú izraeli intézkedések összehatása akár drámainak is nevezhető. A szegénységi és a munkanélküliségi mutatók az egekbe szöktek. A CIA World Factbook adatai szerint 2009-ben a Gázai övezetben 40% volt a munkanélküliség, és a lakosság 70%-a élt a szegénységi küszöb alatt.¹⁵ Az importárak a hiány, a világpiaci árak alakulása és a magasabb beszerzési költségek miatt jelentős mértékben emelkedtek. Mindezek mellett Izrael „no-go” zónákat alakított ki az övezet körül, melyek az ENSZ egyik 2010. augusztusi jelentése szerint – más megszorításokkal karöltve – a gázai lakosság 12 százalékának, azaz körülbelül 178 ezer embernek a megélhetését lehetetlenítették el,¹⁶ ráadásul a zsidó állam alkalomadtán légitámadásokat is végrehajt a Hamász állásai ellen.

Megjegyzendő, hogy nem Izrael az egyetlen, aki a Gázai övezet elszigetelésére törekedett. A Nyugati Partot ellenőrző Palesztin Hatóság szintén intézkedések sorát léptette életbe, melyek arra voltak hivatottak, hogy megakadályozzák a Hamászt Gáza kormányzásában. Több alkalmazottnak utasításba adták, hogy ne dolgozzon, vagy hogy ne működjön együtt a Hamász minisztereivel, különben retorziók érhetik. A PH igyekezett csökkenteni az iszlamista mozgalom bevételeit is. A Hamász Izrael és a PH mellett

¹³ United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs (UNOCHA): *Gaza Strip Humanitarian Fact Sheet*, 28 November 2007. 3. o. <

http://www.ochaopt.org/documents/GazaStripHumanitarianFactSheet_2007_11_28.pdf > Letöltve: 2010.07.30.

¹⁴ Amnesty International (AI): *Suffocating: The Gaza Strip Under Israeli Blocade*, January, 2010. Index: MDE 15/002/2010. 3. o. Elektronikus formában: <

<http://www.amnesty.org/en/library/info/MDE15/002/2010/en> > Letöltve: 2010.06.13.

¹⁵ CIA - The World Factbook: Middle East, Gaza Strip. < <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/gz.html> > Látogatva: 2010.08.22.

¹⁶ United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs (UNOCHA), occupied Palestinian territory: *Between the Fence and a Hard Place*, The Humanitarian Impact of israeli-imposed restrictions on access to Land and Sea in the Gaza Strip, Special Focus, August 19, 2010. 5. o.<

http://www.ochaopt.org/documents/ocha_opt_special_focus_2010_08_19_english.pdf > Letöltve: 2010.08.21.

Egyiptomot is megvádolta, hogy rájátszik Gáza elszigetelődésére, ezért a gázai humanitárius válságért Kairót és Jeruzsálemet együttesen terheli a felelősség.

Az előzőekben említett intézkedések az International Crisis Group szerint majdnem, hogy az összeomlás szélére juttatták a Gázai övezetet, ám miközben a külső szorítás egyre csak fokozódott, a legsúlyosabb következményeket, a tömeges éhezést és a járványokat mégis sikerült elkerülni. Az a néhány létfontosságú tényező, mely enyhítette a nyomáson, nem éleszthette újjá a gazdaságot, de a felszínen tartotta az övezet lakóit. Szalám Fajjád palesztin miniszterelnök nyugati parti kormánya például továbbra is kifizette a gázai közszolgákat, továbbá fedezte az egészségügyi alapellátás, és az oktatási rendszer költségeit. A nemzetközi adományokból is tekintélyes mennyiségű pénz érkezett a Gázai övezetbe, melynek következtében Gáza tulajdonképpen a nemzetközi közösség védelmező gyámsága alá került. A gázai lakosság is talált alternatívákat. A felszíni blokád miatt kiterjesztették a Gáza és Egyiptom között kiépített földalatti alagúthálózatot, ezáltal pedig a feketegazdaságot,¹⁷ ám a csempészetből idővel a Hamász is igyekezett hasznot húzni. A hatalomátvételt követő hetekben a mozgalom fegyveres szárnya felügyelet alá vonta a philadelphiai folyosó alatt húzódó alagúthálózat nagy részét, melyet korábban különböző csoportok üzemeltettek. A Hamász nem szállt be a csempészetbe, de adót vetett ki bizonyos árucikkekre, és lezáratta azokat az alagutakat, melyek üzemeltetői nem tudtak fizetni, vagy illegális kábítószer-, illetve fegyvercsempészetben kapták őket. Az így szerzett bevétel fedezte a mozgalom havi költségeinek jó részét, továbbá enyhített az Izraeltől való függésen.¹⁸

A folyamat végeredményét Nathan Brown, a Carnegie Endowment for International Peace ezzel a témával foglalkozó szakértője a következőképpen írta le:

„Izrael és a nemzetközi közösség egyaránt túlságosan szigorú szankciókat vezettek be, melyek a legtöbb palesztin háztartást a szegénységi küszöb alá taszították, és olyan mechanizmusokat léptettek életbe, amelyek a gázai szenvedést éppen, hogy az éhezés szintje fölött tartják. Ezeknek az intézkedéseknek az együttes hatása az volt, hogy egy sűrűn lakott, elmaradott területet egy nemzetközi ellátásra szoruló jóléti projekté változtattak. Az eredményt aligha nevezhetjük kiszámított nyomásgyakorlásnak, inkább egy másfél millió embert kiszolgáló gazdaság leállítását célzó kísérlet, és egy a kiszámított összeomlás legsúlyosabb következményeit mérséklő nemzetközi erőfeszítés kombinációjának mondható.”¹⁹

¹⁷ ICG: *Ruling Palestine I: Gaza under Hamas*, 4. o.

¹⁸ Uo. 18-19. o.

¹⁹ BROWN, Nathan J.: *The Road Out of Gaza*, Carnegie Endowment for International Peace, Policy Outlook NO. 39., February 2008. 4. o. Elektronikus formában: <
http://www.carnegieendowment.org/files/brown_gaza_final.pdf > Letöltve: 2010.07.30.

1.1.2. Blokáddal a rakétatámadások ellen?

Az izraeli hatóságok állítása szerint a blokáddal lényegében válasz a palesztin fegyveres csoportok támadásaira, különös tekintettel a Gázai övezetből Izrael déli városaira kilőtt rakétákra. 2009 novemberében a Hamász egyoldalú tűzszünetet hirdetett a rakétatámadásokra vonatkozóan, kisebb fegyveres csoportok azonban továbbra is hajtottak végre elszórtan támadásokat, melyek többsége olyan radikális csoportokhoz volt köthető, melyek szerint a Hamász túlságosan elpuhult az Izraellel való fegyveres konfrontációt tekintve. 2010. április elején palesztin rakétatámadások és izraeli megtorló akciók sorozatát követően az iszlamista csoport jelezte, hogy uralja a helyzetet, és igyekszik féken tartani a támadásokat.²⁰ Egyes fegyveres csoportok viszont valószínűleg azt a Hamász által is ismert stratégiát követik, mely szerint Izraelt támadva valamilyen reakciót provokálnak ki, megfosztva ezáltal a Hamászt a nyugalom és a stabilitás előnyeitől. Ezzel a stratégiával a Hamász tisztségviselői is tisztában vannak, jól tudják, hogy az Izrael elleni rakétatámadások nagy részét a Fatah fegyveresei hajtják végre azzal a céllal, hogy Izraelt a Hamász megbüntetésére ösztökéljék Gázában.²¹

Komolyabb gázai eredetű rakétatámadásokra és izraeli válaszcsepásokra legutóbb 2010. november 19-én került sor, amikor Izrael három gázai célpont ellen hajtott végre légitámadást, miután palesztin fegyveresek Kasszám-rakétákat, egy Grad-rakétát és hét aknagránátot lőttek ki a zsidó állam területére, válaszul arra, hogy Izrael két korábbi légitámadás során megölte az Iszlám Hadsereg (Army of Islam) nevű Al-Kaida ihlette palesztin iszlamista szervezet két vezetőjét.²² Ugyanakkor megjegyzendő, hogy a zsidó állam legutóbbi gázai hadművelete óta eltelt időszakban jelentős mértékű csökkenés volt tapasztalható az iszlamista Hamász ellenőrzése alatt álló övezet területéről indított rakétatámadások számát illetően. A palesztin fegyveresek által végrehajtott rakétatámadások 2010 decemberéig mindössze egy halálos áldozatot követeltek Izraelben. Az Izraeli Védelmi Erők (IDF) és az ENSZ adatai szerint 2010-ben körülbelül 180 rakétát lőttek ki palesztin fegyveresek izraeli településekre, miközben az IDF ezen időszak alatt végrehajtott műveletei során 55 palesztin, köztük 22 polgári személy vesztette életét,

²⁰ SELJÁN Péter: Nő a feszültség a Gázai-övezetben, *Kitekintő.hu*, 2010. április 13. <

http://kitekinto.hu/iszlam/2010/04/13/n_a_feszultseg_a_gazai-ovezetben > Látogatva: 2010.07.28.

²¹ ICG: *Ruling Palestine I: Gaza under Hamas*, 23. o.

²² Haaretz Service and Reuters: "IDF strikes Gaza after phosphorous bombs launched into Israel", November 19, 2010. < <http://www.haaretz.com/news/diplomacy-defense/idf-strikes-gaza-after-phosphorous-bombs-launched-into-israel-1.325640> > Látogatva: 2010.11.20.

kétszázan pedig megsebesültek.²³ Ennek ellenére a gázai fegyveresek rakétatámadásai és az izraeli válaszcsepások egyaránt a fokozódó feszültség jelei.

Az Amnesty International szerint az élelmiszer, az egészségügyi szállítmányok, tanszerek és építőanyagok embargójával az izraeli hatóságok lényegében kollektív büntetésnek vetették alá a Gázai övezet teljes lakosságát, akinek többsége még gyerek, ahelyett, hogy csak a támadásokért felelős egyéneket vették volna célkeresztbe. A helyzetet pedig csak nehezítette, hogy az egyiptomi kormány is folyamatosan zárva tartotta a rafahi határátkelőt, ráadásul nemrég az izraelihez hasonló biztonsági fal építésébe kezdett, hogy ellehetetlenítse a határ alatti csempészalagutak működtetését, melyek az utóbbi évek során az övezet vérkeringését jelentették.²⁴

A gázai lakosság jólétének biztosításáért tehát legfőképpen Izraelt terheli a felelősség. Ahogyan azt a fent leírtak is alátámasztják, a Hamász gázai uralmának megtörését célul kitűző izraeli politika, melynek végrehajtásában Egyiptom és a Palesztin Hatóság is tevékenyen részt vett, messze nem vezetett sikerre. Ezzel szemben, ahogy az a szankciók esetében gyakran előfordul, a lakosság megpróbáltatásai valójában inkább csak növelték a hatalomra való ráutaltságot.

1.2. Izrael gázai háborúja

A 2000 óta eltelt időszakot nemcsak a békefolyamat eltűnése kísérte, hanem a radikalizálódás, a Hamász és a palesztin Iszlám Dzsihad megerősödése, amely Izrael megsemmisítését és területén palesztin állam megteremtését tűzte ki célul. A palesztin mozgalmon belül szembekerült egymással a Fatah és a PFSZ korrupt magatartása, illetve a Hamász szociális, oktatási és általában véve a lakosság jólétét segítő tevékenysége.²⁵ Az iszlamista szervezet költségvetése nagy részét iskolák, egészségügyi-, kulturális-, sport- és egyéb intézmények támogatására fordította. A második intifáda időszakában kiterjedt ellátórendszere segítségével sok családot mentett meg a nélkülözéstől, amellyel nagyban növelte támogatottságát.²⁶ Ennek logikus következménye volt, hogy a Hamász helyi

²³BBC News: "Israeli air strikes hit two Gaza towns", November 19, 2010. <
<http://www.bbc.co.uk/news/world-middle-east-11795966> > Látogatva: 2010.11.19.

²⁴AI: *Suffocating: The Gaza Strip Under Israeli Blocade*, 3. o.

²⁵ROMIROWSKY, Asaf: "A Democratic Hamas?", *FrontPagemagazin.com*, June 22, 2005. <
<http://www.meforum.org/731/a-democratic-hamas> > Látogatva: 2010.07.06.

²⁶GAZDIK Gyula: *A gázai válság*. In.: *Nemzet és biztonság*: biztonságpolitikai szemle, II. évfolyam, 1. szám, 2009. február. 72. o.

választást nyert Kalkíliában, Nabluszban és a Gázai övezetben, majd 2006-ban a palesztin parlamenti választásokon 76-ot szerzett meg a 132 helyből, míg a Fatah csak 43-at.²⁷

Amíg a Palesztin Hatóság képtelen volt működőképes rendvédelmi erőket kiállítani, addig a Hamász 6-10 ezer fővel és az őket támogató körülbelül 10 ezer önkéntessel hatékony paramilitáris erőt hozott létre. Így az iszlamista mozgalomnak nem volt nehéz átvennie a hatalmat a Gázai övezetben, melyet követően a Fatah tagjai izraeli támogatással Ciszjordániába menekültek.²⁸ Mindezek következtében a palesztin tábor a Gázai övezetet ellenőrzése alatt tartó Hamászra, és a falakkal, valamint több mint 500 izraeli ellenőrzőponttal enklávékra osztott Ciszjordániát irányító Fatahra oszlott, amely tovább nehezíti a békefolyamat újraindítását.

Az izraeli cél a Hamász-kormány megalakulása óta határozott és világos volt: mindenáron megdönteni a Hamász uralmát az övezetben. Ennek érdekében terrorista szervezetté minősítették a mozgalmat, amihez a nemzetközi közösség megerősítését kérték. A Fatahot ezzel szemben igyekeztek tárgyalópartnerként kezelni, annak ellenére, hogy népszerűsége még Ciszjordániában is alacsony volt.²⁹ A kialakult helyzetre a Hamász a fegyveres képességének növelésével válaszolt, amelyet elsősorban az alagutakon keresztül végrehajtott fegyvercsempészettel oldott meg.³⁰

A 2008. december 19-én lejáró hat hónapos, nem hivatalos és már amúgy is törékeny tűzszünet utolsó időszakában mindkét fél készült a harcra. Izrael alapos felderítést végezve már egy hónappal korábban elkészült az iszlamisták elleni támadás tervével. A Hamász kiterjedt csempészalagút-hálózatával³¹ nagy mennyiségű fegyvert halmozott fel, és aszimmetrikus hadviselésre rendezkedett be. A tűzszünet felmondásával és a rakétatámadások fokozásával a Hamász célja egy kedvezőbb fegyverszüneti megállapodás kikényszerítése volt, míg Izrael a támadások leállítását, az iszlamisták katonai képességeinek mérséklését akarta elérni. Az akcióval nem mellesleg Irán pozícióit,

²⁷ WILSON, Scott: " Hamas Sweeps Palestinian Elections", *The Washington Post*. January 27, 2006. < <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2006/01/26/AR2006012600372.html> > Látogatva: 2010.07.06.

²⁸ KIS-BENEDEK József: *Az Izrael-Hamász háború biztonságpolitikai és katonai összefüggései*. In: *Felderítő szemle*, VIII. évfolyam, 1. szám, 2009. március. 12. o.

²⁹ A helyzet idővel sokat változott. Egy 2009 nyarán a Jerusalem Media and Communications Center palesztin hírügynökség által a Gázai övezetben és Ciszjordániában készített felmérés szerint a lakosság köreiben a Fatah szervezetét sokkal szavahihetőbbnek tartják (35%), mint a Hamászt (19%), ami jelentős változást jelent a januári felmérések adataihoz képest, amelyeken még a Hamász szerepelt (legalább) ilyen jól. – SELJÁN Péter: *Érezni a változást Ciszjordániában*. In: *Kitekintő.hu*. 2009. augusztus 03. http://kitekinto.hu/izlam/2009/08/03/eljott_a_remeny_hajnala_ciszjordaniaban. Látogatva: 2010.08.28.

³⁰ KIS-BENEDEK: *Az Izrael-Hamász háború biztonságpolitikai és katonai összefüggései*, 13. o.

³¹ SELJÁN Péter: *Csempészalagutak százai a határon*, *Kitekintő.hu*, 2009. március 26. < http://kitekinto.hu/izlam/2009/03/26/csempeszalagutak_gazaban > Látogatva: 2010.07.22.

tekintélyét is gyengíteni lehetett, továbbá Izrael ezzel a hadművelettel demonstrálhatta, hogy megfelelő elrettentő erővel rendelkezik.³²

Az óriási technikai fölényrel rendelkező izraeli hadsereg 2008. december 27-én indított „Öntött ólom” fedőnevű hadművelete súlyos csapást mért a Hamász 22 ezer fegyveresére (közülük csak 3500 képviselt számottevő erőt). Az izraeli légitámadások a katonai mellett polgári célpontokra is kiterjedtek, amelyeket – izraeli feltételezés szerint – fegyverraktáraknak, vagy rakétaindító állásnak használtak. A 2009. január 15-ig tartó összecsapások során az ENSZ adatai szerint több mint ezer palesztin veszítette életét, a sebesültek száma megközelítette a 4500-at, míg az izraeli oldalon kilenc katona és négy polgári személy halt meg, a sebesültek száma pedig 285 volt.³³ A veszteségek nagyságát azonban mindkét fél erősen vitatja.³⁴ Néhány órával az egyoldalú izraeli tűzszünet életbe lépése után a Hamász is egyhetes fegyvernyugvást hirdetett, majd Izrael megkezdte erői kivonását az övezetből.

1.2.1. Élet a harcok után

A szigorú zárlat leginkább Izrael gázai hadművelete után érezte hatását. A támadásokban – a UNDP jelentései szerint – 3354 épület teljesen megsemmisült, míg 11112 megrongálódott, a blokád miatt azonban a legtöbben nem férhettek hozzá az épületekben keletkezett károk helyreállításához, vagy éppen a lakóházak újjáépítéséhez szükséges építőanyagokhoz.³⁵ Egy évvel a gázai harcok után még mindig több mint 20 000 ember élt ideiglenes szálláshelyen, mert nem tudott visszaköltözni a harcok során lakhatatlanná vált otthonába. Néhány család megengedhette magának, hogy lakást béreljen, de a legtöbben sátrakban, egyéb kezdetleges építményekben, vagy rokonoknál voltak kénytelenek meghúzni magukat, ahol már amúgy is zsúfoltan voltak.³⁶

Az offenzívát követő időszakban a már amúgy is sok problémával terhelt egészségügyi ellátórendszer alig-alig tudott talpra állni. A blokád alatt sosem állhatott rendelkezésre elég egészségügyi felszerelés vagy eszköz. Az is előfordult, hogy a WHO gázai kórházaknak

³² GAZDIK: *A gázai válság*, 73-74. o.

³³ GAZDIK: *A gázai válság*, 76. o.

³⁴ Izrael számításai szerint sokkal kevesebb civil esett áldozatul a gázai offenzíva során, mint azt más, adatok mutatják. Katonai kutatók szerint 1166 palesztin halt meg, akik közül 709-et tartottak a Hamász palesztin iszlamista szervezethez tartozó fegyveresnek. Ezzel szemben egy 2009. áprilisi palesztin kutatás 1434 halálos áldozatról, köztük 960 civilről, 235 fegyveresről és 239 egyenruhás rendőrrel számolt be. A zsidó államot számos kritika érte a december 27. és január 18. között végrehajtott, sok polgári áldozatot követelő gázai hadműveletei és a sűrűn lakott területeken bevetett bizonyos fegyverei, leginkább a fehér foszfor miatt. – SELJÁN Péter: Most Izrael vitatja az áldozatok számát, *Kitekintő.hu*, 2009. április 5. < http://kitekinto.hu/iszlam/2009/04/05/most_izrael_vitatja_az_aldozatok_szamat > Látogatva: 2010.07.06.

³⁵ Human Rights Council: *Human Rights In Palestine and Other Occupied Arab Territories*, 23. o.

³⁶ AI: *Suffocating: The Gaza Strip Under Israeli Blocade*, 3-4. o.

szánt egészségügyi szállítmányait az izraeli határőrök különösebb magyarázat nélkül visszafordították a határon. Az átkelőhelyek lezárásával pedig a különböző egészségügyi problémákkal küzdő embereknek kérelemért kellett folyamodniuk a terület elhagyásához, hogy külföldi, vagy nyugati parti palesztin kórházakban kaphassanak ellátást. Ezeket a kérelmeket azonban az izraeli hatóságok lassan hagyták jóvá, de akár vissza is utasíthatták. Az engedélyek kérelmezésénél ráadásul több különböző dokumentumot is be kellett nyújtani, melyeket gázai kórházakból és a ramallahi egészségügyi minisztériumból kellett beszerezni, a Gázai övezet ellenőrzése alatt tartó Hamász és a nyugati parti Fatah rivalizálása miatt pedig az egyes kérelmek gyakran fennakadtak a bürokrácia útvesztőiben, ami igencsak lelassította a folyamatot.³⁷

Gáza lakosságának több mint a fele fiatalabb 18 évesnél. A gyerekek mindennapi tevékenységét, mint például az iskolába járást, súlyosan érintette az évekig tartó szigorú blokád. A 2009-2010-es tanév elején sok gázai diáknak jegyzetfüzet vagy írószerek nélkül kellett tanulnia, mert Izrael feltartóztatta az iskolaszerekkel megrakodott teherautókat a Kerem Salom határátkelőnél. A 2008-2009-es izraeli hadművelet során a Gázai övezet 641 iskolájából 280 megrongálódott, 18 pedig megsemmisült, a helyreállítási munkálatokat azonban a blokád, illetve az építőanyagok bevitelét megtiltó korlátozás szinte lehetetlenné tette.³⁸

A háromhetes hadművelet miatt Izrael kiszélesítette a Gázai övezet körüli „ütközőzóna” területét, amely így egyes helyeken 2 km mélységű lett, lefoglalva a gázai termőföld 30%-át. A területre illetéktelenül belépő személyeket az izraeli katonák feltartóztatják. Mindezekon felül Izrael halászati tilalmat vezetett be a tengerparton 3 tengeri mérföldet meghaladó távolságra, melynek betartására gyakran figyelmeztető lövések leadásával hívják fel a helyi halászok figyelmét. Évekkel ezelőtt a halászat még komoly iparág volt Gázában, amely munkahelyeket és így megélhetést biztosított a helyi családoknak. Azonban 2000-óta az izraeli hatóságok fokozatosan szűkítették a palesztinok számára engedélyezett halászterületek nagyságát.³⁹

1.3. A Fatah és a Hamász rivalizálása

Első ránézésre talán úgy tűnhet, hogy a Gázai övezet ellenőrző Hamász és a Nyugati Partot irányító Fatah rivalizálásának semmi köze Gáza elszigetelődéséhez, pedig a

³⁷ AI: *Suffocating: The Gaza Strip Under Israeli Blocade*, 4-5.o.

³⁸ Report of the United Nations Fact Finding Mission on the Gaza Conflict, 271. o.

³⁹ AI: *Suffocating: The Gaza Strip Under Israeli Blocade*, 7. o.

palesztin tábor nagymértékű megosztottságának valójában fontos szerepe volt a gázai humanitárius válság kialakulásában. Az utóbbi 2-3 évben úgy tűnt, a Hamász és a Fatah egyaránt azért tartotta fenn a párbeszéd látszatát, hogy időt nyerjen, sem mint hogy konkrét megállapodásra jusson. Abbásznak mindig is szándékában állt tárgyalni Izraellel, miközben abban reménykedett, hogy a Nyugati Parton tapasztalható fejlemények és a Gázai övezet blokádjának nyomasztó hatása majd meggyengíti, esetleg távozásra kényszeríti a Hamászt. Azonban – még ha a nemzetközi elismerés nem is jön a Hamász által várt gyorsasággal és mértékben – a mozgalom visszavett várakozásaiból, és igyekszik kitartani mindaddig, amíg nyilvánvalóvá válik, hogy valójában megkerülhetetlen szereplője a békefolyamatnak, így előbb vagy utóbb muszáj lesz párbeszédet kezdeményezni vele. A gázai blokádöt pedig úgy gondolták, hogy bár igen szigorú, de túlélhető.⁴⁰

A Fatah részéről a nézőpontok és vélemények ütközése miatt nem beszélhetünk egységes stratégiáról a Gázai övezetet illetően. A Fatah-tisztségviselők között olykor olyan alapvető kérdésekben sincs egyetértés, mint például hogy valóban érdekében áll-e a mozgalomnak a Hamással való megbékélés az adott körülmények között. Egyesek szerint valamilyen szintű megbékélésre mindenképp szükség van, hiszen anélkül Abbász nem képviselheti a palesztin nép egészét, melynek következtében szinte nullára csökken annak az esélye, hogy az Izraellel folytatandó tárgyalások gyümölcsözőek legyenek. Ezzel szemben akadnak olyanok is, akik szerint nem szabad visszahozni az asztalhoz a Hamászt, amíg el nem fogadja a közel-keleti kvartett⁴¹ három feltételét, azaz el nem ismeri Izraelt, le nem mond az erőszakról, és érvényesnek nem tekinti a PFSZ által kötött korábbi megállapodásokat. Amennyiben ezen feltételek teljesülése nélkül vonnák be a Hamászt a tárgyalásokba, az kiváló alkalmat adna Izraelnek a megbeszélések felfüggesztésére, míg az Egyesült Államokat megfosztaná az ellensúlyozás lehetőségétől. A Fatah többsége keményvonalas nézeteket vall a Hamással kapcsolatban, mely következtében a szervezet 2009. augusztusi kongresszusán Gázával szembeni „szankciók” bevezetése is napirendre került, ezt azonban Abbász és Fajjád elvetette.⁴²

⁴⁰ ICG: *Palestine: Salvaging Fatah*, 27. o.

⁴¹ A közel-keleti kvartett 2002-ben jött létre a palesztin-izraeli békefolyamat elősegítése érdekében. Tagjai: az ENSZ, az Egyesült Államok, Oroszország és az Európai Unió. A kvartett jelenlegi képviselője Tony Blair volt brit miniszterelnök.

⁴² Szóba került például a Palesztin Hatóság gázai alkalmazottainak bérének esetleges megvonása, melyet továbbra is Ramallah fizet, ezt azonban sem Abbász, sem Fajjád nem támogatta. – Uo.

2. A gázai segélyflottilla esete

2010 májusának végén palesztinbarát aktivisták több ezer tonna segélyszállítmányt próbáltak meg bejuttatni az Izrael által tengeri blokádot tartott Gázai övezetbe. Noha ez volt eddig a legambiciózusabb kísérlet⁴³ az iszlamista Hamász uralta övezet tengeri blokádjának áttörésére, mégsem ezért került a legtekintélyesebb nemzetközi napilapok címlapjára. A Free Gaza Movement és az Insani Yardim Vakfi⁴⁴ (magyarul Humanitárius Segítség Alapítvány) török szervezet által vezetett, „Szabadság Flottilla” névre keresztelt vállalkozás keretében közel 10 ezer tonna segély gyűlt össze, melyet egy hat hajóból álló flottillával kívántak eljuttatni Gázába. Az állítólagos segélyakcióval Izrael fenntarthatatlan politikájára, illetve a Gázai övezet blokádjának igazságtalanságára akarták felhívni a figyelmet⁴⁵, tudva, hogy a zsidó állam csak az övezet szárazföldi határain felállított ellenőrző pontokon keresztül engedélyezi a humanitárius szállítmányok bejutását Gázába.⁴⁶

Izrael szerint a Gázai övezetben nincs „humanitárius válsághelyzet”, ezért nem indokolt a nemzetközi segélyakció, így az aktivisták megmozdulását provokációnak minősítve kijelentette: nem hagyja, hogy a hajók elérjék a gázai partokat. Mivel a zsidó államnak az az álláspontja, hogy a nemzetközi jog lehetővé teszi a hajók nemzetközi vizeken történő elfogását, amennyiben azok blokádot megsértésére tesznek kísérletet, várható volt, hogy a hajókat feltartóztatja majd az izraeli haditengerészet. Így is történt, ám míg a flottillát alkotó hat hajó közül öt békésen megadta magát, a Mavi Marmara névre keresztelt vezérhajó fedélzetén tartózkodó közel 600 aktivista⁴⁷ közül egy radikális csoport heves

⁴³ A Free Gaza Movement 2008-ban öt alkalommal szervezett hasonló akciót Gáza tengeri blokádjának áttörésére. Ezekben az esetekben a „fenyegetések” ellenére az izraeli haditengerészet nem foglalta el a hajókat. Az elsőket Izrael még beengedte a Gázai övezetbe, a későbbieket viszont már feltartóztatták és visszafordították, míg egyet, 2009 júniusában Asdodba irányított az izraeli haditengerészet. Ezek után a Free Gaza Movement úgy döntött nagyobb akciót szervez, más (görög, svéd, török és egyéb európai) szervezetekkel együttműködve. – KERSHNER, Isabel: “Deadly Israeli Raid Draws Condemnation”, *The New York Times*, June 1, 2010, page A1 of the New York edition. < <http://www.nytimes.com/2010/06/01/world/middleeast/01flotilla.html> > Látogatva: 2010.08.15.

⁴⁴ Törökül: İnsan Hak ve Hürriyetleri ve İnsani Yardım Vakfı (röviden: İ.H.H). Angolul: The Foundation for Human Rights and Freedoms and Humanitarian Relief.

⁴⁵ A segélyflottilla szervezőinek az akcióval három céljuk volt: az összegyűjtött segélyek eljuttatása közvetlenül Gázába, egy segélyfolyosó megnyitása az övezetbe, továbbá, hogy rámutassanak az izraeli blokádot „embertelen oldalára”. – ICG: *Turkey's Crisis Over Israel and Iran*, 6. o.

⁴⁶ SELJÁN Péter: Megpróbálták áttörni a gázai blokádot, *Kitekintő.hu*, 2010. május 31. < http://kitekinto.hu/iszlam/2010/05/31/megprobaltak_attorni_a_gazai_blokadot > Látogatva: 2010.08.28.

⁴⁷ Az izraeli Meir Amit Intelligence and Terrorism Information Center birtokába jutott utaslistán szereplő adatok szerint a Mavi Marmarán összesen 561 fő utazott, többségében törökök. A segélyakcióban résztvevők 60%-a (353) török volt, az arab országok tekintetében Algériából (32) és Jordániából (31)

ellenállást tanúsított, melynek következtében kilencen meghaltak és több mint ötvenen megsebesültek, amikor 2010. május 31-én hétfőn hajnalban az izraeli kommandósok megszállták a hajót.

A hajókonvoj elfogására induló izraeli hajók május 30-án vasárnap hagyták el Haifa kikötőjét. Másnap hajnalban az izraeli partoktól 130 km-re a segélyszállító palesztinbarát aktivisták hajórajával találkozva az izraeli haditengerészet felszólította a hajók kapitányait, hogy azonosítsák magukat, majd közölték velük, hogy blokád alatt álló területre értek és Asdod kikötőjébe irányították őket. Miután a segélyakció szervezői nem voltak hajlandóak eleget tenni a felhívásnak, végül az az izraeli döntés született, hogy felszállnak a hajókra és ők irányítják azokat Asdodba.⁴⁸ Izrael szerint az erőszakot a magukat humanitárius aktivistáknak beállító palesztin-barát szervezők szították, akik valójában készültek az összecsapásra.⁴⁹ A segélyakció szervezői szerint azonban az izraeli katonák azonnal tüzet nyitottak, amint a fedélzetre értek.

A széleskörű nemzetközi felháborodást kiváltó incidens súlyos diplomáciai válságot eredményezett Izrael számára, mely következtében a zsidó állam minden bizonnyal egy időre búcsút mondhat a Törökországgal ápolat jó diplomáciai kapcsolatainak. Több európai kormány, köztük Törökország is bekérte helyi izraeli nagykövetét, magyarázatot követelve az incidensre. A segélyeket szállító hajóraj elleni izraeli fellépés miatt Törökország kezdeményezésére összehívták az ENSZ Biztonsági Tanácsának rendkívüli ülését, Benjámín Netanjahu izraeli miniszterelnök pedig lemondta tervezett washingtoni látogatását. Az éppen Kanadában tartózkodó Netanjahu az Izraeli Védelmi Erők (IDF) intézkedéseit védve úgy nyilatkozott, hogy a kommandósok önvédelemből nyitottak tüzet, miután a fedélzeten tartózkodó aktivisták késekkel és vasrudakkal támadtak rájuk, melyet egy az izraeli külügyminisztérium által nyilvánosságra hozott – noha vitatott hitelességű – videófelvétel tűnik alátámasztani.⁵⁰ Az IDF sajtóközleménye hangsúlyozta, hogy a gázai

érkeztek a legtöbben. Az aktivistáknak csupán 13%-a érkezett nyugati országokból, közülük is a britek képviseltették magukat a legnagyobb számban, összesen 28 résztvevővel. – The Meir Amit Intelligence and Terrorism Information Center: *Conspicuous among the passengers and organizations aboard the Mavi Marmara were Turkish and Arab Islamic extremists led by IHH*. September 26, 2010. 2-3. o. és 136-145. o. < http://www.terrorism-info.org.il/malam_multimedia/English/eng_n/pdf/ipc_e127.pdf > Letöltve: 2010.10.13.

⁴⁸ SELJÁN Péter: Megtámadták a Gázába tartó hajórajt, *Kitekintő.hu*, 2010. június 1. < http://kitekinto.hu/iszlam/2010/06/01/megtamadtak_a_gazaba_tarto_hajorajt > Látogatva: 2010.07.22.

⁴⁹ CHAMPION, Marc: “Aid Group, Israel Primed for Clash, Flotilla Review Shows”, *The Wall Street Journal*, July 7, 2010. < http://online.wsj.com/article/SB10001424052748704535004575349031510961398.html?mod=WSJ_World_MIDDLENewsIntl > Látogatva: 2010.08.15.

⁵⁰ Az IDF által készített videófelvétel a kommandósok fedélzetre ereszkedéséről megtekinthető az IDF szövegírói irodájának hivatalos YouTube oldalán: <

tengeri blokádtörésére kísérletet tett hajók feltartóztatására előzetes izraeli figyelmeztetések után került csak sor. Az izraeli haditengerészet korábban arra kérte a hajókat, hogy Asdod kikötője felé váltsanak irányt, ahol a segélyszállítmányt kipakolnák, majd biztonsági vizsgálat után szárazföldön juttatnák el Gázába.⁵¹

Az incidens híre órákon belül óriási diplomáciai visszhangot keltett, melynek eredményeként Catherine Ashton, az EU külügyi és biztonságpolitikai főképviselője a történetek teljeskörű kivizsgálását, továbbá a Gázai övezet izraeli blokádjának azonnali feloldását követelte.⁵² Ban Ki Mun ENSZ-főtitkárt is magyarázatot követelt Izraeltől. A támadás hírére több ezer tüntető vonult Isztambul utcáira, miközben Recep Tayyip Erdogan török miniszterelnök az izraeli akciót „állami terrorizmusnak” minősítve megszakította latin-amerikai körútját és visszatért Törökországba. Az arab vezetők részéről is erős és azonnali volt a felháborodás. Mahmúd Abbász palesztin elnök egyenesen „mészárlásnak” minősítette a történeteket.⁵³

Érdekes megemlíteni, hogy egy a Palestinian Center for Policy and Survey Research (PSR) által a Nyugati Parton és a Gázai övezetben június 10-13 között végzett felmérés⁵⁴ alapján a flottailincidens a megkérdezettek nagy része szerint nagy siker volt a palesztinoknak, és a blokádtörésének, vagy lazításának kezdetét jelenti. Ám a történetek legnagyobb győztese valószínűleg Törökország, amely a felmérés eredményei szerint a legnépszerűbb támogatója a palesztinoknak, hiszen a megkérdezettek 43%-a Törökországot nevezte meg a palesztinok legfőbb támogatójaként, 13% szerint Egyiptom, 6% szerint Irán támogatja a palesztinokat a leginkább. Törökország egy pár százalékkal volt népszerűbb a Gázai övezetben (45%), mint a Nyugati Parton (41%).

Az izraeli oldalon a közvélemény úgy értékelte a történeteket, hogy a flotta feltartóztatásával Izrael tulajdonképpen szabályosan belesétált egy szinte feloldhatatlan

<http://www.youtube.com/user/idfnadesk#p/a/u/0/gYjkLUcbJWo> > Látogatva: 2010.09.25. - További videófelvételek megtekintéséhez lásd az izraeli külügyminisztérium hivatalos internetes oldalát: Israel Ministry of Foreign Affairs: “The Gaza Flotilla: Videos”, Jun 18, 2010. <

http://www.mfa.gov.il/MFA/MFAArchive/2010/Gaza_flotilla_videos.htm > Látogatva: 2010.09.25.

⁵¹ Israel Defense Force Spokesperson: *IDF Forces Met with Pre-Planned Violence when Attempting to Board Flotilla*, May 31, 2010. < <http://idfspokesperson.com/2010/05/31/idf-forces-met-with-pre-planned-violence-when-attempting-to-board-flotilla-31-may-2010/> > Látogatva: 2010.08.12.

⁵² EurActive: “EU strongly condemns Gaza flotilla attack”, May 31, 2010. < <http://www.euractiv.com/en/foreign-affairs/eu-strongly-condemns-gaza-flotilla-attack-news-494701> > Látogatva: 2010.09.25.

⁵³ Reuters and Haaretz Service: “Turkey recalls envoy over Gaza flotilla deaths, accuses Israel of 'state terrorism'”, May 31, 2010. < <http://www.haaretz.com/news/diplomacy-defense/turkey-recalls-envoy-over-gaza-flotilla-deaths-accuses-israel-of-state-terrorism-1.293186> > Látogatva: 2010.09.25.

⁵⁴ A felmérést lásd: Palestinian Center for Policy and Survey Research (PSR), Survey Research Unit: Poll No. 36 - Press Release, *Palestinian Public Opinion Poll No (36)*, June 15, 2010. < <http://www.pcpsr.org/survey/polls/2010/p36epressrelease.html> > Látogatva: 2010.08.17.

csapdahelyzetbe, amiért sokan a kormányt tartják felelősnek, nem pedig az izraeli katonákat.⁵⁵ Egy június 7-én a Pechter Middle East Polls által végzett telefonos felmérés szerint a megkérdezettek 46%-a gondolta úgy, hogy Izrael elegendő erőt alkalmazott a flottilla feltartóztatása során, 39 százalék szerint több erőt is bevethetett volna. A megkérdezettek 73%-a szerint Izraelnek nem szabadna feloldania a Gázai övezet blokádját a humanitárius szállítmányok előtt, 56% pedig nem járult volna hozzá nemzetközi vizsgálat lefolytatásához.⁵⁶

2.1. Mi is történt valójában?

Az incidens sok kérdést vet fel, melyeket nehéz megválaszolni. Néhány alapvető fontosságú tény azonban nem árt leszögezni. Ilyen például, hogy a humanitárius tevékenységnek megvannak a maga alapelvei, mint pártatlanság, semlegesség, függetlenség. Ezt figyelembe véve a gázai segélyflottilla humanitárius jellege – véleményem szerint – mindenképp vitatható. Izrael szerint szándékos provokációról volt szó. Ebben az esetben az izraeli közbelépés tragikus kimenetele azon kockázatok egyike közé tartozott, melyekkel a szervezőknek is tisztában kellett lennie, másfelől pedig a zsidó állam valamilyen szinten tényleg „csapdába sétált”. A szervezők és a Hamász számára ugyanis bármilyen végkifejlet sikert jelentett volna, hiszen készen voltak akár nagy árat is fizetni annak érdekében, hogy nemzetközi reflektorfényben lássák a zsidó állam „igazságtalan” Gáza-politikáját.

A vezérhajó fedélzetén dokumentumfilmet forgató Cultures of Resistance nevű szervezetnek köszönhetően több mint egy órányi videófelvétel készült a segélyflottilla útjáról, beleértve a hajó elfogására indított izraeli katonai akciót is.⁵⁷ Ezen szervezet, és az izraeli haditengerészet nyilvánosságra hozott felvételei pedig segíthetnek nekünk valamennyire megérteni, hogy valójában mi is történt a Mavi Marmara fedélzetén május 31-én hajnalban. A felvételek alapján elmondható, hogy a segélyflottilla hajóin tartózkodó több száz aktivista nagy részét minden bizonnyal valóban humanitárius megfontolások

⁵⁵ MITNICK, Joshua: “Why Israelis are upset about Israeli raid on Gaza freedom flotilla”, *The Christian Science Monitor*, June 1, 2010. < <http://www.csmonitor.com/World/Middle-East/2010/0601/Why-Israelis-are-upset-about-Israeli-raid-on-Gaza-freedom-flotilla> > Látogatva: 2010.08.19.

⁵⁶ A közvélemény-kutatás eredményeit lásd: Pechter Middle East Polls: “Israeli Poll on aftermath of Ship Boarding: Top Line Results”, June 8, 2010. < <http://sites.google.com/a/pechterpolls.org/pechterpolls/in-the-news/june72010israelipollonaftermathofshipboarding> > Látogatva: 2010.08.19.

⁵⁷ MACKEY, Robert: “Unedited Video of Israeli Raid Posted Online”, *The New York Times*, The Ledes, Blogging The News With Robert Mackey, June 11, 2010. < <http://theledes.blogs.nytimes.com/2010/06/11/unedited-video-of-israeli-raid-posted-online/> > Látogatva: 2010.08.20.

készítettek a részvételre, ám a vezérhajó fedélzetén az IHH néhány tucat szélsőséges aktivistája⁵⁸ gázárcokkal, késekkel és vasrudakkal felfegyverkezve készült a kommandósok fogadására, az erőszakos ellenállásra, amennyiben az izraeli haditengerészet feltartóztatná a hajót. Ezt később a Mavi Marmara kapitánya, Mehmud Tuval is megerősítette egy az izraeli Meir Amit Intelligence and Terrorism Center-nek adott interjú alkalmával. Tuval elmondása szerint tudott arról, hogy az IHH néhány aktivistája erőszakos ellenállásra készül, azonban hiába próbálta megakadályozni, hogy összecsapásokra kerüljön sor az aktivisták és az izraeli katonák között.⁵⁹

Miután a flottilla megközelítette a Gázai övezet tengeri blokádját, és nem tettek eleget az izraeli haditengerészet felszólításainak, a Shayetet-13 tengerészeti kommandó katonái rohamcsónakokkal közelítették meg a hajókat, hogy a fedélzetet elfoglalva Asdod kikötőjébe irányítsák azokat. A hat hajóból öt esetben problémamentesen zajlott a művelet, a vezérhajónál viszont heves ellenállásba ütköztek. Az izraeli kommandósoknak többszöri próbálkozás ellenére sem sikerült a rohamcsónakokkal végrehajtani az akciót, ezért helikopter alkalmazása mellett döntöttek ahelyett, hogy belátták volna: a vezérhajó esetében az eredeti terv végrehajtásához nem megfelelőek a körülmények, tehát „szükség van egy B-tervre”. Mikor a helikopterből leeresztették az első kötelet, afölött azonnal a fedélzeten lévő aktivisták vették át az uralmat, ezért le is kellett vágniuk a kommandósoknak. A második kötélén már elkezdtek leereszteni a katonák, akikre azonban azonnal rátámadtak a késekkel és vasrudakkal felfegyverkezett aktivisták, ami jól megfigyelhető az Izraeli Védelmi Erők által nyilvánosságra hozott videófelveteleken. Ez aligha nevezhető passzív ellenállásnak, az IHH szerint azonban erre azért került sor, mert az izraeli kommandósok azonnal tüzet nyitottak az aktivistákra, akik próbálták megvédeni magukat, igazuk alátámasztására pedig ők is nyilvánosságra hozták saját videófelveletüket.⁶⁰ Izrael szerint viszont kötélén ereszkedve szinte lehetetlen lövéseket leadni, ezért a katonák mindaddig nem is használták fegyvereiket, amíg a második fedélzetre ereszkedő kommandó hasba nem lőtték. Az IHH és török tisztségviselők szerint azonban nem volt lőfegyver a fedélzeten, az izraeli katonáktól elkobzott

⁵⁸ A segélyflottilla szervezésekor több ezren jelentkeztek a flottilla hajóira, akik közül a török kormány próbálta kiszűrni a szélsőséges radikális csoportok tagjait, továbbá mindenkivel aláírtak egy erőszakmentességi nyilatkozatot, ám ezen erőfeszítések ellenére mégis voltak szélsőségesek a fedélzeten. – ICG: *Turkey's Crisis over Israel and Iran*, 6. o.

⁵⁹ Haaretz Service: “Gaza flotilla captain: Activists prepared attack against IDF raid”, Jun 11, 2010. < <http://www.haaretz.com/news/diplomacy-defense/gaza-flotilla-captain-activists-prepared-attack-against-idf-raid-1.295591> > Látogatva: 2010.09.28.

⁶⁰ ALJAZEERA.NET: “Deadly Israeli raid on aid fleet”, June 01, 2010. < <http://english.aljazeera.net/news/middleeast/2010/05/201053113252437484.html> > Látogatva: 2010.08.15.

fegyvereket pedig a tengerbe hajították. Az tehát, hogy a fedélzeten tartózkodó valamelyik aktivista, vagy az izraeli kommandósok okolhatóak-e az első éles lőszerrel leadott lövésért, még vitatott, így továbbra is megválaszolatlan kérdés marad.⁶¹

A gázai segélyflottilla végső soron inkább a zsidó államra való nyomásgyakorlás céljából végrehajtott politikai megmozdulásnak tekinthető, mintsem humanitárius segélyakciónak, mely sikeréért a szervezőknek kilenc ember életével kellett fizetni. A vezérhajó elfogására indított izraeli katonai akció balsikere ugyanakkor minden bizonnyal elkerülhető lett volna, ha a művelet megtervezésénél rendelkeztek volna a szükséges információkkal a hajó fedélzetén várható állapotokról, különösképpen arra vonatkozóan, hogy milyen ellenállásra lehet számítani. Az azonban kétségtelen, hogy amennyiben Izrael a hajó lerohanása során valóban túl is lépte az arányosság, törvényesség és szakszerűség határait, vagy a nemzetközi jog szabályait, azt vizsgálatok során kell megállapítani, a felelősöket pedig felelősségre kell vonni. Egy dolog azonban biztos, a flottillaincidenst Izrael erősen vitatható Gáza-politikájának egyenes következménye volt.

2.2. Az incidens kivizsgálása

Az eset körülményeinek kivizsgálására az ENSZ Biztonsági Tanácsa gyors, tárgyilagos, hiteles és átlátható vizsgálatot követelt, a történetek tisztázására azonban – ezt szinte kizárva – több vizsgálat is indult. Az izraeli kormány például június 14-én hagyta jóvá a Gázai övezet blokádját megtörni akaró segélyflottilla elleni izraeli támadás kivizsgálására hivatott bizottság felállítását Jacob Turkel volt izraeli legfelsőbb bíró vezetésével, melynek munkájába nemzetközi megfigyelőként David Trimble Nobel-békedíjas északír politikust és Kenneth Watkin egykori kanadai katonai főügyészt is bevonták.⁶² A Turkel-bizottság feladata volt tisztázni, hogy a nemzetközi joggal összhangban voltak-e a segélyflottilla feltartóztatására tett izraeli erőfeszítések, illetve, hogy a katonák által alkalmazott erőszak mértéke arányos volt-e. A testületnek először nem volt joga tanúkat beidézni, vagy dokumentumokat kikérni, ám Turkel tiltakozására kiterjesztették a bizottság mandátumát, noha az IDF katonáit továbbra sem idézhette be, mert a katonák kihallgatására a hadsereg Giora Eiland vezérőrnagy vezette saját belső vizsgálata keretében került sor.

⁶¹ ICG: *Turkey's Crisis over Israel and Iran*, 7. o.

⁶² KERSHNER, Isabel – AKRAM, Fares: "Israel Backs Panel to Examine Raid", *The New York Times*, June 14, 2010, page A10 of the New York edition. <
<http://www.nytimes.com/2010/06/14/world/middleeast/14mideast.html> > Látogatva: 2010.08.19.

A Turkel-bizottság 2011. január végére készült el jelentésével⁶³, mely szerint sem a Gázai övezet tengeri és szárazföldi blokádja, sem a segélyflottilla elleni izraeli katonai akció nem sértette a nemzetközi jogot, noha a művelet tervezésekor több hibát is vétettek. Az izraeli vizsgálóbizottság végső bírálata szerint például nem állt rendelkezésre elég hírszerzési információ arról, hogy milyen „erőszakos fogadtatásra” számíthatnak majd a Mavi Marmara fedélzetére érkező kommandósok, ami ezért felkészületlenül érte őket, továbbá nem került sor alternatív megoldások kidolgozására sem.⁶⁴ A közel 300 oldalas jelentés szerint jogos és arányos volt a szélsőséges aktivisták heves ellenállásába ütköző izraeli kommandósok fegyverhasználata, hiszen nem volt más választásuk saját önvédelmük érdekében.⁶⁵ Abdullah Gül török államfő a Turkel-bizottság jelentésének nyilvánosságra kerülését követően „értéktelennek és hiteltelennek” nevezte a dokumentumot, mely „jól jelzi Izraelnek a világ közvéleményéhez és a nemzetközi joghoz való hozzáállását”.⁶⁶

Ban Ki Mun ENSZ-főtitkár augusztus elején jelentette be, hogy nemzetközi vizsgálat indul az izraeli támadás körülményeinek a tisztázására, mellyel Izrael és Törökország is együttműködik, holott a zsidó állam korábban határozottan elzárkózott egy a gázai flottilla elleni izraeli akció ügyében lefolytatandó nemzetközi vizsgálatról. Nem is véletlen, hogy az izraeli ellenzék kritikával fogadta a kormány döntését. Cipi Livni, a Kadima ellenzéki jobbközép párt vezetője hevesen bírálta Benjámín Netanjahu miniszterelnököt, amiért nemzetközi vizsgálatnak teszi ki az Izraeli Védelmi Erők (IDF) katonáit és parancsnokait. Az ENSZ-főtitkár kezdeményezésére felállított vizsgálóbizottság feladata azonban nem az egyéni büntetőjogi felelősség tisztázása volt, hanem az incidens tényeinek, körülményeinek és kontextusának azonosítása és kivizsgálása, valamint javaslatok megfogalmazása, hogy a jövőben elkerülhetőek legyenek a hasonló esetek. Ennek érdekében a testület munkája során megkapta és átnézte a nemzeti hatáskörben lefolytatott vizsgálatok jelentéseit, továbbá együttműködött a török és az izraeli hatóságokkal. Izrael

⁶³ The Public Commission to Examine the Maritime Incident of 31 May 2010, The Turkel Commission Report Part one. January 2011. Elektronikus formában: < <http://www.turkel-committee.gov.il/files/wordocs/8808report-eng.pdf> > Letöltve: 2011.01.27.

⁶⁴ RAVID, Barak: “Turkel report on Gaza flotilla: Israel suffered from poor planning and intelligence”, *Haaretz*, January 24, 2011. < <http://www.haaretz.com/print-edition/news/turkel-report-on-gaza-flotilla-israel-suffered-from-poor-planning-and-intelligence-1.338792> > Látogatva: 2011.03.15.

⁶⁵ Az izraeli külügyminisztérium honapján elérhető a Turkel-bizottság jelentésének rövid összefoglalója. – Israel Ministry of Foreign Affairs: “Behind the Headlines: Turkel Commission publishes first part of report”, January 23, 2011. < http://www.mfa.gov.il/MFA/About+the+Ministry/Behind+the+Headlines/Flotilla_operation_Israel_policie_s_Gaza_23-Jan-2011.htm > Látogatva: 2011.03.15.

⁶⁶ ISRAFIL, Erol: “Turkey president lays into Israel flotilla inquiry”, *Associated Press*, January 24, 2011. < http://news.yahoo.com/s/ap/gaza_blockade > Látogatva: 2011.03.15.

minden bizonnyal nem is lett volna hajlandó együttműködni egy olyan nemzetközi vizsgálattal, mely izraeli katonákat is maga elé idézhetne, ezért az ENSZ-főtitkár beleegyezett abba, hogy távol tartja az IDF kommandósait a vizsgálóbizottságtól.⁶⁷

A vizsgálóbizottság élére Geoffrey Palmer korábbi új-zélandi miniszterelnök és Álvaro Uribe leköszönő kolumbiai elnök került, akik mellé Izrael és Törökország is jelölhetett képviselőket a testületbe. Az ENSZ-főtitkár a bejelentéskor elmondta: úgy reméli, a testület felállítása pozitívan hat majd az incidens miatt megromlott török-izraeli kapcsolatokra, melyek normalizálását Törökország határozottan elutasította, amíg Izrael bele nem egyezik egy nemzetközi vizsgálat lefolytatásába, és bocsánatot nem kér a történetek miatt.⁶⁸ A vizsgálóbizottság várhatóan 2011 áprilisában készül el jelentésével. 2011 februárjában török tisztségviselők reményüket fejezték ki, hogy az ENSZ vizsgálata valóban pártatlan lesz, ugyanakkor hangsúlyozták, hogy bármi is legyen a nemzetközi vizsgálat eredménye, Törökország továbbra is követelni fogja Izraeltől a bocsánatkérést, és az áldozatok kompenzációját.⁶⁹

A Biztonsági Tanács által is sürgetett nemzetközi vizsgálat mellett az ENSZ genfi Emberi Jogi Tanácsa is vizsgálatot indított annak kiderítésére, hogy az izraeli katonai akció összhangban volt-e a nemzetközi joggal. A háromtagú testület szeptember 22-én hozta nyilvánosságra 56 oldalas jelentését,⁷⁰ mely szerint Izrael a nemzetközi jog előírásait megsértve „aránytalan” és „brutális” erőt alkalmazott a flottilla feltartóztatása során. A tényfeltáró missziójának megállapításai szerint törvénytelen a Gázai-övezet tengeri blokádjának fenntartása, tekintettel a palesztinok lakta területen kialakult humanitárius válságra. Az izraeli külügyminisztérium a jelentésre reagálva kijelentette, hogy az ENSZ Emberjogi Tanácsának vizsgálata elfogult és átpolitizált volt⁷¹, ugyanakkor érdemes

⁶⁷ SHAMIR, Shlomo: “Ban: UN Gaza flotilla probe won't assign individual responsibility”, *Haaretz*, August 10, 2010. < <http://www.haaretz.com/news/diplomacy-defense/ban-un-gaza-flotilla-probe-won-t-assign-individual-responsibility-1.307207> > Látogatva: 2010.08.12.

⁶⁸ SELJÁN Péter: Az ENSZ is vizsgálja a segélyflottilla ügyét, *Kitekintő.hu*, 2010. augusztus 03. < http://kitekinto.hu/iszlam/2010/08/03/az_ensz_is_vizsgalja_a_segelyflottilla_ugyet > Látogatva: 2010.08.12.

⁶⁹ Reuters: “Turkey: Israel must apologize for flotilla raid regardless of UN findings”, February 11, 2011. < <http://www.haaretz.com/news/diplomacy-defense/turkey-israel-must-apologize-for-flotilla-raid-regardless-of-un-findings-1.343606> > Látogatva: 2011.03.15.

⁷⁰ United Nations Human Rights Council (UNHRC): *Report of the international fact-finding mission to investigate violations of international law, including international humanitarian and human rights law, resulting from the Israeli attacks on the flotilla of ships carrying humanitarian assistance*, A/HRC/15/21, September 22, 2010. < http://www2.ohchr.org/english/bodies/hrcouncil/docs/15session/A.HRC.15.21_en.pdf > Letöltve: 2010.09.23.

⁷¹ SELJÁN Péter: ENSZ: Izrael megsértette a nemzetközi jogot, *Kitekintő.hu*, 2010. szeptember 24. < http://kitekinto.hu/iszlam/2010/09/24/ensz_izrael_megsertette_a_nemzetkozi_jogot > Látogatva: 2010.09.27.

megjegyezni, hogy a többek között húsz országból érkező 112 utas meghallgatásával készült alapos anyag tartalmát még az ellene szavazó Egyesül Államok sem kritizálta. A jelentés többek között rámutatott a szervezők politikai és humanitárius célkitűzései között feszülő alapvető ellentétekre és arra, hogy a szervezők tisztában voltak azzal, Izrael akár erő alkalmazásával is kész megállítani a flottillát, továbbá a Mavi Marmara legénysége és az ellenállásra készülő aktivisták közötti nézeteltérésekre.⁷²

Törökország is vizsgálatot indított a segélyflottilla feltartóztatásának ügyében, amely Recep Tayyip Erdogan török miniszterelnök irodájának felügyelete alatt működik, az ENSZ vizsgálóbizottságával kooperálva. A török testületbe többek között a külügy-, az igazságügyi-, és a belügyminisztérium küldhetett tagokat.⁷³

2.2.1. Nem számítottak heves ellenállásra

A gázai segélyflottilla május 31-i elfogásakor az izraeli vezetők tisztában voltak azzal, hogy az akció erőszakba torkollhat, ugyanakkor az alacsonyabb rendfokozatú katonatisztek akkor azt mondták, hogy a kommandósok csak passzív ellenállásra számítottak, legalábbis ezt mondta Ehud Barak izraeli védelmi miniszter augusztus 10-én az incidens körülményeinek tisztázására felállított izraeli vizsgálóbizottság előtti meghallgatásán.⁷⁴ A júliusi izraeli katonai vizsgálat ugyanakkor arra a következtetésre jutott, hogy valójában alábecsülték az izraeli erőkkel szemben várható erőszak mértékét. Barak elmondta, hogy az izraeli kormány vezető miniszterei („Forum of Seven”) május 26-i ülésükön támogatták az akciót, miután a vezérkari főnök bemutatta nekik a terv lényegét. A hírszerzési információk alapján nem zárták ki, hogy összecsapásokra is sor kerülhet. A május 26-i megbeszélés során a miniszterek kérdéseket tettek fel azzal kapcsolatban, hogy mi történne, ha az izraeli erők heves ellenállásba ütköznének, az ehhez hasonló részleteket azonban végül nem tisztázták.⁷⁵

⁷² POPE, Hugh: “Turkey, the flotilla and Israel: UN report deserves calm reading”, *International Crisis Group*, September 30, 2010. < <http://www.crisisgroup.org/en/regions/europe/turkey-cyprus/Pope-Cyprus-The-UN-s-first-Mavi-Marmara-report-deserves-calm-reading.aspx> > Látogatva: 2010.10.03.

⁷³ Haaretz Service: “Turkey sets up own Gaza flotilla inquiry”, August 12, 2010. < <http://www.haaretz.com/news/diplomacy-defense/turkey-sets-up-own-gaza-flotilla-inquiry-1.307581> > Látogatva: 2010.08.12.

⁷⁴ RAVID, Barak: “‘I take full responsibility,’ Barak tells Gaza flotilla probe”, *Haaretz*, August 10, 2010. < <http://www.haaretz.com/news/diplomacy-defense/i-take-full-responsibility-barak-tells-gaza-flotilla-probe-1.307118> > Látogatva: 2010.08.12.

⁷⁵ SELJÁN Péter: Izrael számított rá, hogy erőszakkal védik a segélyflottillát, *Kitekintő.hu*, 2010. augusztus 12. < http://kitekinto.hu/iszlam/2010/08/12/izrael_szamitott_ra_hogy_erszakkal_vedik_a_segelyflottillat/ > Látogatva: 2010.08.12.

Benjámín Netanjahu izraeli miniszterelnököt augusztus 9-én hétfőn hallgatta meg a Jacob Turkel vezette bizottság.⁷⁶ Netanjahu szerint a május 26-i ülés leginkább a várható médiavisszhangra és a diplomáciai következményekre fókuszált, nem pedig a művelet katonai aspektusaira. Barak elmondása szerint a vita középpontjában az az Izrael előtt álló dilemma állt, mellyel a miniszterek is tisztában voltak, hogy a hajók elfogása PR szempontból biztosan rosszul fog mutatni, de a blokád áttörését mindenképpen meg kell akadályozni. A nemzetközi vizeken feltartóztatott segélyflottilla vezérhajóján bekövetkezett összecsapásokat követően izraeli katonai tisztségviselők közölték, hogy a kommandósokat váratlanul érte a török hajó fedélzetén tapasztalt heves ellenállás. Barak szerint Gabi Askenázi vezérkari főnök figyelmeztette a minisztereket, hogy a flottilla elfogása „nem lesz könnyű”, de a tábornokok biztosították a politikusokat afelől, hogy a feladat megoldható.⁷⁷

Az izraeli vizsgálóbizottság augusztus 11-én szerdán hallgatta meg Askenázi vezérőrnagyot, aki elmondta, hogy az izraeli katonák nem számítottak az erőszakos ellenállásra, amely a szóban forgó hajó fedélzetén várta őket. A tábornok elmondása szerint a művelet hamar „kaotikussá” vált, így miután az első katona leereszkedett a kötélén, már nem volt más választás, mint a terv szerint folytatni az akciót. A flottilla feltartóztatásának céljából megtervezett katonai akció sikere azon múlt, hogy minél rövidebb idő alatt minél több kommandóst juttassanak a fedélzetre, ami azonban nem sikerült. A tábornok szerint a történetek egyik tanúsága, hogy a hajó oldalai felől biztosított pontos fedezettűz megtisztította volna a fedélzetet azoktól, akik készen álltak erőszakkal ellenállni. Az első kommandósok csekély ellenállásra számítottak, így csupán paintball és oldalfegyverekkel ereszkedtek a fedélzetre, a második katonát a kötélén viszont hasba lötték.⁷⁸

„A központi hiba, az volt, hogy azt hittük körülbelül 10-15 ember tartózkodhat a hajón, ledobunk pár villanógránátot, arrébb mennek, és akkor le tudunk majd tenni 15 katonát a fedélzetre egy percen belül” – magyarázta Askenázi. „Itt volt az igazi hiba. Úgy kellett volna alakítani a kondíciókat, hogy a leggyorsabban tudjuk összpontosítani az erőinket. Célzott fedezettűzzel semlegesíteni lehetett volna azokat, akik meg akarták akadályozni,

⁷⁶ RAVID, Barak: “Netanyahu to Gaza flotilla probe: IDF coordinated the deadly raid”, *Haaretz*, August 09, 2010. < <http://www.haaretz.com/news/diplomacy-defense/netanyahu-to-gaza-flotilla-probe-idf-coordinated-the-deadly-raid-1.306902> > Látogatva? 2010.08.12.

⁷⁷ KERSHNER, Isabel: “Barak Says ‘Friction’ Was Expected in Flotilla Raid”, *The New York Times*, August 11, 2010, page A9 of the New York edition. < <http://www.nytimes.com/2010/08/11/world/middleeast/11flotilla.html> > Látogatva: 2010.08.11.

⁷⁸ RABINOVITCH, Ari: “Israel wasn’t ready for flotilla resistance: general”, *Reuters*, August 11, 2010. < <http://www.reuters.com/article/idUSTRE67A1VO20100811> > Látogatva: 2010.08.11.

hogy a katonák a fedélzetre ereszkedjenek, így csökkenthető lett volna a rájuk váró veszély kockázata. Ez a legfontosabb lecke.”⁷⁹

Netanjahu, Barak és Askenázi egyaránt arra a következtetésre jutott, hogy a hírszerzési információk voltak hiányosak. A vezérkari főnök úgy fogalmazott, hogy „nem tudunk eleget” a fedélzeten tartózkodó török aktivistákról. Az Izraeli Védelmi Erőknek (IDF) nem volt elegendő információjuk az IHH török szervezetről. Nem vizsgálták az IHH után, nem volt a prioritások között, mert a szervezet nem szerepelt a terrorista szervezetek listáján, és Törökországban volt a bázisa, amely pedig nem egy ellenséges ország a zsidó állam számára.⁸⁰ Barak a meghallgatásán a saját politikai döntéseiért vállalta a felelősséget, majd kijelentette, hogy szerinte az akció kudarca nem a végrehajtását elrendelő politikai döntésből ered, hanem annak megtervezéséből és végrehajtásából, ami pedig a hadsereg feladata volt. Netanjahu hasonlóképp utalt arra, hogy a hajók elfogásáért az IDF-et, és nem a politikusokat terheli a felelősség, Askenázi vezérőrnagy pedig a bizottsági meghallgatásán vállalta is a felelősséget. Az elhibázott akcióból tanulva az izraeli vezérkari főnök úgy látja, hogy amennyiben a jövőben sor kerül majd hasonló akcióra, az izraeli erőknek nem lesz más választása, mint mesterlövészekkel fedezőtűzet biztosítani a fedélzetre ereszkedő katonáknak.⁸¹

Netanjahu a meghallgatásán a török kormányt is megnevezte a felelősök között, mert szerinte Ankara nem tett semmit a blokád áttörésére tett kísérlet megállítására.⁸² Az izraeli kormány kapcsolatba lépett a török kormány legfelsőbb köreivel is, melyet követően a török külügyminisztérium próbálta meggyőzni a szervezőket, hogy ne hajózzanak ki, ám ezen diplomáciai erőfeszítések ellenére mégsem sikerült rábírní a török flottillát, hogy letegyen szándékáról.⁸³ Az izraeli kormányfő bírálataira válaszolva pár nappal később az ENSZ égisze alatt felállított vizsgálóbizottság egyik első ülésén Ahmet Davutoglu török

⁷⁹ KATZ, Yaakov: “ 'We should've used accurate fire' ”, *The Jerusalem Post*, August 11, 2010. < <http://www.jpost.com/Israel/Article.aspx?id=184405> > Látogatva: 2010.08.12.

⁸⁰ Izrael veszélyes, az al-Kaidával is kapcsolatban álló terrorista szervezetnek tekinti az 1992-ben alapított IHH török segélyszervezetet, mely ma már 120 országban van jelen. Ennek alátámasztására leggyakrabban egy 2006-ban Dániában kiadott jelentésre hivatkoznak, mely szerint az 1990-es években több telefonhívásra is sor került az IHH és az al-Kaida egyik olaszországi óvóhelye között. Az Egyesült Államok szerint ugyanakkor nincs arra utaló bizonyíték, hogy az IHH kapcsolatban állna az al-Kaidával, török tisztviselők pedig határozottan állítják: az IHH-nak semmi köze terrorista csoportokhoz. Megjegyzendő, hogy Izrael csupán 2010 júniusában (a flottillaincidents után) vette fel az IHH-t a terrorszervezetek listájára. – ICG: *Turkey's Crises over Israel and Iran*, 4. o.

⁸¹ HAREL, Amos: “IDF chief to Gaza flotilla probe: Raid quickly became 'chaotic'”, *Haaretz*, August 11, 2010. < <http://www.haaretz.com/news/diplomacy-defense/idf-chief-to-gaza-flotilla-probe-raid-quickly-became-chaotic-1.307307> > Látogatva: 2010.08.12.

⁸² KERSHNER, Isabel: “Netanyahu Speaks in Flotilla Inquiry”, *The New York Times*, August 10, 2010, page A9 of the New York edition. < <http://www.nytimes.com/2010/08/10/world/middleeast/10flotilla.html> > Látogatva: 2010.08.12.

⁸³ ICG: *Turkey's Crises over Israel and Iran*, 5-6. o.

külgymíniszter határozottan visszautasította, hogy Ankarát felelősség terhelné a törtétekért. Szerinte csakis a zsidó államot terheli a felelősség, hiszen civilek haltak meg, nemzetközi vizeken.⁸⁴

⁸⁴ KEINON, Herb: “ 'Turkey bears no responsibility' ”, *The Jerusalem Post*, August 11, 2010. < <http://www.jpost.com/Israel/Article.aspx?id=184343> > Látogatva: 2010.08.12.

3. Izraeli politikai irányváltás

A Kairó közreműködésével fenntartott izraeli blokád gazdaságilag lényegében a padlóra küldte a palesztinok lakta Gázai övezetet, ám a területet irányító iszlamista Hamász mozgalom meggyengítését célzó szigorú zárlat fenntartásának politikája végül kudarcba fulladt. Az elmúlt három évben az iszlamista Hamász nem csak a biztonság, az oktatás és az igazságszolgáltatás felett vette át az irányítást, hanem a gazdaság felett is úgy, hogy megadóztatja az egyiptomi határ alatt húzódó csempészalagutak kiterjedt hálózatának üzemeltetőit.⁸⁵ Az óriási nemzetközi felháborodást kiváltó május 31-i segélyflottilla-incidens után a blokád lazítása egyre sürgetőbbé vált a zsidó állam számára, így nem is kellett sokat várni a Gázával szembeni politikai irányváltásra,⁸⁶ noha a biztonsági kockázatok mellett az is bonyolítja Izrael Gáza-politikájának finomhangolását, hogy az iszlamista Hamász már négy éve tartja fogva az Izraeli Védelmi Erők (IDF) egyik katonáját, Gilad Salitot.⁸⁷

Izraeli tisztségviselők elmondása szerint már hónapok óta dolgoztak egy a blokád lazítását szorgalmazó politikai irányváltáson, ugyanakkor a zsidó állam mindig is elsődleges szempontnak tartotta a Hamász fegyverkezésének megakadályozását, ezáltal az izraeli településeket veszélyeztető rakétatámadások megelőzését. Izrael részben azért is döntött évekkkel ezelőtt úgy, hogy szárazföldi és tengeri blokád alá vonja a Gázai övezetet, hogy megakadályozza a Hamásznak címzett – leginkább iráni – fegyverszállítmányok bejutását a területre. Az embargó bevezetésétől kezdve Izrael csupán a segélyszállítmányok bejutását engedélyezte, és az egészségügyi vészhelyzeteket leszámítva az övezet elhagyását is korlátozta. A biztonsági megfontolások mellett a blokád bevezetése mellett szóló egyik érv valószínűleg az lehetett, hogy míg a Nyugati Part gazdasága majd fellendül, addig a Gázai övezetét majd visszaesik, ami be is következett, csakhogy az izraeli számításokkal ellentétben ez nem sokat változtatott a Hamász helyzetén, az övezetben élőknek azonban sok megpróbáltatást okozott.⁸⁸

⁸⁵ CAMBANIS, Thanassis: “Letter From Gaza, Hamas’s Tunnel Diplomacy”, *Foreign Affairs*, June 18, 2010. < <http://www.foreignaffairs.com/features/letters-from/letter-from-gaza> > Látogatva: 2010.07.27.

⁸⁶ SELJÁN Péter: Izrael új Gáza-politikája, *Kitekintő.hu*, 2010. július 23. < http://kitekinto.hu/izlam/2010/07/23/izrael_uj_gaza-politikaja/ > Látogatva: 2010.07.23.

⁸⁷ ROSENBERG, MJ: “Free Gilad Shalit, Deal With Hamas”, *The Huffington Post*, July 15, 2010. < http://www.huffingtonpost.com/mj-rosenberg/free-gilad-shalit-deal-wi_b_648498.html > Látogatva: 2010.07.22.

⁸⁸ BRONNER, Ethan: “A Rising Urgency in Israel for a Gaza Shift”, *The New York Times*, June 10, 2010. < <http://www.nytimes.com/2010/06/11/world/middleeast/11gaza.html> > Látogatva: 2010.07.22.

Noha Izrael határozottan állítja, hogy a Gázai övezet tengeri blokádjára a Hamász fegyverkezésének megakadályozása miatt van mindenképp szükség, valójában inkább annak gazdasági hatásain van a hangsúly. Ha jól végiggondoljuk, három módon juthat áru a Gázai övezetbe: az izraeli határátkelőkön, az Egyiptom és Gáza közötti csempészalagutakon keresztül, vagy tengeren. A határátkelők Izrael ellenőrzése alatt állnak, így azokon keresztül nem juthat fegyver az övezetbe. Alagutak viszont már a blokád előtt is voltak, noha az utóbbi három évben szaporodott meg a számuk. Ezek a föld alatti járatok keresztül pedig mindent be lehet vinni az övezetbe, erre a tényre pedig a blokád szigorítása nem jelenthetett megoldást. Ami a vízi útvonalat illeti, a palesztinok valóban próbáltak már nagyobb mennyiségű fegyvert becsempészni a Gázai övezetbe hajón („MV Francop” 2009-ben, vagy a „Karine A” 2002-ben), ám Izrael még a nemzetközi vizeken feltartóztatta őket, mindenféle különösebb figyelemfelkeltés nélkül. Tehát a zsidó államnak valójában nem lenne szükséges szigorú zárlat alá venni a Gázai övezetet ahhoz, hogy megakadályozza, hogy a tengeren keresztül fegyvert csempésszenek be a területre, csupán jó hírszerzési információkra és hatékony tengerészeti erőkre van szüksége. Mindezek tükrében tehát kijelenthető, hogy a blokád tényleges célja inkább a Hamász meggyengítése lehetett, ami viszont nem sikerült.

Mindezt figyelembe véve érthető, hogy a flottailcidents keltette feszültség hatására nemzetközi konszenzus született a Gázai övezet elleni izraeli blokád felülvizsgálatának szükségességéről, ami lépéskényszerbe hozta a zsidó államot. A nemzetközi közösség egyetértett abban, hogy a zárlatot egy „eltérő, pozitívabb stratégiával” kell felváltani.

3.1. A szárazföldi blokád lazítása

Az izraeli külügyminisztérium 2010. július elején hozta nyilvánosságra a gázai blokád lazításának részleteit a biztonsági kabinet erre vonatkozó június 20-i határozata szerint. Ennek megfelelően a korábbi rendszerrel ellentétben Izrael új listát állított össze, ezúttal azokról a termékekről, melyek bejutását biztonsági okokból nem engedélyezi a Gázai övezetbe. (Ezt megelőzően a zsidó állam csak a korábban már jóváhagyott cikkek bevitelét engedélyezte.) Mostantól a tiltás csak fegyverekre, egyéb hadi- illetve „kettős felhasználású” anyagokra vonatkozik, így mindazon árucikkek, amelyek e listán nem szerepelnek, bekerülhetnek Gázába. A döntés értelmében Izrael a „kettős felhasználású” (polgári és katonai célokra is alkalmazható) termékek kategóriájába sorolt építőanyagok Gázába jutását is engedélyezi, de csak akkor, ha azok beszállítása nemzetközi felügyelet

alatt történik, és a Palesztin Hatóság által engedélyezett, vagy ENSZ-projektek megvalósításához szükségesek (iskolák, gyógyászati intézmények, vízellátás, közegészségügy). Szeptemberben például lehetővé tette 250 tonna építőanyag beszállítását az övezetbe a gázai szennyvíztisztító telep már évek óta esedékes felújításához⁸⁹, illetve pár nappal később újra engedélyezte az autóiportot.⁹⁰ A zsidó állam emellett bővíti és fejleszti majd a létező határátkelők működését, ezáltal lehetővé téve nagyobb mennyiségű áru beszállítását Gázába az övezet gazdasági működésének fejlesztése érdekében, továbbá a jövőben újabb határátkelők megnyitására is sor kerülhet, amennyiben a biztonsági megfontolások azt lehetővé teszik. Izrael azonban továbbra is terror-szervezetnek tekinti a Hamászt, ezért a jövőben is fenntartja majd a Gázai övezet biztonsági rendszerét, és a tengeri zárlatot.⁹¹

A biztonsági kabinet határozatának értelmében az izraeli kormány két listát állított össze azokról a termékekről, amelyek bevitelét ellenőrizni fogják a határátkelőkön.

1. Külön engedélyhez kötött termékek

Lényegében „feketelistára” került termékek: 1) fegyverek és lőszer, melyek növelhetnék a gázai fegyveresek katonai képességeit; 2) azok az anyagok és felszerelések, melyek terrortámadások végrehajtására használhatók (robbanószerkezet építésére alkalmas műtrágya, golyóscsapágyak, vadászkések és machetek, navigációs készülékek, ejtőernyők, sárkányrepülő, világítórakéták és tűzijátékok, rakéatechnológiával kapcsolatos termékek).⁹²

2. Építőanyagok

Izrael engedélyezi építőanyagok bevitelét Gázába az újjáépítési munkálatok megkönnyítése érdekében, amennyiben azok a Palesztin Hatóság által jóváhagyott projektekhez szükségesek, és a szállításuk nemzetközi felügyelet alatt történik, nehogy a Hamász bunkerek vagy alagutak építésére, állásainak megerősítésére használja fel azokat. Ilyen anyagok például: a cement, mész, betonelemek, acél, vas, szigetelőanyagok, aszfalt, konténerek, terrortevékenységre használható járművek (kivéve a magánautók), támadó célú alagút építésénél használható fagerendák.⁹³

A gázai blokádnak lazításának bejelentését az Egyesült Államok „fontos lépésként” értékelte, mely jelentős javulást hozhat az ott élő palesztinok életében, miközben távol tartja a fegyvereket a Hamásztól. Robert H. Serry, az ENSZ közel-keleti békefolyamatért

⁸⁹ HADID, Diaa: “Israel approves materials to upgrade Gaza plant”, *Associated Press*, September 13, 2010. < http://news.yahoo.com/s/ap/20100913/ap_on_re_mi_ea/ml_israel_palestinians > Látogatva: 2010.09.28.

⁹⁰ AKRAM, Fares: “Gaza: Israel Permits Car Imports”, *The New York Times*, September 21, 2010, on page A12 of the New York edition. < <http://www.nytimes.com/2010/09/21/world/middleeast/21briefs-GAZA.html> > Látogatva: 2010.09.28.

⁹¹ Israel Ministry of Foreign Affairs: “Prime Minister's Office statement following the Israeli Security Cabinet meeting”, Jun 20, 2010. < http://www.mfa.gov.il/MFA/Government/Communiques/2010/Prime_Minister_Office_statement_20-Jun-2010.htm > Látogatva: 2010.07.22.

⁹² RAVID, Barak: “Israel 'black-lists' chemicals and weapons-making tools from Gaza”, *Haaretz*, July 05, 2010. < <http://www.haaretz.com/news/diplomacy-defense/israel-black-lists-chemicals-and-weapons-making-tools-from-gaza-1.300202> > Látogatva: 2010.07.22.

⁹³ Israel Ministry of Foreign Affairs: “Gaza: Lists of Controlled Entry Items”, July 04, 2010. < http://www.mfa.gov.il/MFA/HumanitarianAid/Palestinians/Lists_Controlled_Entry_Items_4-Jul-2010.htm > Látogatva: 2010.07.22.

felelős koordinátora hasonlóképpen „a jó irányba tett fontos lépésként” üdvözölte az izraeli döntést, ugyanakkor hozzátette, hogy a teljes helyreállításhoz és egy működő gazdaság felépítéséhez még nagyon hosszú út vár a Gázai övezetre.⁹⁴ Ennek fényében nem meglepő, hogy november végén komoly bírálatok érték Izraelt a gázában tevékenykedő segélyszervezetek részéről, melyek szerint a zsidó állam csupán kis mértékben lazított a Gázai övezet blokádján, ezért az üzleti vállalkozások beindítására és az újjáépítési munkálatokra továbbra is csak korlátozott mértékben van lehetőség, amire pedig nagy szükség lenne az elszegényedett, háború sújtotta palesztin területen. A segélyszervezetek jelentése szerint az exportkorlátozások miatt a gázai gyárak 65 százaléka nem indulhatott újra, a munkanélküliség továbbra is 40% körüli, s a lakosság 80 százaléka ma is segélyekre szorul. Izrael akkor annak hangsúlyozásával igyekezett cáfolni a segélyszervezetek bírálatait, hogy a Nemzetközi Valutaalap (IMF) adatai szerint 2010 első felében 16 százalékkal nőtt a gázai gazdaság, továbbá megjegyezte, hogy 2010 augusztusában nyílt egy bevásárlóközpont Gázában, amely szerinte jól jelzi, hogy a gazdasági helyzet korántsem olyan rossz, ahogy azt a jelentést készítő segélyszervezetek állítják.⁹⁵ Pár nappal később azonban a biztonsági kabinet engedélyezte a gázai export jelentős mértékű növelését, tovább lazítva ezáltal a Gázai övezet blokádján, minden bizonnyal a zsidó állam nemzetközi megítélésének javítása érdekében.⁹⁶

A török segélyflottilla blokádátörési kísérlete által kikényszerített izraeli politikai irányváltás mellett a nemzetközi közösségnek gondoskodnia kellene egy új gázai határellenőrzési rendszer felállításáról, mely átvinné Izraeltől a Gázai övezet szárazföldi és vízi határainak, illetve légtérének ellenőrzését. Mindez a gazdasági kapcsolatok kialakítását is ösztönözné Egyiptom és a palesztinok lakta területek között. Nem szabad elfelejtenünk, hogy a gázai válsághelyzet kialakulásában közvetve a nemzetközi közösség is szerepet játszott azáltal, hogy nem konfrontálódott korábban a zsidó állammal a Gázai övezet elszigetelését célzó politikája miatt. Miközben a nemzetközi figyelem a gázai humanitárius válságra koncentrálódik, be kell látnunk, hogy az övezetben élők megpróbáltatásai Izrael azon erőfeszítéseinek következményei, melyekkel igyekeztek leválasztani a Gázai övezetet a Nyugati Partról politikai, gazdasági és biztonsági

⁹⁴ KERSHNER, Isabel: “Israel Details Easing of Its Gaza Blockade”, *The New York Times*, July 06, 2010. page A12 of the New York edition. <
<http://www.nytimes.com/2010/07/06/world/middleeast/06mideast.html> > Látogatva: 2010.07.22.

⁹⁵ SELJÁN Péter: Segélyszervezetek bírálták Izraelt, *Kitekintő.hu*, 2010. december 2. <
http://kitekinto.hu/islam/2010/12/02/segelyszervezetek_biraltak_izraelt/ > Látogatva: 2010.12.05.

⁹⁶ SELJÁN Péter: Izrael engedélyezi a gázai exportot, *Kitekintő.hu*, 2010. december 9. <
http://kitekinto.hu/islam/2010/12/09/izrael_engedelyezi_a_gazai_exportot/ > Látogatva: 2010.12.10.

értelemben egyaránt. Ehhez pedig hallgatólagosan a nemzetközi közösség is hozzájárult, mivel határozottan elutasította a Hamász uralmát. A flottailincidenst követő palesztin-barát hangoktól eltekintve a nemzetközi közösség – élén az Egyesült Államokkal – aktívan hozzájárult a gázai válság kialakulásához, hiszen a szigorú izraeli politika csekély mértékű lazítására fókuszált, mely a lényegen nem változtatott, mindezt azért, mert sokan tartanak attól, hogy a gázai status quo bármiféle javulása a Hamásznak kedvezne a Mahmúd Abbász vezette Palesztin Hatósággal szemben.⁹⁷

A Szabadság Flottillának köszönhetően a zsidó állam több árut enged az övezetbe, az izraeli kormány még az építőanyagokat is engedélyezte, így megkezdődhet az évek óta újjáépítésre váró épületek helyreállítása. Mondhatjuk, hogy a Hamász új nemzetközi státuszt vívott ki magának, még a Palesztin Hatóságnak is ki kellett állnia a flottilla ügye mellett a blokád feloldását követelve, Törökország pedig a palesztinok új barátjaként díszleg, miközben Izraelt sarokba szorították. A Hamász mindezt nem a fegyveres ellenállással, Kasszám rakétákkal vagy terrortámadásokkal, hanem a humanitárius válság marketingjével érte el. Azonban az incidens óta Gázából indított rakéták egytől-egyig ezt a sikert erodálják, és ezzel minden bizonnyal a Hamász is tisztában van. Politikai eredmény hiányában a siker csupán átmeneti, egy idő után feledésbe merül. A blokád lazításának bejelentése után a Hamász kijelentette, hogy az izraeli lépést úgy tekinti, mintha homokot szórtak volna a világ szemébe, ezért a zárlat teljes feloldását, továbbá a rafahi határátkelő megnyitását követelte. Az egyik legkomolyabb dilemma, amivel a Hamász jelenleg szembenéz, az a Palesztin Felszabadítási Szervezet által Izraellel tető alá hozott megállapodások elfogadása, mely tulajdonképpen a zsidó állam elismerését jelentené. Amennyiben a Hamász nem írja alá a megállapodást, folytatódhat az elmúlt három évben látott uralma, rendes költségvetés, nemzetközi elismerés, továbbá annak esélye nélkül, hogy befolyását a Nyugati Partra is kiterjessze.⁹⁸

Az izraeli politikai irányváltásnak köszönhetően, sok palesztin hátat fordított a csempészalagutaknak, és inkább az olcsóbb, jobb minőségű izraeli termékek beszerzését választotta, ami hátrányosan érintette az alagutak építéséből és üzemeltetéséből élőket. Noha a Hamász továbbra is támogatja az alagutakon keresztül történő kereskedelmet, és

⁹⁷ ARONSON, Geoffrey: "Gaza's humanitarian crisis is not a surprise--it's what we wanted", *Foreign Policy*, June 22, 2010. <
http://mideast.foreignpolicy.com/posts/2010/06/22/gaza_s_humanitarian_crisis_is_not_a_surprise_it_s_wh_at_we_wanted> Látogatva: 2010.08.14.

⁹⁸ BAR'EL, Zvi: "PR success of Gaza flotilla could be a trap for Hamas", *Haaretz*, June 27, 2010. <
<http://www.haaretz.com/print-edition/features/analysis-pr-success-of-gaza-flotilla-could-be-a-trap-for-hamas-1.298493>> Látogatva: 2010.08.14.

elutasítja Izrael politikáját, sok palesztin szívesen látná a földalatti csempészet végét. Az alagutakon keresztül az övezetbe csempészett termékek ára lényegesen magasabb, mint az izraeli áruké, ami nem elhanyagolható tényező egy olyan helyen, ahol kevés a pénz, a munkanélküliségi ráta pedig a 40 százalékot is eléri. A csak korlátozott mértékben hozzáférhető cement ára például, több mint a kétszeresére emelkedik, mire az övezetbe jut. Az egyiptomi oldalon 100 dollár körül van egy tonna, mire Gázába ér, már 220 dollárba kerül, mert az alagutak üzemeltetői, a nagykereskedők és a boltosok egyaránt profitra törekszenek. Egy gázai fogyasztónak, aki vagy az illegálisan becsempészett, vagy az ellenséges Izrael által engedélyezett termékeket vásárolja meg, a minőség is fontos tényező. Ezért elképzelhető, hogy amennyiben a határok végleg megnyílnának, jelentős mértékben csökkenne az Egyiptomban beszerzett áruk mennyisége, az izraeli termékek javára. Mindenesetre az kijelenthető, hogy most egy időre alábbhagyott az alagútcsempészet, de eltűnni szinte biztosan nem fog⁹⁹, legfeljebb majd kivárja, amíg a politikai szelek úgy fújnak majd, hogy egyúttal az újjáéledéshez kedvező kondíciókat is teremtenek.¹⁰⁰

⁹⁹ Néhány csempész továbbra sem adta fel, és a behozatal helyett immár inkább az exportra koncentrált. – AL-MUGHRABI, Nidal: “Gaza's troubled tunnel trade swings into reverse”, *Reuters*, September 28, 2010. < <http://www.reuters.com/article/idUSTRE68R1SG20100928> > Látogatva: 2010.09.30.

¹⁰⁰ MAY, Theodore: “Gaza's Great Tunnel Recession”, *Foreign Policy*, August 13, 2010. < http://www.foreignpolicy.com/articles/2010/08/13/gaza_s_great_tunnel_recession > Látogatva: 2010.08.14.

4. Törökország és a Közel-Kelet

Az 1923-as megalakulását követő évtizedekben a modern Törökország nem szentelt sok figyelmet a Közel-Keletnek sőt, olykor szinte semmibe vette a régiót. A Török Köztársaság alapítója, Mustafa Kemal Atatürk más vezetőkkel együtt úgy gondolta, hogy a konzervatív iszlamizmus a régió fejlődésének és haladásának útjában áll, ezért inkább a modernitást képviselő Európa felé fordult. Törökország kapcsolata az arab világgal és Izraellel kezdetben a lelkesedés és a mély bizalmatlanság között váltakozott, mert Ankarának lényegében az 1990-es évek végéig nem volt átfogó Közel-Kelet-politikája, vagy bármiféle hivatalos politikai elképzelése, víziója e régiót illetően. Törökország önképe és regionális szerepe szempontjából egyaránt a hidegháború vége, és Turgut Özal korábbi miniszterelnök 1989 és 1993 közötti elnöksége volt a fordulópont. Özal 1983-ban egy nagyrészt a nyugati szövetségeseitől függő, saját régiójával kezdetleges kapcsolatokat fenntartó országot örökölt, ám a korábbi tabuk döntögetésével hozzálátott a kapcsolatok javításához Törökország nyolc, olykor igen nehézfejű szomszédjával.¹⁰¹ Az új török külpolitika másik kulcsfigurája, Ismail Cem (1997-2002 között külügyminiszter) volt. Neki köszönhető a török-görög kapcsolatok normalizációja, ő kezdeményezte az Európai Unióval, és az Iszlám Konferencia Szervezetével való tárgyalásokat, harmonikus szomszédsgpolitikát követett, továbbá az ő nevéhez köthető az Izraelhez és a palesztinokhoz való közeledés, és a nagyobb gazdasági interdependencia irányába mutató együttműködés szorgalmazása.¹⁰²

A második világháborút követő években a szovjet fenyegetettség árnyéka szoros szövetségre kényszerítette Ankarát az Egyesült Államokkal, így Törökországnak nem is volt más választása, mint belépni az Észak-atlanti Szerződés Szervezetébe (NATO), mellyel a törökök tulajdonképpen a régió nyugati támogatást élvező csendőrének hidegháborús szerepére vállalkoztak, szembe helyezkedve a Közel-Kelet azon országaival, melyek gyakran a Szovjetunió mellett sorakoztak fel. A következő évtizedekben Törökország egyre nagyobb aktivizmust mutatott, mellyel javította közel-keleti kapcsolatait, történelme ugyanakkor Európa és a Nyugat intézményeihez kötik, amit jól

¹⁰¹ Törökország közvetlen szomszédjai: Görögország, Bulgária, Grúzia, Örményország, Azerbajdzsán, Irán, Irak és Szíria, továbbá tengeri határon osztozik Oroszországgal és Ciprussal.

¹⁰² International Crisis Group (ICG): *Turkey and the Middle East: Ambitions and Constraints*, Europe Report N°203, 7 April 2010. 1. o. Elektronikus formában: <
<http://www.crisisgroup.org/en/regions/europe/turkey-cyprus/turkey/203-turkey-and-the-middle-east-ambitions-and-constraints.aspx> > Letöltve: 2010.06.12.

mutat, hogy 1952 óta NATO-tag, és tagja valamennyi európai szervezetnek, az Európai Uniót leszámítva, mellyel viszont folyamatban vannak a csatlakozási tárgyalások.

Törökország második világháború utáni külpolitikájával kapcsolatban a Világpolitikai lexikon a következőképpen fogalmaz:

„Törökország a semlegesség feladásával a Nyugat felé fordult. 1947-ben elfogadta a számára a Truman-doktrínával (1947) felajánlott amerikai gazdasági és katonai segítséget, részesült a Marshall-segélyből is, részt vett a koreai háborúban (1950-1953). 1952. február 18-án a NATO legkeletibb, a Szovjetunióhoz legközelebb eső tagja lett. [...] A közel-keleti kérdésekben, különösen az arab-izraeli háborúban a be nem avatkozás elvét követte, bár Izraellel az 1950-es évektől meglehetősen szoros kapcsolatokat ápolt. E viszony a későbbiekben a megszállt területek és az országnak arab államoktól való olajfüggősége miatt némileg gyengült. [...] Ankara külpolitikájában erősítette az Európai Közösségek iránti elkötelezettségét, a palesztin kérdésben addig képviselt tartózkodó álláspontot pedig aktívabb közel-keleti politika váltotta fel. [...] A külpolitikában váratlanul feléledtek az Izraellel való politikai, gazdasági (kereskedelmi, katonai, turisztikai) kapcsolatok, különösen megerősödött az együttműködés védelmi téren. 1996 májusában a két ország katonai együttműködési megállapodást kötött. E megállapodás következtében Törökország a közel-keleti egyensúly, illetve az amerikai-izraeli együttműködés fontos láncszeme lett.”¹⁰³

4.1. Ankara új külpolitikája

Az Igazság és Fejlődés Pártjának (Adalet ve Kalkınma Partisi, röviden AKP) 2002-es hatalomra kerülése óta Törökország Közel-Kelet-politikája stílusában és tartalmában egyaránt megváltozott.¹⁰⁴ Vitattott, hogy az új politika mennyiben nevezhető valóban újnak, vajon ténylegesen másképpen kezeli-e a Közel-Kelet térségét mint más szomszédos országok, vagy hogy van-e az új politikának kifejezetten muzulmán, iszlamista eleme, illetve hogy ez a politika vajon felváltja, vagy inkább kiegészíti-e Törökországnak a NATO-val és az EU-val ápolt szövetséges kapcsolatait. Az AKP három kulcsfigurája, Recep Tayyip Erdoğan kormányfő, Abdullah Gül elnök és Ahmet Davutoğlu külügyminiszter egyaránt a muzulmán országok partnerségét kedvelik jobban, mint Törökország hagyományos nyugati szövetségeseit. Gül köztársasági elnök ugyanakkor amellett, hogy Törökországot a Közel-Kelet szerves részének tekinti, közben európai uniós távlatokban gondolkodik, a törökök filozófiájának pedig azt tartja, hogy felelősséggel tartoznak az országot körülvevő régió ügyeirei.¹⁰⁵ A török külpolitika elmúlt tíz évének kulcsfigurájának mindazonáltal egyértelműen Davutoğlu külügyminiszter tekinthető, aki 2003-ban Erdoğan miniszterelnök külpolitikai főtanácsadója lett, majd 2009 májusában a

¹⁰³ *Világpolitikai lexikon (1945-2005)*, szerk: Horváth Jenő. Osiris Kiadó, Budapest, 2005, 611-612. o.

¹⁰⁴ Törökország külpolitikájának változásáról bővebben lásd: Transatlantic Academy: *Getting to Zero – Turkey, Its Neighbors and the West*. 2010. 12-14. o. Elektronikus formában: <
<http://www.transatlanticacademy.org/view/resources/uploaded/GettingtoZeroFINAL.pdf>> Letöltve: 2010.08.22.

¹⁰⁵ ICG: *Turkey and the Middle East*, 4. o.

török diplomácia élére került. Davutoglu legfontosabb céljainak elsősorban a „demokrácia konszolidációját”, és „a Törökországot közvetlenül vagy közvetetten érintő nézeteltérések rendezését” tartja.¹⁰⁶

Törökország fél lábbal Európában, fél lábbal pedig a Közel-Keleten van, ezért joggal tart attól, hogy az ország kettészakadhat a „civilizációk összecsapása” nyomán, vagy ha a Teherán atomprogramjával kapcsolatos félelmek újabb és újabb szankciókhoz, esetleg végül katonai erő alkalmazásához vezetnek. A szomszédokkal kapcsolatos problémák megoldása, vagy legalábbis az azzal való próbálkozás nagyobb geopolitikai formátumot kölcsönözhet Törökországnak, mindamelllett az AKP vezetői növelhetik belföldi támogatóik táborát is. A török külpolitika közel-keleti aktivizmusában minden bizonnyal az is szerepet játszik, hogy Ankara szeretné elérni, hogy komolyabban vegyék Nyugaton.¹⁰⁷ Törökország mindazonáltal nem kíván szakítani a nyugati szövetségeseivel, így továbbra is a NATO marad a legfontosabb stratégiai partnere, az Európai Unió pedig a reformfolyamat hajtóereje.

Ankara külpolitikai irányváltásában hasonlóképpen meghatározó szerepet töltött be az 1990-es években nemzetközi szintre emelkedett – a törökök mellett Szíriát, Irakot és Iránt is érintő – kurd probléma, mely több esetben is egyértelműen az ország egyik „gyenge pontjának” bizonyult, mint például az Európai Unióhoz való csatlakozással, vagy a közép-ázsiai olaj török területeken keresztül történő szállításával kapcsolatos nemzetközi kérdések tárgyalásakor. A kurd probléma török külpolitikában betöltött kiemelt szerepének egyik legjobb példája a Kurd Munkapárt (PKK) vezére, Abdullah Öcalan 1999-es elfogásának és elítélésének története, melynek köszönhetően jelentős mértékben javult Törökország és a Nyugat kapcsolata.¹⁰⁸

4.1.1. A kereskedő állam és a regionális integráció

Törökország gazdasági teljesítménye adja a közel-keleti és észak-afrikai régió (beleértve Szaúd-Arábiát, Iránt, Egyiptomot és Izraelt) összesített GDP-jének a felét.¹⁰⁹

¹⁰⁶ DAVUTOGLU, Ahmet: *Turkish Foreign Policy and the EU in 2010*. In: *Turkish Policy Quarterly*, Vol. 8, No. 3, Fall 2009. 12. o. Elektronikus formában: < http://www.esiweb.org/pdf/esi_turkey_tpq_vol8_no3_ahmet_davutoglu.pdf > Letöltve: 2010.08.04.

¹⁰⁷ ICG: *Turkey and the Middle East*, 5. o.

¹⁰⁸ KIRISCI, Kemal: *The Kurdish Question and Turkish Foreign Policy*. In: *The Future of Turkish Foreign Policy*, szerk: Lenore G. MARTIN és Dimitris KERIDIS. Belfer Center for Science and International Affairs, John F. Kennedy School of Government, Harvard University Cambridge, Massachusetts, 2004. 273-274. o. Elektronikus formában: < <http://www.pols.boun.edu.tr/uploads%5Cfiles%5C202.pdf> > Letöltve: 2010.12.11.

¹⁰⁹ A Világbank becslései szerint Észak-Afrika és a Közel-Kelet (MENA régió) GDP-je 2007-ben 1593 milliárd dollár, míg Törökországé a CIA World Factbook adatai alapján 906 milliárd dollár volt. Lásd:

Davutoglu török külügyminiszter a gazdasági interdependenciát az egyik legfontosabb eszköznek tekinti, mely segítségével Törökország teret nyerhet szomszédságában, miközben a magánszektor vállalatai maguk is szerepet játszanak az ország külpolitikájának és stratégiai víziójának alakításában. A széleskörű szabad kereskedelmi térség kialakítása érdekében tett erőfeszítések mellett Törökország a konfliktusok elkerülését szem előtt tartva inkább az együttműködés új és pozitív üzenetet hordozó nyelvét kívánja beszélni, noha egyesek szerint Davutoglu problémamegoldásra koncentráló szomszédságpolitikája valójában csupán egy „kereskedő állam” külpolitikájának újrafogalmazása.¹¹⁰

Úgy is fogalmazhatunk, hogy Törökország lényegében arra vállalkozott, hogy megváltoztassa a közel-keleti államok azon gyakorlatát, mely szerint nem sokat tesznek a régióközi kereskedelem ösztönzésére, inkább féltékenyen őrzik hazai piacukat, és tartózkodnak azon infrastrukturális csatlakozási pontok kiépítésétől, melyek esetleg függő helyzetbe kényszerítenék őket a szomszédos államokkal szemben, akiket gyakran riválisoknak tekintenek. Ebből következik, hogy noha a legtöbb uralkodói rezsim inkább a régión kívüli hatalmakkal kialakított bilaterális kapcsolatokat részesíti előnyben, mégis nyitottnak mutatkozik a török kezdeményezésre. Még Irán is hangot adott érdeklődésének, hogy esetleg csatlakozna egy kezdetleges EU-féle integrációhoz, miközben talán a leginkább vonakodik gazdaságilag integrálódni a környezetével.¹¹¹

GAZDASÁGI BIZTONSÁG ÉS INTERDEPENDENCIA

A regionális gazdasági interdependencia kiterjesztésére alapozó török külpolitikai koncepció – noha a régió sajátos politikai dinamikái miatt kicsit talán elrugaszkodott a talajtól –, alapját alkotó elmélet jól ismert, mely szerint az egyes nemzetgazdaságok között a tőke- és információáramlás, a kereskedelmi kapcsolatok elmélyülése révén erősödik a kölcsönös függés, az interdependencia, biztonságpolitikai szempontból pedig az egymásrautaltság és a kölcsönös sebezhetőség azonos mértéke nyújtja a gazdasági biztonság legstabilabb garanciáit. Tehát mivel az egyenlőtlen erőviszonyok magukban hordozhatják az agresszió csírát, a katonai-stratégiai gondolkodásmód helyett érdemes lehet a közgazdasági logika irányába mozdulni.¹¹²

NACEUR, Samy Ben: “Middle East and North Africa Region: Financial Sector and Integration”, *QFinance.co*, dátum nélkül. < <http://www.qfinance.com/contentFiles/QF02/g1xtn5q6/12/4/middle-east-and-north-africa-region-financial-sector-and-integration.pdf> > Letöltve: 2010.08.05. Továbbá: *CIA - The World Factbook: Turkey/Economy-overview*. < <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/tu.html> > Látogatva: 2010.08.05.

¹¹⁰ KIRISCI, Kemal: *The transformation of Turkish foreign policy: The rise of the trading state*. In: *New Perspectives on Turkey*, No. 40, 2009, 29-57. o. Elektronikus formában: < http://www.edam.org.tr/images/PDF/yayinlar/makaleler/npt_40_kemal_kirisci.pdf > Letöltve: 2010.08.05.

¹¹¹ Irán törökországi nagykövete, Bahman Hosseinpour 2010 februárjában egy török újságírónak nyilatkozva kijelentette, hogy lehetségesnek tart egy az Európai Unióhoz hasonló gazdasági együttműködést a régióban, hiszen Európában is sok háborút vívtak, mégis sikerült létrehozni az EU-t. Hosseinpour szerint, tekintettel arra, hogy Törökország és Irán a régió két legnagyobb országa, Ankara és Teherán az élére állhatna egy ilyen kezdeményezésnek. – *Hürriyet Daily News*: “Iran envoy confident Turkey will not allow US radar base”, February 21, 2010. < <http://www.hurriyetaidailynews.com/n.php?n=iran-envoy-sure-turkey-will-not-let-its-land-used-for-missile-shield-2010-02-20> > Látogatva: 2010.08.05.

¹¹² *Biztonságpolitikai kézikönyv*, szerk: Deák Péter. Osiris Kiadó, Budapest, 2007, 206-208. o.

Ennek érdekében Ankara egyik első lépése az utazás megkönnyítése volt, melynek keretében vízumkorlátozásokat oldottak fel, szélesebbre nyitották a határátkelőket, valamint újra megnyitották a Törökország, Szíria és Irak közötti vasútvonalat. Ankara különösen érdekelt az iraki gázhoz való hozzáférésben is, mellyel feltölthetné a Közép-Európába irányuló Nabucco gázvezetékét és diverzifikálhatná saját energiaforrásait. Törökország az utóbbi években segélyezettből immár adományozóvá vált, hiszen kiemelkedő mértékben járult hozzá afganisztáni fejlesztésekhez, felépítve számos utat, kórházat és leányiskolát, a palesztin területeken pedig vállalta 750 palesztin rendőr kiképzését. Ez a politika sokoldalúsága miatt hosszantartó és sikeres megközelítés lehet, mely a gazdasági együttműködés irányába mozdítva a régiót akár annak átszerveződéséhez is vezethet, maga mögött hagyva ezáltal a politikai konfrontációkat. A térség szereplői ugyanakkor – nem meglepő módon – továbbra sem éreznek különösebb vágyat az erős gazdasági kötelékek kialakítására, mint a békés kapcsolatok konszolidálásának egyik eszközére, így a kereskedelmi szálakat politikai komplikációk terhelik. Ráadásul azt sem szabad elfelejteni, hogy még ha a gazdasági interdependenciát politikai összetartássá kovácsoló török séma működne is, abból kimaradna Izrael, mellyel több arab állam sem hajlandó normalizálni kapcsolatait.¹¹³

4.2. A török közvetítői tevékenység

Az önbizalomtól duzzadó AKP kormány alatt Törökország a térség több konfliktusában is magára vállalta a szembenálló felek közötti közvetítő, békéltető szerepét, mely a Nyugat, a közvélemény és a média érdeklődését egyaránt felkeltette. A hátsókert stabilizálása mellett ennek az aktivitásnak a regionális konjunktúra, ezáltal pedig a török kereskedelem élénkítése is célja, hiszen a konfliktusok megoldásával gazdasági növekedés generálható. E mediátori tevékenység keretében próbálták az AKP vezetői csökkenteni a feszültséget az USA és Irak, az USA és Irán, Irak és Szíria, Izrael és Szíria, Izrael és a palesztinok, a Hamász és a Fatah, továbbá több pakisztáni és afganisztáni szereplő között. Mindezt annak köszönhetően, hogy Törökország abban a ritka helyzetben van, hogy a közel-keleti konfliktusok valamennyi szembenálló feléhez beszélhet. A török mediátori tevékenység hatása ugyanakkor gyakran csekélynek mondható, a hangsúly azonban nem konkrétan a közvetítésen, vagy a konfliktus megoldásán van, hanem azon, hogy Törökország láthatóvá

¹¹³ ICG: *Turkey and the Middle East*, 12-13. o.

váljon a regionális politika színpadán, ezáltal megkedveljék szomszédai, ami segítheti a gazdasági növekedést, serkentheti a kereskedelmet és ösztönözheti a befektetéseket.¹¹⁴

A legnagyobb hazai és nemzetközi figyelmet a török közvetítéssel tető alá hozott ötfordulós közvetett tárgyalások voltak Szíria és Izrael között 2008-ban, melynek célja a közvetlen tárgyalások felé vezető út kikövezése, végül pedig egy békemegállapodás, és az Izrael által 1967 óta megszállva tartott Golán-fennsík Szíriának való visszaadása lett volna. Azonban mikor Izrael megindította „Öntött Ólom” fedőnevű gázai hadműveletét, Erdogan török kormányfő mérgében felfüggesztette a folyamatot. Egy Ehud Olmert akkori izraeli miniszterelnökhöz közeli forrás és török tisztségviselők szerint a közvetlen tárgyalásokhoz vezető áttörés küszöbén álltak¹¹⁵, egyes arab megfigyelők ugyanakkor kétségbe vonták ezen tárgyalások komolyságát mondván, hogy azok csupán azt a célt szolgálták, hogy a felek kimutassák békés szándékukat. Jelenleg mindenestre valószínűtlennek tűnik, hogy a közeljövőben Törökország újra közvetítene Szíria és Izrael között. Bár az izraeli és a török kormányzat kísérleteket tehet a feszültség mérséklésére, a kétoldalú kapcsolatokra az 1990-es években jellemző pozitív hangulat nem valószínű, hogy hamar visszatér, tekintettel arra, hogy a török-izraeli kapcsolatok komoly sérüléseket szenvedtek.¹¹⁶ Benjámin Netanjahu izraeli miniszterelnök számára a Szíriával való tárgyalások másodlagosakká váltak, ráadásul, míg Szíria ragaszkodik Törökország közvetítéséhez, addig Netanjahu már utalt rá, hogy Franciaországot látna szívesebben a mediátori szerepben.¹¹⁷ Ezzel kapcsolatban Bassár el-Aszad szír elnök 2010. július 5-én arra figyelmeztetett, hogy a török-izraeli kapcsolatok megromlása az egész Közel-Keletre nézve negatív hatással lehet, mivel Törökország így már nem tudja folytatni békeközvetítői tevékenységét.¹¹⁸

Ankara Iránnal és az Egyesült Államokkal ápolt kapcsolatait is megpróbálta hasznosítani egy olyan kompromisszumos megoldás tető alá hozása érdekében, amely véget vethetne a perzsa állam atomprogramja miatt kialakult válságnak. Egyesek szerint Ankara ez irányú próbálkozásai a feszültség csökkentését szolgálták, mellyel nagyobb teret

¹¹⁴ ICG: *Turkey and the Middle East*, 14. o.

¹¹⁵ The Associated Press: “Israeli source: Syria, Israel were on brink of direct talks in 2008”, February 6, 2011. < <http://www.haaretz.com/news/diplomacy-defense/israeli-source-syria-israel-were-on-brink-of-direct-talks-in-2008-1.341647> > Látogatva: 2011.03.15.

¹¹⁶ INBAR, Efraim: *Israeli-Turkish Tensions and Beyond*. In: *Turkish Policy Quarterly*, Vol. 8, No. 3, Fall 2009. 40. o. Elektronikus formában: < http://www.biu.ac.il/Besa/efraim_inbar/TurkishQuarterlyFall2009.pdf > Letöltve: 2010.08.04.

¹¹⁷ ICG: *Turkey and the Middle East*, 15. o.

¹¹⁸ SELJÁN Péter: A török-izraeli válság az egész régiókat árt, *Kitekintő.hu*, 2010. július 8. < http://kitekinto.hu/iszlam/2010/07/08/a_torok-izraeli_valsg_az_egesz_regionak_art > Látogatva: 2010.08.05.

kaphatott volna az Irán és a Nyugat közötti diplomáciai manőverezés, mások pedig úgy gondolják, hogy Törökország így próbálta ellensúlyozni Irán növekvő közel-keleti befolyását, legfőképpen úgy, hogy lehetőséget ad Szíriának kapcsolatainak diverzifikálására, vagy akár Iránnal való szövetségének felbontására.¹¹⁹ Törökország Irán felé folytatott politikáját a legélesebben az Egyesült Államok és Izrael bírálta, akik szerint ez a török viselkedés jelzi a legjobban Törökország új külpolitikájának iszlamista színezetét.¹²⁰

Ankara egyik legsikertelenebb erőfeszítése a Hamász palesztin iszlamista szervezettel kapcsolatos konfliktusok békés rendezésére tett kísérlete volt, melynek keretében Törökország 2009 júliusában hivatalosan is felajánlotta, hogy közvetítői szerepet vállalna az egymással rivalizáló Hamász és Fatah közötti tárgyalásokon.¹²¹ Izrael sokat kritizálta az AKP-t a Hamászhoz való közeledése miatt, de török tisztségviselők határozottan kijelentették, hogy céljuk csupán egy a palesztinok által 2006-ban jogszerűen megválasztott csoport mérséklése, s nem értenek egyet a Hamásznak sem a céljaival, sem pedig a módszereivel.¹²²

Törökország meg van győződve arról, hogy a Hamászt nem lehet figyelmen kívül hagyni, hiszen nélküle nem lehet békefolyamatról beszélni, tekintettel arra, hogy Izraelnek az iszlamista csoport elszigetelésére játszó Gáza-politikája nem vezetett eredményre. Törökország odáig ment, hogy meghívta Khaled Meshal Hamász-vezért Ankarába, majd 2009 januárjától Davutoglu külügyminiszter a hamász damaszkuszi és kairói irodái között ingázva próbált meg tető alá hozni egy tűzszüneti megállapodást a Hamász és Izrael között.¹²³

¹¹⁹ ICG: *Turkey and the Middle East*, 17. o.

¹²⁰ INBAR: *Israeli-Turkish Tensions and Beyond*, 42. o.

¹²¹ SELJÁN Péter: Törökország közvetítene a palesztinok között, *Kitekintő.hu*, 2009. augusztus 2. < http://kitekinto.hu/iszlam/2009/08/02/torokorszag_kozvetitene_a_palesztinok_kozott > Látogatva: 2010.08.06.

¹²² International Crisis Group (ICG): *Turkey's Crises over Israel and Iran*. Europe Report N°208, 8 Sep 2010. 3. o. Elektronikus formában: < <http://www.crisisgroup.org/en/regions/europe/turkey-cyprus/turkey/208-turkeys-crises-over-israel-and-iran.aspx> > Letöltve: 2010.09.08.

¹²³ TURGUT, Pelin: "Turkey Could Be Key Player in Gaza Peace", *Time*, January 07, 2009. < <http://www.time.com/time/world/article/0,8599,1870188,00.html> > Látogatva: 2010.08.05.

5. A török-izraeli kapcsolatok alapjai

Törökország az elsők között, 1949-ben ismerte el Izrael Államot, a diplomáciai kapcsolatok felvételére pedig már 1952-ben sor került¹²⁴, mellyel Törökország többek között konszolidálni akarta a nyugati szövetségesek közötti pozícióját. Ankara a Közel-Kelet zsidó közösségeivel amúgy is történelmileg jó, míg az új arab államokkal kifejezetten rossz kapcsolatokat ápolt. Izrael részéről a Törökországhoz való közeledés illeszkedett a szövetségesek keresésének politikájába, legyen szó arab vagy nem arab államról, Törökország pedig ennek a stratégiának az egyik legfontosabb eleme volt, noha Jeruzsálem számára a török kormánnyal ápolt bizalmas kapcsolat csupán a második volt Washington után.¹²⁵

Az 1990-es évek elején a hidegháború végével a kemalista Törökország partnereket keresett a Közel-Keleten, akik segítségére lehetnének az Irán, Irak és Szíria jelentette egyre növekvő biztonsági kihívások kezelésében. Izrael tökéletes választás volt, hiszen osztozott Törökország aggodalmában, továbbá Nyugat-barát ország volt, mely ráadásul szoros kapcsolatokat ápolt az Egyesült Államokkal.¹²⁶ Így 1992-ben Törökország nagyköveti szintre emelte a diplomáciai kapcsolatokat Izraellel, 1996-ban pedig még katonai együttműködési megállapodást is kötött Jeruzsálemmel, melyben a török kormány hozzájárult, hogy az Izraeli Légierő (IAF) török légtérben gyakorlatozhasson, de a hírszerző szolgálatok közötti együttműködést is elmélyítették. Törökországot a haditechnika is érdekelte, többek között az amerikai M-60-as harckocsijainak és F-4-es harci repülőgépeinek modernizálása, valamint pilóta nélküli repülőgépek (UAV-k) beszerzése,¹²⁷ melyeket az Egyesült Államokkal és az Európai Unióval ellentétben Izrael kész volt kényelmetlen feltételek nélkül eladni Ankarának.¹²⁸ A gazdasági kapcsolataik is fejlődtek, így a két ország közötti kereskedelem mértéke 2004-re 2 milliárd amerikai

¹²⁴ Noha Törökország már 1952-ben küldött diplomatákat Izraelbe, nagykövet kinevezésére csak 1992-ben került sor, a madridi és az oslói arab-izraeli tárgyalások megkezdése után. A kétoldalú kapcsolatok aranykora az 1990-es évek békeoptimizmusának idejére tehető.

¹²⁵ ICG: *Turkey and the Middle East*, 2. o.

¹²⁶ INBAR: *Israeli-Turkish Tensions and Beyond*, 40-41. o.

¹²⁷ Legutóbb 2010 augusztusában járt török delegáció Izraelben, hogy 4 db Heron típusú UAV átadásáról tárgyaljanak. Lásd: "Israel to send 4 drones to Turkey", *The Jerusalem Post*, July 21, 2010. < <http://www.jpost.com/International/Article.aspx?id=182144> > Látogatva: 2010.08.04.

¹²⁸ ICG: *Turkey and the Middle East*, 3. o.

dollárra nőtt (míg 1993-ban csupán 200 millió volt), az 1990-es évek közepétől például Törökország lett az elsősorú turisztikai célpont az izraeliek számára.¹²⁹

A török-izraeli kapcsolatok jelentős mértékű javulása tehát – többek között – a nemzetközi erőterben bekövetkezett átrendeződésnek, elsősorban a Szovjetunió összeomlásának volt köszönhető, melynek eredményeképpen Törökország ingatag stratégiai környezetben találta magát, ami szemléletváltásra sarkalta Ankarát a tágran értelmezett Közel-Keletet illetően. Miközben Törökország lehetőséget kapott arra, hogy a hidegháború éveiben követettnél sokkal önállóbb külpolitikát folytasson, a régióban körülnézve úgy láthatta, hogy veszélyes szomszédok, instabil gócpontok veszik körbe. Ennélfogva a Törökország és Izrael közötti kapcsolatok normalizálódásának a török külpolitika re-orientációja lehetett az egyik fő oka.

A poszt-hidegháborús regionális környezetben Izrael és Törökország stratégiai kilátásainak hasonlóságai csak tovább erősítették a kétoldalú kapcsolatokat. Mindkét állam hasonló aggodalommal figyelte Szíriát, a tömegpusztító fegyverek proliferációját, az iszlám radikalizmust, és Közép-Ázsia geopolitikai helyzetének alakulását. Ezek a kölcsönös félelmek felerősödtek a hidegháború után. A nemzetközi külpolitika színpadán Törökország és Izrael külpolitikája is erős

A TÖRÖK-IZRAELI VISZONY

Forrás: HVG.hu

- 1949** – Törökország az elsők között ismeri el Izraelt.
- 1958** – Ben-Gurion izraeli és Menderes török kormányfő paktuma hírszerzési adatcseréről, katonai együttműködésről.
- 1967** – Ankara elítéli Izraelt a hatnapos háború miatt, de nem írja alá az Izraelt agresszorként elítélő nyilatkozatot.
- 1986** – A török légitársaság járatot indít Izraelbe.
- 1987** – Törökország támogatja az első palesztin intifádát.
- 1990** – A kétoldalú kereskedelem eléri a 100 millió dollárt.
- 1992** – Törökország és a világ zsidósága együtt ünnepli a zsidók oszmán befogadásának 500 éves évfordulóját.
- 1993** – Nyilatkozat a terrorizmus elleni közös harcról, a Szíria, Irak és Irán elleni hírszerzési együttműködésről.
- 1994** – Védelmi együttműködési megállapodás. Évi 200 ezer izraeli turista Törökországban.
- 1996** – Szabadkereskedelmi megállapodás. Több, együtt közel egymilliárd dolláros szerződés levegő-föld rakéták közös gyártására. Izraeli gépek először gyakorlatoznak a török légtérben.
- 2000** – Izrael 50 millió köbméter vizet vesz Törökországtól, félmilliárd dolláros agrárüzlet.
- 2001** – Ecevit török kormányfő bírálja Saron izraeli miniszterelnök palesztinpolitikáját.
- 2002** – Török harcokcsik 700 millió dolláros izraeli felújítása.
- 2004** – Erdogan török kormányfő állami terrorizmussal vádolja Izraelt. Izrael erőműveket épít 800 millió dollárért.
- 2005** – Erdogan Izraelben tárgyal Saronnal, ellátogat a Jad Vasem holokausztmúzeumba. Törökország Izrael legnagyobb regionális kereskedelmi partnere, az árucseré értéke évi 2 milliárd dollár.
- 2006** – Hamász-küldöttség Törökországban.
- 2008** – Ankara elítéli Izrael gázai háborúját.
- 2010** – Ankara hazahívja izraeli nagykövetét a gázai segélykonvoj izraeli elfoglalása miatt.

¹²⁹ INBAR, Efraim: *The resilience of Israeli-Turkish relations*. In: *Israel Affairs*, Vol. 11, No. 4, October 2005, 591. o.

amerikai orientációról árulkodott, mindkét ország kapcsolata problematikus volt Európával, és gyanakodva szemlélték az orosz törekvéseket.¹³⁰

Ezt az észrevételt a két állam védelmi szektora között az 1990-es évek folyamán kiépült közeli kapcsolat támasztja alá, melynek eredményeképp Törökország korszerű haditechnikai eszközöket vásárolhatott Izraeltól, melyeket a nyugati országok vonakodtak volna közvetlenül eladni neki, a haditechnikai transzfer pedig egyre fontosabbá vált a török hadiipar számára.¹³¹ Viszonzásként Törökország lehetővé tette, hogy az izraeli pilóták török légtérben gyakorlatozzanak, míg Izrael is lehetőséget biztosított török pilótáknak arra, hogy részt vegyenek egy haladó kiképzésen a Negev-sivatagban. A szoros katonai együttműködést jól jelzi, hogy az izraeli, a török és az amerikai haditengerészet évente közös hadgyakorlatokat (Relian Mermaid) tartott a Földközi-tengeren.¹³²

A stratégiai partnerségből Törökország és Izrael egyaránt tőkét kovácsolhatott. Ankarának például 1998-ban sikerült rávennie Szíriát a PKK-vezér, Abdullah Ocalan kiutasítására, továbbá sikerült megakadályoznia orosz gyártmányú S-300-as föld-levegő rakéták Ciprusra telepítését, míg a maga részéről igyekezett az Izrael-ellenes tevékenységet folytató szervezetek gyengítésére, így például 2000-ben megakadályozta, hogy Irán a török légtéren keresztül szállíthasson fegyvert a libanoni Hezbollahnak. A kapcsolatok ilyen szintű megerősödése minden bizonnyal az Egyesült Államok bátorításával ment végbe, ugyanakkor Ankara joggal gondolhatta, hogy Jeruzsálem hasznos lehet számára a vele ellenséges viszonyban lévő washingtoni görög és örmény lobbik semlegesítésére, míg Izraelnek jól jött egy muzulmán többségű állam elismerése az ellenséges arab és iszlám régióban, miközben a palesztin-izraeli konfliktus továbbra is megoldatlan maradt.¹³³

¹³⁰ Lásd: SAYARI, Sabri: *Turkish foreign policy in the post-Cold War era: The challenges of multi-regionalism*. In: *Journal of International Affairs*, Fall 2000, 54, no. 1. 169-182. o. Elektronikus formában: < <http://www.tau.ac.il/dayancenter/dayanim/2006/Turkish-Foreign-Policy-in-the-Post-Cold-War.PDF> > Letöltve: 2010.07.21.

¹³¹ KEMAL PAK, Namik: *Changing Concepts of National Security in the Post-Cold War Era and Turkish Defence Industry*. In: *Perceptions*, Vol. 7, No. 2 (June-August 2002), 115-117. o. Elektronikus formában: < http://www.sam.gov.tr/perceptions/Volume7/June-August2002/Perception_NamikKemalPak.pdf > Letöltve: 2010.07.21.

¹³² Izrael legutóbbi „Öntött Ólom” (Cast Lead) fedőnevű gázai offenzívája után a török-izraeli kapcsolatok megromlásának első jeleként a tengerészeti hadgyakorlatok és a pilóták kiképzése is el-elmaradtak. A 2010. május 31-i segélyflottilla-incidens nyomán a török védelmi minisztérium július elején le is mondott egy augusztusra tervezett közös tengerészeti kutató-mentő gyakorlatot, míg ezt megelőzően, június 28-án Törökország kitiltotta légtéréből az izraeli katonai légi járműveket, továbbá bejelentette, hogy nem óhajtja többé meghívni Izraelt az általa rendezett nemzetközi hadgyakorlatokra. – KATZ, Yaakov: “Turkey pulls out of navy exercise”, *The Jerusalem Post*, July 05, 2010. < <http://www.jpost.com/International/Article.aspx?id=180440> > Látogatva: 2010.07.21. – ARSU, Sebnem – HEALY, Jack: “Turkey Barring Israeli Military Flights From Its Airspace”, *The New York Times*, June 28, 2010. < <http://www.nytimes.com/2010/06/29/world/middleeast/29turkey.html> > Látogatva: 2010.07.21.

¹³³ INBAR: *The resilience of Israeli-Turkish relations*, 593. o.

A török-izraeli kapcsolatok íve mindezek mellett olykor jelentős görbékkel írt le. A törökök között mindig is nagy volt a szimpátia a nehéz helyzetben lévő palesztinok iránt, így a Törökország és Izrael közötti kapcsolatok először az 1967-es arab-izraeli háború után, majd 1980-ban kerültek mélypontra, mikor a zsidó állam Jeruzsálemet nyilvánította fővárosának. Az első és a második palesztin intifádák során szintén nőtt a feszültség, és a török-izraeli kapcsolatok még feszültebbek lettek, ahogy a török politika egyre inkább a közvélemény keresztútjába került, a palesztin-izraeli konfliktus pedig tovább romlott.¹³⁴

5.1. A kétoldalú kapcsolatok stabilitása

A számos ellentét mellett jelentős párhuzam vonható Törökország és Izrael között. Mindkét állam a Közel-Keleten található, Európa közvetlen szomszédságában. Kül- és védelempolitikájuk kapcsán elmondható, hogy a Közel-Keletre mindkét ország zűrzavaros térségként tekint, melyben az erő alkalmazása része a játékszabályoknak, és mindkettő üdvözölte az Egyesült Államok nagyobb szerepvállalását a régióban. Törökország számára az Izraellel való kapcsolatok fejlesztése megoldást kínálhatott bizonyos nemzeti biztonsági problémákra, míg Izrael számára azért volt fontos a Törökország irányába való nyitás, hogy elismerést találjon a régióban. Izrael számára a muzulmán többségű Törökországgal való jó kapcsolatok mindig is prioritást élveztek, hiszen kitűnő példaként szolgálhattak a régió más államaival való esetleges együttműködésre, miközben a zsidó állam regionális integrációja csupán korlátozott mértékben ment végbe, tekintettel arra, hogy a szomszédai irányába tett baráti kapcsolatokra törekvő kezdeményezések többnyire viszonzatlanul maradtak, még azon országok esetében is, melyekkel békeszerződést írt alá (Egyiptommal 1979-ben, Jordániával pedig 1994-ben).¹³⁵

A széleskörű közös stratégiai célok sokat erősítették a török-izraeli kapcsolatokat, ugyanakkor nem szabad elfelednünk, hogy a nemzetközi politikai gondolkodás domináns elméleti irányzata, a realizmus szerint a nemzetközi rendszer általános rendező elve az anarchia, melyben minden állam a saját érdekének megfelelően cselekszik anélkül, hogy tekintettel lenne más államok érdekeire. Ennek megfelelően tehát a szövetségek tartóssága a legtöbb esetben csupán a közös nemzeti biztonsági érdekek felfogásán múlik.¹³⁶ A

¹³⁴ ICG: *Turkey and the Middle East*, 3. o.

¹³⁵ LUGOSI: i.m. 147-148. o. és 707. o.

¹³⁶ WALT, Stephen M.: *Why Alliances Endure or Collapse*. In: *Survival*, Vol. 39, No. 1. (Spring 1997), 156-179. o. Elektronikus formában: <
http://www.lis.ulsiada.pt/old/apoio/espacoeuroatlantico_2008_2009/seguero/documentos/survival.pdf >
Letöltve: 2010.07.21.

nemzetközi rendszer feltételeinek átalakulása során azonban a politikai cselekvést meghatározó érdek is változik, ahogy azt a realizmus alapelveit hat pontban összefoglaló Hans J. Morgenthau is állította.¹³⁷ Így a nemzetközi kapcsolatok ezen alaptételeinek fényében a kapcsolatok javulásának maradandóságát Ankarában és Jeruzsálemben éppúgy megkérdőjelezhették, mint bárhol máshol. A nemzetközi rendszerben bekövetkező változások külpolitikai irányváltáshoz, vagy a nemzeti érdekek újradefiniálásához vezethetnek. Ugyanakkor, miközben a Közel-Kelet továbbra is zűrzavaros régió marad, noha az aktuális konfliktusok intenzitásának változása közben új szövetségek alakulhatnak ki – akár korábbi riválisok között is –, a korábbi nézeteltérések emléke nem tűnik el egykönnyen.

Egy pár évvel ezelőtt még stabilnak nevezhettük Ankara és Jeruzsálem stratégiai kapcsolatát, mely legfőképpen a régióban korábban végbemenő fejlemények nyomán felerősödött, mindkét felet érintő fenyegetések felfogásán alapult. Az úgynevezett „lator államok” agresszívabb politikája, vagy katonai képességeik olyan szintű növekedése, hogy azzal komoly veszélyt jelentenének Törökországra és Izraelre, ugyancsak erősítette a két ország együttműködését. Irak amerikai lerohanása azonban bizonytalanságot szült a török-izraeli kétoldalú kapcsolatokban. Jeruzsálemben aggodalommal figyelték, hogy Törökország nem kívánt hozzájárulni egy északi front megnyitásához a török területekről, amely feszültséget szított Ankara és Washington között. Izraelben akkor lélegezhetek fel egy időre, mikor a törökök 2003 októberében bejelentették, hogy készek csapatokat küldeni Irakba az ország stabilizálása érdekében, noha erre az Egyesült Államok akkor már nem tartott igényt. Irakot illetően Izrael és Törökország alapérdekei tulajdonképpen konvergálnak, hiszen mindkét állam reméli, hogy az Egyesült Államok sikerrel jár az országban. Noha egyikük sem hiszi, hogy Irakban valóban beköszönt majd a demokrácia kora, örömmel látnának egy stabil Irakot, mely nem jelent veszélyt a szomszédjaira.¹³⁸ Mindkét állam támogatja az Egyesült Államok terrorizmussal szembeni harcát, amely az iszlám radikalizmust veszi célkeresztbe. Habár 2001. szeptember 11-e eseményei megerősítették a török-izraeli stratégiai partnerséget, hiszen mindkét államnak szembe kell néznie a terrorizmus fenyegetésével, a 2003 novemberében bekövetkezett isztambuli

¹³⁷ *Biztonságpolitikai kézikönyv*, 25. o.

¹³⁸ INBAR: *The resilience of Israeli-Turkish relations*, 594. o.

terrorcselekmények után Recep Tayyip Erdogan a török-izraeli terrorelhárító tevékenységgel kapcsolatos hírszerzési együttműködés további megerősítését sürgette.¹³⁹

Néhány évvel ezelőtt még úgy gondolhattuk, hogy az iráni atomprogram miatti feszültség és a régióra gyakorolt hatása majd szorosabbra fűzheti a török-izraeli kapcsolatokat, hiszen Ankara és Jeruzsálem egyaránt aggodalommal figyeli Teherán nukleáris tevékenységét. Ezzel szemben azonban, míg Izrael továbbra is a nemzetközi közösségtől, és leginkább az Egyesült Államoktól várja a perzsa atomprogram lefékezését, addig a regionális középhatalmi ambíciókat dédelgető Törökország immár külön utat járva igyekszik kezelni az iráni nukleáris fegyverkezés problémakörét mondván, hogy a 2010. május közepén tető alá hozott – majd az Egyesült Államok által elutasított –, török-brazil-iráni megállapodás lehetett volna az első lépés a probléma átfogó megoldása felé vezető úton.¹⁴⁰ Ennek fényében kijelenthető, hogy míg korábban Izrael és Törökország egyaránt az Egyesült Államokra támaszkodott, addig 2010-re az utóbbi részéről igencsak megkérdőjeleződött az USA közel-keleti politikai dominanciája. Miközben a zsidó állam a kisebb-nagyobb nézeteltérések ellenére továbbra is szoros stratégiai partnerségi viszonyt ápol az Egyesült Államokkal, Törökország újra regionális nagyhatalomként kíván fellépni, aminek egyik jele, hogy biztonságpolitikai kérdésekben nem támaszkodik feltétlenül Washingtonra. A Nyugat helyett Törökország inkább a Közel-Kelet felé fordult, így míg az 1980-as és 1990-es években feszült viszonyban állt Szíriával és Iránnal, mára szorosabbra fűzte velük kapcsolatait.

5.2. Izrael és Törökország nézeteltérései

Ankara és Jeruzsálem között mindig is voltak apróbb nézeteltérések, de a kiemelkedő fontosságú kérdésekre koncentrálnak megtanultak felülemelkedni a másodrendű nézetkülönbségeken. A palesztinok felé táplált török szimpátia és Izrael kurdokhoz való viszonya sokáig jó példaként szolgált arra, hogy noha bizonyos kérdésekben nincsenek közös nevezőn, a török és az izraeli kormánynak mégis sikerült elkerülnie, hogy a kisebb nézeteltérések komolyabb politikai következményekkel járjanak a két ország kapcsolataira nézve. Ennek tükrében igaza lehet a washingtoni Cato Institute egyik kutatójának, Leon T. Hadarnak, aki szerint Ankara és Jeruzsálem kapcsolatainak mostani megromlása már az

¹³⁹ DAN, Uri: "Israel and Turkey Join Forces vs. Al Qaeda", *New York Post*, January 12, 2004. < <http://www.freerepublic.com/focus/f-news/1056068/posts> > Látogatva: 2010.07.25.

¹⁴⁰ N. RÓZSA Erzsébet: *A török-brazil-iráni megállapodás, avagy elkerülhetők-e az ENSZ BT Iránnal szembeni újabb szankciói?* Magyar Külügyi Intézet, Gyorselemzések 2010/6. < <http://www.kulugyiintezet.hu/index.php?menu=26&gyors=2040> > Látogatva: 2010.07.28.

izraeli nemzeti biztonsági stratégia egyik fontos eleme, a „periféria-doktrína” személtlapátra kerülését jelzi, mely szerint a zsidó államnak szövetségeseket kell szereznie a nem arab államok között.¹⁴¹

Egyes AKP-vezetők mindig is rossz szemmel néztek arra, ahogy az államügyekben is igen befolyásos török hadsereg¹⁴² az 1990-es években partnerségi viszonyt épített ki Izraellel, melynek eredményeképpen a két ország hadereje között 1996-ban (lényegében az akkori kormány tudta nélkül) stratégiai együttműködési megállapodás született. A török hadsereg évtizedekig szinte érinthetetlen volt, az utóbbi évek során azonban sokat csökkent a befolyása, amit jól jelez, hogy 2010 februárjában 49 tisztet – köztük tábornokokat és admirálisokat – tartóztattak le és hallgattak ki a hatóságok összeesküvés gyanújával.¹⁴³ Ez azonban sohasem keltett akkora visszhangot, mint a török miniszterelnök utóbbi években gyakran ismételt bírálatai a palesztinokkal kapcsolatos izraeli politikáról, melyek leginkább a zsidó állam 2008-as gázai hadművelete után kerültek előtérbe. A Jeruzsálemmel korábban még jó kapcsolatot ápoló Erdogan¹⁴⁴ először egy brüsszeli látogatáson ítélte el az izraeli lépést 2009 januárjában, majd pár nappal később a davosi Világgazdasági Fórum (WEF) rendezvényén kelt ki hevesen Simon Peresz izraeli államfő ellen, majd kísétált a találkozóról.¹⁴⁵ Ezt követően szeptemberben Davutoglu török külügyminiszter mondta le izraeli látogatását, miután nem engedélyezték számára, hogy látogatást tegyen a Hamász gázai tisztségviselőinél.¹⁴⁶ A rá következő hónapban Törökország visszalépett egy több-nemzeti hadgyakorlat megrendezésétől, melyre Izrael is hivatalos lett volna, majd egy héttel később egy török állami TV-csatorna műsorában olyan képeket közöltek, melyeken gázai gyerekeket ölnek meg izraeli katonák, kiváltva ezzel a zsidó állam haragját.¹⁴⁷

¹⁴¹ HADAR, Leon T.: “The collapse of Israel’s ‘Periphery Doctrine’”, *Foreign Policy*, June 26, 2010. < http://mideast.foreignpolicy.com/posts/2010/06/26/the_collapse_of_israel_s_periphery_doctrine > Látogatva: 2010.08.22.

¹⁴² TÓFALVI Fruzsina: *Törökország katonás demokráciája*. In: *Nemzet és biztonság: biztonságpolitikai szemle*, I. évfolyam, 9. szám, 2008. október. 50-57. o.

¹⁴³ CAGAPTAY, Soner: “What’s Really Behind Turkey’s Coup Arrests?”, *Foreign Policy*, February 25, 2010. < http://www.foreignpolicy.com/articles/2010/02/25/whats_really_behind_turkeys_coup_arrests? > Látogatva: 2010.09.27.

¹⁴⁴ Első miniszterelnöki terminusának elején (2005-ben) Erdogan az AKP több vezetőjének társaságában látogatást tett Jeruzsálemben. Ebben az időszakban az AKP-közeli cégek jó üzleti kapcsolatokra tettek szert Izraellel, és a török kormány több megállapodást is kötött. Az AKP alatt került sor a Szíria és Izrael közötti tárgyalásokra török diplomaták közreműködésével, melynek keretében Erdogan 2009 februárjában vendégül látta Ehud Olmert izraeli miniszterelnököt Ankarában. – ICG: *Turkey’s Crises over Israel and Iran*, 3. o.

¹⁴⁵ GUMBEL, Peter: “Turkish Tempest in Davos over Gaza”, *Time*, January 29, 2009. < <http://davos.blogs.time.com/2009/01/29/turkish-tempest-in-davos-over-gaza/> > Látogatva: 2010.08.06.

¹⁴⁶ KEINON, Herb: “Turkish FM cancels visit over Gaza row”, *The Jerusalem Post*, September 9, 2009. < <http://www.jpost.com/Home/Article.aspx?id=154260> > Látogatva: 2010.08.06.

¹⁴⁷ ICG: *Turkey and the Middle East*, 23-24. o.

Az új keményvonalasok dominálta izraeli kormány, azon belül is Avigdor Lieberman külügyminiszter ennél is ellenségesebb lett. Mikor a török nemzeti TV „Farkasok völgye” című tévésorozatában időseket öltek meg és kisgyerekeket raboltak el izraeli ügynökök, Danni Ajalon külügyminiszter-helyettes magához kérte Ahmet Oguz Celikkol török nagykövetet. A török diplomatát egy az izraeli miniszterhelyettesénél alacsonyabb székre ültették, és – a diplomáciai szokásokkal ellentétben – csak izraeli zászlócskát helyeztek el az asztalon. Mikor az eset nyilvánosságra került, Törökország tiltakozásának jeléül küldöttségének visszahívásával fenyegetőzött, mire Izrael hivatalosan elnézést kért.¹⁴⁸ Törökország mintha egyre kevésbé szorulna rá arra, hogy szoros kapcsolatokat ápoljon Izraellel sőt, immár a konfrontáció elemei is felfedezhetőek a török-izraeli kapcsolatokban. Ankarának most már jó a viszonya Szíriával – következésképpen nincs szüksége Izrael katonai szövetségére Damaszkusz ellen –, továbbá már erősebb kapocs fűzi Washingtonhoz is, melynek köszönhetően nincs annyira ráutalva az izraeli lobbicsoportokra. Törökország szerint a zsidó állam lépéseivel arra törekszik, hogy továbbra is „pengeélen táncoltassa” a régiót, ami viszont szembe megy Ankara stabilitásra és a kereskedelmi kapcsolatok kiterjesztésére törekedő külpolitikai céljaival.¹⁴⁹

5.3. Ankara, Jeruzsálem és Washington

Törökország regionális középhatalmi ambícióit tekintve sok a kérdőjel, és a vita. Gyakran éri bírálat például azt, ahogy a török külpolitika Iránt és Izraelt kezeli. A fejleményeket figyelve felvetődhet a kérdés, hogy vajon merre tart Törökország, illetve hogy a törökök elfordulnak-e a Nyugattól? Izraelben akadnak, akik szerint Törökország problémái a zsidó állammal a Nyugattól való elfordulást tükrözik.¹⁵⁰ Bármennyire is nehéz beismerni, hat évtizednyi stratégiai partnerség után Törökország és az Egyesült Államok versenytársakká váltak, különösen a Közel-Keletet illetően, ami logikus következménye a török kül- és belpolitika irányváltásának és a nemzetközi rendszerben bekövetkezett változásoknak. Sehol máshol nem követel magának Törökország nagyobb beleszólást a térség ügyeibe, mint a Közel-Keleten, ahol az utóbbi nyolc év alatt megfigyelőből befolyásos játékosná vált. Dióhéjban Washington és Ankara közös célokért dolgozik: békét szeretne Izrael és a palesztinok között, egy stabil és egységes Irakot, egy nukleáris fegyverek nélküli Iránt, stabil Afganisztánt, és egy Nyugat-orientált Szíriát. Mikor azonban

¹⁴⁸ SELJÁN Péter: Gyorsan elsimították a botrányt, *Kitekintő.hu*, 2010. január 16. <
http://kitekinto.hu/iszlam/2010/01/16/bocsanatot_kert_izrael > Látogatva: 2010.08.06.

¹⁴⁹ ICG: *Turkey and the Middle East*, 24. o.

¹⁵⁰ INBAR: *Israeli-Turkish Tensions and Beyond*, 44. o.

a részletekre kerül a sor, Washington és Ankara a legtöbbször egymással ellentétes állásponton van. Az Egyesült Államokat és Törökországot egymástól mostanában talán az Iránnal kapcsolatos nézeteltérések választják el a legjobban. A lényeg, hogy a törökök szeretnék a régió játékszabályait úgy alakítani, hogy az Ankara érdekeit szolgálja. Ha az ennek eredményeként születő politika összhangban van az Egyesült Államok céljaival is, rendben van. Ha viszont nem, az sem baj.¹⁵¹ Ettől függetlenül Törökország hosszú távon minden bizonnyal továbbra is konstruktív és elkötelezett partnere maradhat az Egyesült Államoknak, a Közel-Keleten is.¹⁵²

Az AKP Izrael-ellenes retorikája és külpolitikai sikerének felnagyítása sokakban gyanút ébreszthet annak őszinteségével kapcsolatban. Az AKP vezetőinek népszerűségében az Izrael-ellenes megnyilvánulásaik legalább akkora szerepet játszanak, mint Törökország fejlődése. Erdogan török kormányfő például gyakran hasonlítja az AKP-t a Hamász palesztin iszlamista szervezethez mondván, hogy mindkét párt megnyert egy választást, majd akadályokba ütközött a hatalom átvételekor. Egyesek szerint ugyanakkor Erdogan retorikájának szélsőséges kicsapongásai egy tudatos stratégia részét képezik, mellyel a török miniszterelnök a Közel-Kelet keményvonalasainak bizalmát szeretné elnyerni Törökország nagyobb térnyerése érdekében.¹⁵³

Az Egyesült Államokban egyesek kételkednek abban, hogy Törökország képes volna megoldani az USA közel-keleti problémáit. Éppen ezért a török külpolitikában érzékelt változások Európában és az Egyesült Államokban egyaránt aggodalmat keltenek, hiszen Törökország olyan, a Nyugat szerint elkerülendő szereplőkkel törekszik szorosabb kapcsolatokra, mint például Szíria, Irán, Szudán, vagy például a Hamász, ami alááshatja a nyugati külpolitikai törekvéseit.¹⁵⁴ Megjegyzendő ugyanakkor, hogy az egész világra jellemző a politikai irányváltás, mikor egy új hatalom van felemelkedőben, ráadásul a Törökország aktivizmusa mögötti gazdasági dinamikák sokban visszatükrözik Európa és a Közel-Kelet szoros kereskedelmi kapcsolatait.¹⁵⁵

¹⁵¹ COOK, Steven A.: "How Do You Say "Frenemy" in Turkish? Meet America's new rival in the Middle East", *Foreign Policy*, June 1, 2010. < http://www.foreignpolicy.com/articles/2010/06/01/how_do_you_say_frenemy_in_Turkish? > Látogatva: 2010.08.17.

¹⁵² WALKER, Joshua W.: "Turkey: still America's best ally in the Middle East?", *Foreign Policy*, June 25, 2010. <http://mideast.foreignpolicy.com/posts/2010/06/25/turkey_still_america_s_best_ally_in_the_middle_east> Látogatva: 2010.08.22.

¹⁵³ ICG: *Turkey and the Middle East*, 7. o.

¹⁵⁴ BARYSCH, Katinka: *Can Turkey combine EU accession and regional leadership?*, Centre for European Reform policy brief, January 2010. < http://www.cer.org.uk/pdf/pb_barysch_turkey_25jan10.pdf > Letöltve: 2010.08.06.

¹⁵⁵ ICG: *Turkey and the Middle East*, 27-28. o.

6. Az üzlet az üzlet

A segélyflotta-incidenst követő óriási nemzetközi felháborodás emberek ezreit vitte az utcára, hogy az izraeli nagykövetség épülete előtt tiltakozzanak a zsidó állam katonai akciója ellen. Izraeli üzleti vezetők akkortájt gyakran hangoztatták, hogy a tiltakozó törököknek fogalmuk sincs arról, hogy a mobiltelefonjaik, számítógépeik és plazma TV-ik Tel-Avivból származó alkatrészekkel és technológiával készültek. Éppen ezért a törökök elég nehezen tudnák bojkottálni az izraeli termékeket, mivel azok nem a szupermarketek polcain keresendők. A törökországi mobiltelefonokban és az egészségügyi eszközökben használt szoftverek például mind Izraelben készültek, melyek használatáról viszont nehéz volna lemondani. Az eseményeket követően ellenben néhány izraeli áruházlánc a török eredetű termékek bojkottja mellett döntött, mely akár 100 millió dollárjába is kerülhet a törökországi cégeknek.¹⁵⁶

A kilenc török áldozatot követelő gázai segélyflottilla-incidens után Törökország visszahívta jeruzsálemi nagykövetét, kitiltotta légtéréből az izraeli katonai légi járműveket, továbbá bocsánatkérést követelt Izraelről, ami azóta is várat magára. Érzékelve korábbi szövetségesük megvetését, az izraeliek mindeközben úgy döntöttek, inkább távol maradnak Törökországtól. Mikor azonban az igazi gazdasági érdekekről van szó, az üzleti pragmatizmus „felülírja” a politikai feszültségeket, melyet hűen bizonyít az, hogy egyetlen izraeli vállalat sem vonult ki Törökországból.

Igaz, a gázai segélyflottilla elleni 2010. május 31-i támadásnak rövidtávon valóban volt (elkerülhetetlen) negatív gazdasági utóhatása, így például az izraeli turisták lemondott foglalásai egyes elemzők szerint vagy 400 millió dollárjába kerülhetett Isztambulnak. A török kulturális és turisztikai minisztérium honlapján közzétett adatok szerint 2010 júniusában mindössze 2600 izraeli állampolgár látogatott Törökországba, míg egy évvel korábban ugyanez a szám még 27000 fő volt.¹⁵⁷ Érdeemes azonban megjegyezni, hogy az elmaradó izraeli látogatók nagy részét pótolták azok a turisták, akik eleinte Görögországba

¹⁵⁶ Hurriyet Daily News: “Israeli supermarkets boycott Turkish products“, June 14, 2010. <
<http://www.hurriyetaidailynews.com/n.php?n=israeli-supermarkets-boycott-turkish-products-2010-06-14> >
Látogatva: 2010.08.09.

¹⁵⁷ Turkey's Tourism and Culture Ministry: Number of Arriving-Departing Foreigners and Citizens, June, 2010. <
<http://www.kultur.gov.tr/EN/Genel/dg.ashx?DIL=2&BELGEANAH=85054&DOSYAISIM=june2010.xls>
> Letöltve: 2010.08.09.

tervezték nyári utazásukat, ám a bizonytalan pénzügyi helyzet, a tüntetések és a sztrájkok miatt inkább Törökország mellett döntöttek.¹⁵⁸

Ankara a katonai együttműködés minden területét felül akarja vizsgálni, mellyel valószínűleg dollármilliárdos üzleteket jelentő szerződésektől fogja távol tartani az izraeli vállalatokat. Mindezek ellenére a Törökországnak számítógép szoftverektől kezdve az öntözőrendszerekig mindenfélét áruló izraeli cégek határozottan állítják, hogy nem érintették őket a történetek. Ez részben azért is van, mert gyakran török cégekkel közös vállalkozásban tevékenykednek. A két ország közötti kétoldalú kereskedelem mértéke – hivatalos adatok szerint – 3 milliárd dollár körül volt 2009-ben, ám török és izraeli vállalati vezetők szerint a gazdasági kapcsolatok ennél is erősebbek, csak rejtve maradnak, mivel sok izraeli vállalat a török partnercégein keresztül adja el szolgáltatásait vagy termékeit az arab világban, miközben ez fordítva is így van, sok török vállalat használja az amerikai piacokra vezető átjáróként izraeli partnerét.¹⁵⁹

Sok szempontból kijelenthető, hogy a két ország között nagyjából minden maradt a régiben. Még a védelmi szektor esetében is elmondható, hogy míg a török tisztségviselők elmondása szerint a török és az izraeli hadsereg közötti szoros együttműködés – az ankarai kormány szerint – véget ért, az mégis tovább működik a színtfalak mögött. Nem véletlen, hogy a flottilla elleni izraeli katonai akciót követő napokban Izraelbe érkezett egy török katonai delegáció, hogy az izraeli pilóta nélküli repülőgépek irányításával kapcsolatban érdeklődjön.¹⁶⁰ A 190 millió dolláros üzletet nem mondták fel, noha az incidens után hazahívták az éppen Törökországban tartózkodó izraeli instruktorokat. A két ország közötti kereskedelem a haditechnikai eszközöket illetően 2007-ben elérte az 1,8 milliárd dollárt, ami azt jelenti, hogy ebben a tekintetben az Egyesült Államok után Izrael volt Törökország második számú forrása.¹⁶¹

Izraelnek és Törökországnak szabadkereskedelmi megállapodása van egymással, melyet egyikőjük sem akar felbontani, ráadásul nem sokkal a segélyflottilla-incidens előtt

¹⁵⁸ GRANITSAS, Alkman: "Tourists Shun Greece, Try Turkey", *The Wall Street Journal*, August 6, 2010. < <http://online.wsj.com/article/SB10001424052748704741904575409162866603270.html> > Látogatva: 2010.08.09.

¹⁵⁹ BILEFSKY, Dan: "Turkey and Israel Do a Brisk Business", *The New York Times*, August 6, 2010. page B3 of the New York edition. < <http://www.nytimes.com/2010/08/05/world/europe/05iht-turkey.html> > Látogatva: 2010.08.08.

¹⁶⁰ JPOST.com Staff: "Turkish delegation in Israel to train on unmanned drones", *The Jerusalem Post*, July 03, 2010. < <http://www.jpost.com/Home/Article.aspx?id=180292> > Látogatva: 2010.08.09.

¹⁶¹ KRAFT, Dina: "Despite Raid, Mostly Business as Usual for Israel and Turkey", *The New York Times*, July 2, 2010. page A4 of the New York edition. < <http://www.nytimes.com/2010/07/03/world/middleeast/03israel.html> > Látogatva: 2010.08.09.

Törökország – a Palesztin Hatóság tiltakozása ellenére – támogatta a zsidó állam csatlakozását a Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezethez (OECD).¹⁶²

Korábban már volt róla szó, hogy 1949-ben Törökország az elsők között ismerte el a zsidó államot. A két ország szoros katonai és kereskedelmi kapcsolatokat épített ki, ám az utóbbi években megromlottak diplomáciai és politikai kapcsolataik, mely következtében az Egyesült Államokban és Európában is megszólalt a vészcsengő, hogy Törökország háttal fordíthat a Nyugatnak, miközben Izrael Iránhoz hasonló ellenségeinek udvarol. Mint már említettem, 2009 januárjában Erdogan a davosi Világgazdasági Fórumon kelt ki Simon Peresz izraeli államfő ellen, míg 2010 elején Izraelnek kellett bocsánatot kérnie külügyminiszter-helyettesének a török nagykövettel szembeni megalázó bánásmódjáért. A török-izraeli diplomáciai csörték mindezen epizódjai ellenére azonban mégis elmondható, hogy a két ország gazdasági kapcsolatai továbbra is szorosak maradnak, mivel üzletembereik szeretnek együtt dolgozni a másikkal, hiszen az együttműködés mellett szól a földrajzi közelség és a közös mentalitás is, csupán a politikusok között van probléma.

A legtöbb török szerint Izraelnek sokkal inkább szüksége van Törökországra, mint fordítva. Bizonyos szempontból tényleg igaz, hogy a zsidó államnak sokkal több veszíteni valója van, mint Törökországnak. Az ankarai országos statisztikai hivatal adatai szerint az izraeli eladások az évi 102 milliárdos török exportnak a 1,5 százalékát adták tavaly, mellyel Izrael Törökországnak csupán a 17. legnagyobb piaca, míg Izrael körülbelül 1 milliárd dollár mértékű árut exportált Törökországba az elmúlt évben, így a zsidó állam számára Törökország a 8. legnagyobb piac.¹⁶³ Azt sem szabad elfelejtenünk, hogy Törökország számára is kockázatos a kapcsolatok megromlása Izraellel, mivel az alááshatja az Egyesült Államokkal ápolt jó viszonyát, ráadásul Izrael volt az egyetlen olyan ország, amely különösebb feltételek nélkül volt hajlandó fegyvereket eladni Ankarának. A zsidó állam pedig máris új partnerek keresésével igyekszik ellensúlyozni Törökország elvesztését, amit jól jelez Netanjahu augusztusi görögországi látogatása¹⁶⁴, valamint az, hogy októberben sor került az első görög-izraeli közös hadgyakorlatra.¹⁶⁵

¹⁶² SHAMAH, David: "Still hope for Turkish-Israeli business", *ISRAEL21c*, June 20, 2010. < <http://www.israel21c.org/201006208064/social-action/turkish-israeli-business-will-survive> > Látogatva: 2010.08.09.

¹⁶³ CAPLOE, David: "Turkey Israel Economic Relations Continue Despite Tensions", *EconomyWatch*, August 16, 2010. < <http://www.economywatch.com/economy-business-and-finance-news/turkey-israel-economic-relations-continue-despite-tensions-16-08.html> > Látogatva: 2010.08.30.

¹⁶⁴ Az izraeli kormányfő és Jeórijosz Papandreu görög miniszterelnök megállapodtak a kétoldalú kapcsolatok fejlesztéséről. – NAGY Gergely: Izrael és Görögország kéz a kézben, *Kitekintő.hu*, 2010. augusztus 18. < http://kitekinto.hu/europa/2010/08/18/izrael_es_gorogorszag_kez_a_kezben > Látogatva: 2010.08.28.

¹⁶⁵ MARCUS, Jonathan: "Israel woos Greece after rift with Turkey", *BBC News*, October 16, 2010. < <http://www.bbc.co.uk/news/world-middle-east-11556442> > Látogatva: 2010.10.16.

Következtetések

A gázai blokád történetét jobban szemügyre véve láthatjuk, hogy a zsidó államnak valójában nem lenne szükséges szigorú zárlat alá venni a Gázai övezetet ahhoz, hogy megakadályozza, hogy a tengeren keresztül fegyvert csempésszenek be a területre. Ehhez csupán jó hírszerzésre, és hatékony tengerészeti erőkre van szüksége, melyek már most is rendelkezésére állnak. Amíg a palesztin-izraeli békefolyamat csak döcögve halad előre, a Gázai övezet tengeri és szárazföldi blokádjának egyetlen alternatívája nem más, mint a határátkelők teljes megnyitása, amitől beindulhatna a kereskedelem az övezetben, visszaszorítva az alagútcsempészetet és csökkentve a Hamász bevételeit. A blokád teljes feloldásáért cserébe Izrael megoldást követelhetne a nemzetközi közösségtől a föld alatti fegyvercsempészet problémájának kiküszöbölésére. Ebben az esetben már nem lenne oka politikai aktivistáknak segélyflottillák megszervezésére, amennyiben hasonló akcióra kerülne sor, az izraeli haditengerészet erői joggal tartóztatnák fel az övezet felé közeledő, gyanús hajókat.¹⁶⁶ Igaz, ez az alternatíva lehetőséget adna az iszlamista Hamásznak a kormányzásra, amitől Izrael érthetően tart. A minden gázai lakost büntető blokád fenntartása azonban – arra várva, hogy az emberek végső elégedetlenségükben megszabadulnak majd az Izrael-ellenes vezetőiktől – elég rövidlátó, és humánusnak sem nevezhető.¹⁶⁷

A katasztrofális következmények elkerülése hosszútávon úgy is azon múlik majd:

- hogy a Fatah és a Hamász a megbékélés útjára tud-e majd lépni, mely egyesíthetné végre a Nyugati Partot és Gázát;

¹⁶⁶ Legutóbb szeptember 28-án tartóztattak fel egy hajót az izraeli haditengerészet kommandósai, mellyel ezúttal zsidó aktivisták nemzetközi csoportja próbálta áttörni a Gázai övezet tengeri blokádját. Az eset jól jelzi, hogy a továbbiakban is számolni kell majd a hasonló akciók lehetőségével. Az Izraeli Védelmi Erők (IDF) egyik közleménye szerint „az IDF sajnálja, hogy az izraeli haditengerészet figyelmét megosztva a szokásos műveleti tevékenység és Izrael védelme helyett az ehhez hasonló provokációkkal kell foglalkoznia”. – SELJÁN Péter: Újabb próbálkozás a gázai blokád áttörésére, *Kitekintő.hu*, 2010. szeptember 29. < http://kitekinto.hu/iszlam/2010/09/29/ujabb_probalkozas_a_gazai_blokad_attoresere/ > Látogatva: 2010.10.03. – Hetekkel később, október 21-én szíriai aktivisták hajtottak végre hasonló segélyakciót. A „Viva Palestina” névre keresztelt flottillájukkal 500 tonna segélyt juttattak be az övezetbe Egyiptomon keresztül, különösebb incidens nélkül. – ISSACHAROFF, Avi: “‘Viva Palestina’ activists deliver tons of aid to Gaza Strip”, *Haaretz*, October 21, 2010. < <http://www.haaretz.com/news/diplomacy-defense/viva-palestina-activists-deliver-tons-of-aid-to-gaza-strip-1.320496> > Látogatva: 2010.10.24.

¹⁶⁷ EPHRON, Dan: “Gaza Is About Butter, not Guns”, *Newsweek*, June 07, 2010. < <http://www.newsweek.com/2010/06/07/gaza-is-about-butter-not-guns.html> > Látogatva: 2010.08.17.

- hogy a Hamász és Izrael meg tud-e majd állapotodni egy olyan fegyverszünetben, mely lehetővé teszi a gázai blokád teljes felszámolását, hogy a gázai palesztinok és a határok mentén élő izraeliek végre nyugodtan élhessenek;
- valamint hogy vajon a nemzetközi közösség végre konstruktív szerepet fog-e majd vállalni a felek ezen célok elérésére való ösztökélésében.¹⁶⁸

Sajnálatos módon Izrael hozzászólt ahhoz, hogy mindent erővel old meg. Ismerve a zsidó állam háborús sikereit, nyugodtan állíthatjuk, hogy ez az elképzelés sokáig működött is, ám mára sok minden megváltozott, Izraelnek pedig láthatóan nehezebbre esik a megszokottaktól eltérően válaszolni a hasonló fenyegetésekre. Ebben persze valószínűleg az is szerepet játszik, hogy a Camp David-i tárgyalások 2000-es kudarc megerősítette az izraeliek hitét abban, hogy „az igazság az, hogy nincs is kivel tárgyalni”, miközben van, hiszen előbb vagy utóbb tárgyalnia kell majd Izraelnek a Hamással is. A zsidó állam és az iszlamista palesztin mozgalom között azt a már máshonnan ismerős sémát láthatjuk, mikor a domináns hatalom tagadja a „terroristák” legitimitását (ezáltal valójában a kezükre játszik), később pedig titkos tárgyalásokba kezd velük, mire végül hatalomra kerülnek, elnyerik függetlenségüket, vagy helyüket az asztalnál. Tehát Izrael idővel úgyis tárgyalni fog a Hamással, csak az a kérdés, hogy mikor. A Hamásznak is előbb-utóbb véget kell vetnie az erőszaknak, be kell tartania a korábbi egyezményeket, és el kell ismernie Izraelt, de ezzel együtt a zsidó államnak is be kell látnia, hogy egy palesztin állam létezéshez való jogát sem lehet megtagadni. Izraelnek mindemellett kötelessége tisztességes életkörülményeket biztosítani a palesztinoknak, melyek között munkát vállalhatnak, így nem a nemzetközi segélyszállítmányokra vannak ráutalva. A zsidó állam önvédelemhez való jogát senki sem vonja kétségbe, ugyanakkor könnyen belátható, hogy a túl szigorú biztonsági intézkedések bevezetése már a humanitárius helyzet rovására megy, a folytatódó gázai humanitárius válság pedig végső soron Izrael biztonsági érdekeit sem szolgálja, hiszen a békéhez vezető útnak a palesztinok mindennapi életének javítása is részét kell hogy képezze.¹⁶⁹

A török-izraeli kapcsolatok alakulásával kapcsolatban mindenképp megjegyzendő, hogy noha elsősorban a török kormányzat stratégiája változott meg az évek során Izrael irányába oly módon, hogy az egyre inkább az arab és az iszlám világ felé billent, ehhez a lassú folyamathoz a zsidó állam is hozzájárult a maga taktikai hibáival. Ankara stratégiai

¹⁶⁸ ICG: *Ruling Palestine I: Gaza under Hamas*, 28. o.

¹⁶⁹ N. RÓZSA Erzsébet, CSICSMANN László, PARAGI Beáta: *A kairói Obama-beszéd és visszhangja*. In: *Nemzet és biztonság: biztonságpolitikai szemle*, II. évfolyam, 6. szám, 2009. július. 72. o. Elektronikus formában: < http://neb.kezek.hu/regi_szamok.php?rsz=2&ev=2009&szam=6 > Letöltve: 2010.09.05.

irányváltása évekkel ezelőtt kezdődött, mikor az iszlamista Hamász palesztin mozgalomhoz és Iránhoz kezdett közeledni, amit nem lehet csupán humanitárius gesztusként, vagy azzal magyarázni, hogy az iráni atomprogramot jobb volna a diplomácia eszközeivel feltartóztatni. Bizonyos szemszögből nézve akár úgy is mondhatjuk, hogy tekintettel arra, hogy Irán és a Hamász egyaránt elutasítja Izrael létezését, Törökország azzal, hogy támogatja őket, egyben fel is bontja Izraellel ápolt szoros kapcsolatát.¹⁷⁰

A török-izraeli kapcsolatok megromlásából a zsidó állam többek között azzal vette ki a részét, hogy nem értesítette Ankarát 2008 decemberében, a gázai hadműveletének megindítása előtt úgy, ahogy azt tette például Egyiptommal. A válság kialakulásához az is hozzájárult, hogy egyes izraeli tisztségviselők hevesen ellenezték, hogy Törökország ismét közvetítői szerepet vállaljon Szíria és Izrael között, továbbá nem hagyható ki a sorból a török nagykövettel szembeni megalázó bánásmód sem az izraeli külügyminiszter-helyettes részéről, 2010 januárjában. Következésképpen a körülmények kedveztek egy válság kialakulásához, melyre végül a segélyflottilla elleni izraeli akció balsikere adott okot. Mindezzel szemben valójában semmilyen igazi probléma nem volt Törökország és Izrael között, mindössze a palesztin kérdéssel kapcsolatos nézeteltérések miatt voltak vitáik. Azzal viszont, hogy a május 31-i incidensben kilenc török állampolgár vesztette életét, a török-izraeli kapcsolatok a mélypontra kerültek. A kormányok jönnek-mennek, de a két nemzet között kialakuló ellenséges viszonyt nehéz lesz javítani, hacsak nem követ mindkét ország józanabb és higgadtabb politikát. A török-izraeli kapcsolatok eredendően aszimmetrikus természete miatt Izrael lehet a kapcsolatok megromlásának legfőbb vesztese, mindazonáltal Törökországnak is van veszíteni valója. Amennyiben Ankara Teheránhoz hasonlóan egyre inkább radikális álláspontot fog majd képviselni, azzal saját, stabilitást promotáló középhatalmi képének hitelességét is veszélyeztetni fogja, a Szíria és Izrael közötti közvetítői szerepre való esélyét pedig már így is lenullázta.

Avni Dogru politikai elemző, szabadúszó író szerint a Törökország és Izrael közötti kapcsolatok megromlása a jövőben tovább polarizálhatja a régiót és csökkentheti a békefolyamat esélyeit. Ha ez az új trend folytatódni fog, az elkerülhetetlenül a Nyugat és Kelet közötti szakadék tágulásához fog vezetni, továbbá destabilizáló hatással lehet a Közel-Keletre.¹⁷¹ Az arabok és az izraeliek egyaránt elveszítenék az egyetlen olyan

¹⁷⁰ BENGIO, Ofra: "Turkey's Strategic U-Turn, Israel's Tactical Mistakes", *Haaretz*, June 11, 2010. <
<http://www.haaretz.com/opinion/ofra-benio-turkey-s-strategic-u-turn-israel-s-tactical-mistakes-1.295578>
> Látogatva: 2010.08.15.

¹⁷¹ DOGRU, Avni: "A Break in Israeli-Turkish Relations?", *Foreign Policy In Focus*, August 5, 2010. <
http://www.fpif.org/articles/a_break_in_israeli-turkish_relations > Látogatva: 2010.08.20.

szereplőt a térségben, aki képes a köztük lévő konfliktusok rendezése érdekében közreműködni. Földrajzi elhelyezkedésének köszönhetően Törökország abban a különleges pozícióban van, hogy egyaránt megérti az arab és iszlám világ kulturális érzékenységét, ahogy Izraelt is, mint földrajzilag közeli szomszédot és barátot. Franciaország vagy Görögország esetleg átvehetné Törökországtól a közvetítői szerepet, ám kevés esélye volna a sikerre. Fennáll a lehetősége azonban annak is, hogy az Izraelt egyre hevesebben kritizáló Törökország Izrael-ellenes államokhoz fog közeledni, mellyel növelné a zsidó állam elszigeteltségét.¹⁷² Izrael három legutóbbi hadműveletének (2006 Libanon, 2008 Gázai övezet, 2010 gázai flottilla esete) politikai kudarca sem tett jót a zsidó állam megítélésének, ráadásul a stratégiai manőverezésre lehetőséget adó teret is leszűkítette. Ezen a ponton még az Egyesült Államok feltétel nélküli támogatása sem segíthet Izraelnek tisztázni magát a világ előtt. Mindezért tehát Izraelnek most talán még jobban szüksége volna egy Törökországhoz hasonló barátra, szomszédra és mediátorra, hogy javítson elszigetelődésén és békét köthessen szomszédaival.

Törökország lehetségesnek tartja a kapcsolatok normalizálását, amennyiben Izrael bocsánatot kér a történelemért, kártérítést fizet az áldozatok hozzátartozóinak, továbbá hozzájárul egy nemzetközi vizsgálat lefolytatásához. Ám mindezek közül eddig csupán a legutóbbi teljesült, a bocsánatkéréstől pedig az izraeli külügyminiszter teljesen elzárkózott.¹⁷³ A nemzetközi vizsgálattal sikerült időt nyerni a török-izraeli kapcsolatok javítására, ugyanakkor amennyiben bebizonyosodik, hogy Izrael aránytalan erőt alkalmazott, a zsidó államnak magyarázattal kell majd szolgálnia, s kárpótlást kell majd nyújtania, Törökországnak pedig el kell majd fogadnia a kritikák rá vonatkozó részét, amennyiben a vizsgálat során fény derül az AKP-vezetők, az IHH és a Hamász közötti helytelen kapcsolatokra.¹⁷⁴ Mindazonáltal nem árt, ha szem előtt tartjuk, hogy az üzleti életben olyan mélyek az összefonódások a törökök és az izraeliek között, hogy ezeket egyik fél sem rúgná föl szívesen, így Törökországnak és Izraelnek egyaránt szüksége van a másikra, valószínűleg sokkal jobban, mint hogy azt beismernék.

Talán részben a viszony mihamarabbi rendezése szükségességének kölcsönös felismerése, részben pedig az Egyesült Államok részéről a felekre nehezedő nyomásnak

¹⁷² Izraelben sokan úgy látják, hogy fenyegetést jelent az AKP új közel-keleti politikája, melynek keretében a török diplomácia a zsidó állam által ellenségesnek tekintett országokkal és mozgalmakkal fűzi szorosabbra kapcsolatait (mint például Irán, Szíria, Szudán, vagy a libanoni Hezbollah és a Hamász). – ICG: *Turkey's Crises over Israel and Iran*, 3. o.

¹⁷³ RAVID, Barak: "Lieberman to Turkey: Israel won't apologize for Gaza flotilla raid", *Haaretz*, July 05, 2010. < <http://www.haaretz.com/news/diplomacy-defense/lieberman-to-turkey-israel-won-t-apologize-for-gaza-flotilla-raid-1.300128> > Látogatva: 2010.08.09.

¹⁷⁴ ICG: *Turkey's Crisis over Israel and Iran*, 17. o.

köszönhető a török-izraeli kapcsolatokban 2010. december elején bekövetkezett újabb fordulat, mikor Erdogan két tűzoltó-repülőgépet is Izrael rendelkezésére bocsátott, miután a zsidó állam a Haifa környékén pusztító tűzvész megfékezéséhez kért nemzetközi segítséget, ezt a gesztust pedig Netanjahu jó alkalomnak látta a békülésre. Így ennek eredményeként pozitív hangvételű tárgyalásokra került sor decemberben izraeli és török diplomaták között, melyek során a zsidó állam elviekben beleegyezett, hogy bocsánatot kér a segélyflottilla-incidensért, illetve kárpótlást fizet az áldozatok hozzátartozóinak, és a sebesülteknek.¹⁷⁵ Az azonban továbbra is kérdéses marad, hogy valóban sikerül-e egy mind a két fél számára elfogadható kompromisszumot találni, amely talán véget vethet a két ország közötti diplomáciai válságnak, hiszen alapjában véve egyik fél sem változtatott álláspontján, így Izrael bocsánatkérés (*apology*) helyett inkább csak a halálos áldozatok miatti megbánásának (*regret*) kifejezésére lenne hajlandó.¹⁷⁶

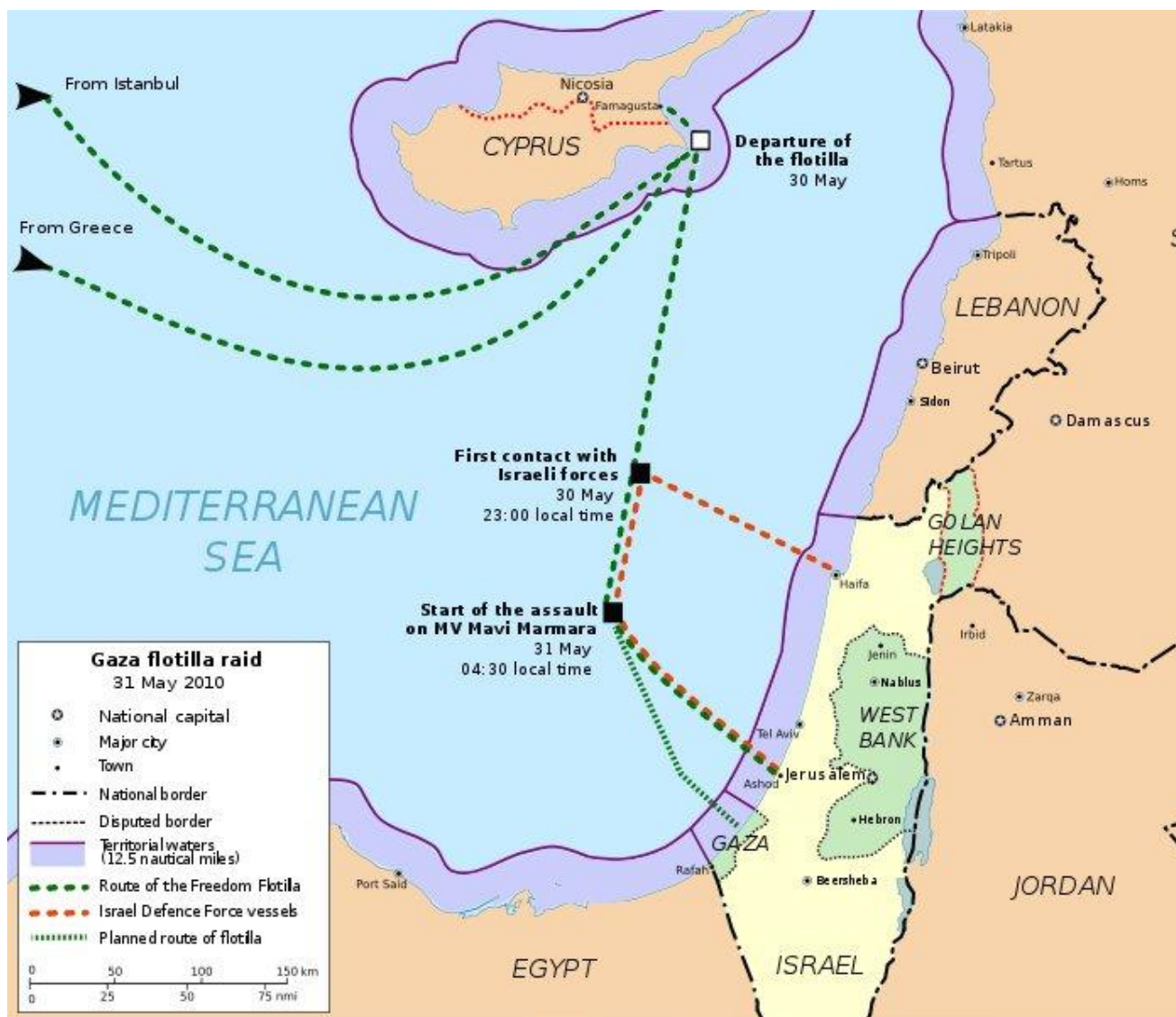
¹⁷⁵ SELJÁN Péter: Kibékülhet Izrael és Törökország?, *Kitekintő.hu*, 2010. december 8. < http://kitekinto.hu/iszlam/2010/12/08/kibekulhet_izrael_es_torokorszag/ > Látogatva: 2010.12.10.

¹⁷⁶ BRONNER, Ethan: "Israel and Turkey Working to Repair Ties", *The New York Times*, December 10, 2010. < <http://www.nytimes.com/2010/12/11/world/middleeast/11israel.html> > Látogatva: 2010.12.11.

Mellékletek

1. számú melléklet

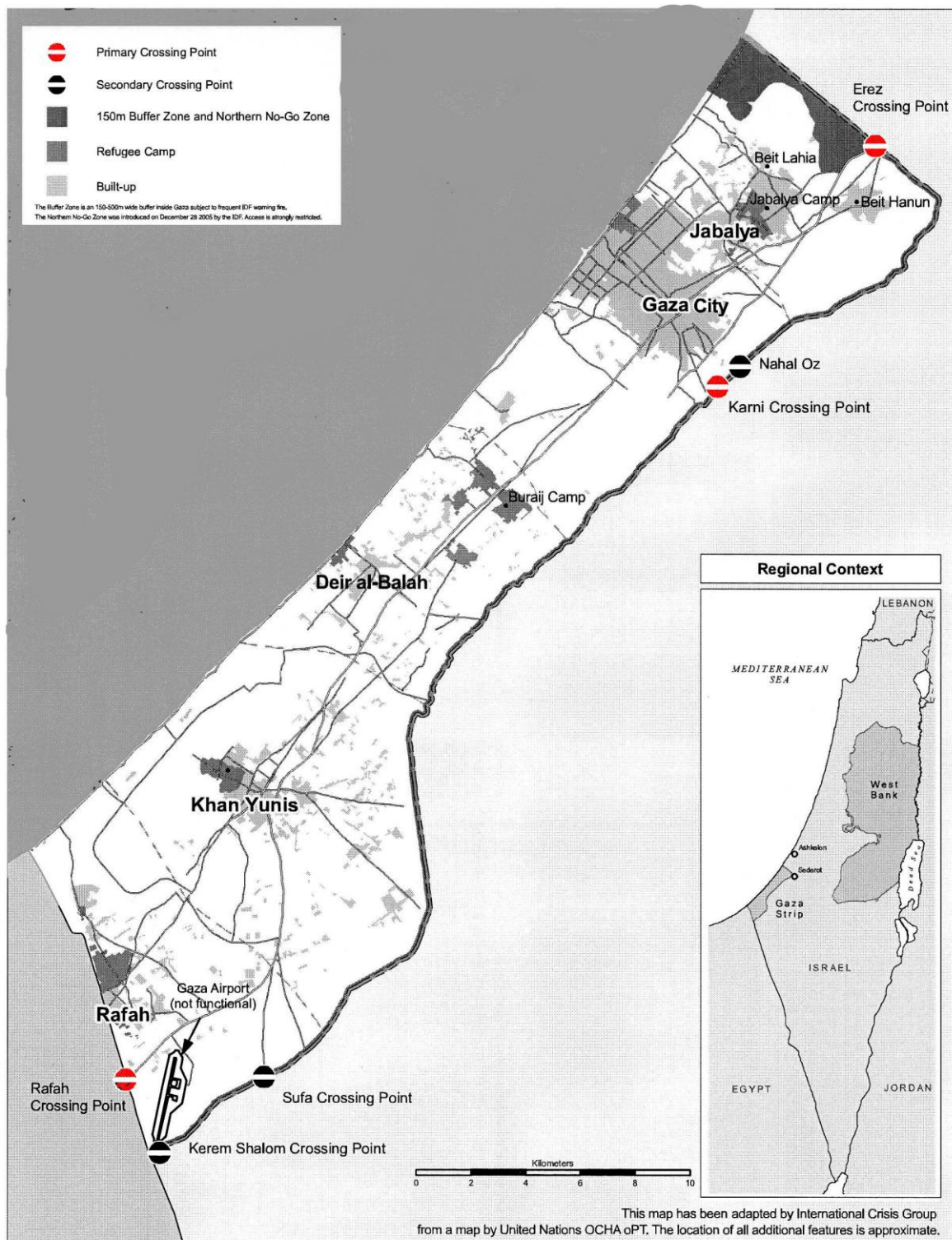
A gázai flottilla-incidens térképe¹⁷⁷

¹⁷⁷ Forrás: Wikimedia Commons < http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Gaza_flotilla_raid_map.svg >
Letöltve: 2010.09.23.

2. számú melléklet

A Gázai övezet térképe¹⁷⁸

¹⁷⁸ ICG: *Ruling Palestine I: Gaza under Hamas*, 35. o.

3. számú melléklet

*Izrael, a Nyugati Part és a Gázai övezet térképe*¹⁷⁹

¹⁷⁹ ICG: Palestine: Salvaging Fatah, 30. o.

4. számú melléklet

A Közel-Kelet térképe¹⁸⁰

¹⁸⁰ Forrás: < http://www.lib.utexas.edu/maps/middle_east_and_asia/middle_east_pol_2003.jpg > Letöltve: 2010.08.11.

5. számú melléklet

IZRAEL GÁZAI HUMANITÁRIUS INTÉZKEDÉSEI

Az izraeli külügyminisztérium honlapján közzétett adatok¹⁸¹ szerint a zsidó állam gázai hadműveletét követően (2009. január 18-tól) 2010 júniusáig 1 025 686 tonna segély, 49 610 tonna gáz és 136 097 330 liter üzemanyag érkezett a Gázai övezetbe. 2009-ben több mint 738 ezer tonna, míg 2010 első három hónapjában 94 500 tonna élelmiszert szállítottak az övezetbe, 3676 teherautóval. Egy átlagos héten az IDF több száz teherautó, összesen körülbelül 15 ezer tonna segély áthaladását koordinálja.

Egészségügy • 2009-ben 10 544 beteg és kísérője ment át a Gázai övezetből Izraelbe, hogy ott ellátást kérjen, és egészségügyi vészhelyzet miatt 382 esetben került sor (ki)mentésre (emergency evacuation). Ugyancsak 2009-ben körülbelül 4883 tonna orvosi felszerelés és gyógyszer került beszállításra.

Építőanyagok • 2010 első hónapjaiban 23 tonna vas és 25 tonna cement juthatott be Gázába. Május 13-án Izrael megközelítőleg 39 tonna építőanyag beszállítását engedélyezte az övezetbe egy kórház helyreállításához. Május 24-én pedig Izrael megnyitotta a Kerem Salom átkelőt 97 segéllyel megrakott teherautó előtt, melyek közül hat 250 tonna cementet és 5 tonna vasat szállított az ENSZ által felügyelt projektekhez.

Áramszolgáltatás • Az ENSZ 2010. májusi jelentése szerint a Gázai övezet áramszolgáltatásának 70%-át (120 megawatt) biztosítja az izraeli elektromos hálózat, míg Egyiptomból csupán 17MW érkezik, a gázai erőmű pedig 30MW-ot termel. 2009-ben Izrael 41 teherautónyi felszereléssel járult hozzá a gázai elektromos hálózat karbantartásához. 2009 januárja és 2010 júniusa között több mint 133 millió liter üzemanyagot szállítottak Izraelből Gázába a generátorok működtetéséhez.

A gázai életminőség • A várható élettartam a Gázai övezetben 73 év, a csecsemőhalálozási ráta pedig 18.35 haláleset / 1000 élve születés.¹⁸² A gázai lakosság körülbelül 20%-a rendelkezik személyi számítógéppel (többen, mint Portugáliában, Brazíliában, Szaúd-Arábiában vagy Oroszországban). Az övezetben négy internetszolgáltató van, akik ADSL és dial-up („betárcsázós”) internetelérést biztosítanak. A gázaiak 70 százalékanak van TV-készüléke és rádiója, és hozzáfér a műholdas, vagy a kábeles TV-adáshoz. Az övezet kiterjedt telefonhálózattal rendelkezik (vezetékes és mobil). A USAID jelentése szerint a gázai háztartások 81%-ának van mobiltelefonja. A Palesztin Hatóság tulajdonában lévő mobilszolgáltatónak (Jawwal) több mint 1 millió előfizetője van.

Kisiskolások helyzete • Izrael szállítja be az övezetbe az ENSZ által biztosított iskolaszereket, beleértve a füzeteket, táskákat, írószereket. 2010 nyarán a zsidó állam koordinálta 200 ezer laptop, és 74 tanteremmé alakítható konténer beszállítását az övezetbe.

Mozgásszabadság és utazás • Izrael egészségügyi ellátás, vallási zarándoklat és üzleti ügyek esetében engedélyezi a Gázai övezet lakóinak és a látogatóknak az övezet, Izrael és a Nyugati Part közötti átutazást. 21 200 nemzetközi aktivistát és 400-nál több diplomáciai delegáció beutazását engedélyezték Gázába, míg 2200, nemzetközi szervezeteknek dolgozó palesztin kapott kiutazási engedélyt. 147 palesztin diák külföldi tanulmányok folytatásához kapott engedélyt, és különleges engedélyeket bocsátottak ki a gázai focistáknak, hogy a Nyugati Parton tarthassák edzéseiket, és külföldi mérkőzéseken is részt vehessenek. A karácsonyi ünnepek alatt megközelítőleg 400 engedélyt adtak ki Bethlehem meglátogatásához, százat pedig külföldi utazásokhoz. Ezek mellett további 257 engedély került kiadásra gázai üzletemberek részére.

¹⁸¹ Israel Ministry of Foreign Affairs: “Behind the Headlines: The Israeli humanitarian lifeline to Gaza”, May 25, 2010. < http://www.mfa.gov.il/MFA/HumanitarianAid/Palestinians/Israeli_humanitarian_lifeline_Gaza_25-May-2010.htm > Látogatva: 2010.09.30.

¹⁸² CIA - The World Factbook: Middle East, Gaza Strip. < <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/gz.html> > Látogatva: 2010.08.22.

Felhasznált irodalom

Könyvek, monográfiák

- 1) *Biztonságpolitikai kézikönyv*, szerk: DEÁK Péter. Osiris Kiadó, Budapest, 2007.
- 2) LUGOSI Győző: *Dokumentumok a Közel-Kelet XX. századi történetéhez*. Szöveggyűjtemény, L'Harmattan Kiadó, Budapest, 2006.
- 3) NETANJAHU, Benjamin: *Harc a terrorizmus ellen*. Alexandra, Pécs, 1997.
- 4) ROSTOVÁNYI Zsolt: *Együttélésre ítélve*, Zsidók és palesztinok küzdelme a Szentföldért - Corvina Kiadó, Budapest, 2006.
- 5) *The Future of Turkish Foreign Policy*, szerk: Lenore G. MARTIN, Dimitris KERIDIS. Belfer Center for Science and International Affairs, John F. Kennedy School of Government, Harvard University Cambridge, Massachusetts, 2004.
- 6) *Világpolitikai lexikon (1945-2005)*, szerk: Horváth Jenő. Osiris Kiadó, Budapest, 2005.

Folyóiratok

- 1) DAVUTOGLU, Ahmet: *Turkish Foreign Policy and the EU in 2010*. In: *Turkish Policy Quarterly*, Vol. 8, No. 3, Fall 2009. 11-17. o. Elektronikus formában: < http://www.esiweb.org/pdf/esi_turkey_tpq_vol8_no3_ahmet_davutoglu.pdf > Letöltve: 2010.08.04.
- 2) GAZDIK Gyula: *A gázai válság*. In: *Nemzet és biztonság: biztonságpolitikai szemle*, II. évfolyam, 1. szám, 2009. február. 66-79. o.
- 3) GAZDIK Gyula: *Stratégiai erővonalak változása az izraeli-palesztin rendezési folyamatban II*. In: *Nemzet és biztonság: biztonságpolitikai szemle*, III. évfolyam, 3. szám, 2010. április. 3-16. o.
- 4) INBAR, Efraim: *Israeli-Turkish Tensions and Beyond*. In: *Turkish Policy Quarterly*, Vol. 8, No. 3, Fall 2009. 39-47. o. Elektronikus formában: < http://www.biu.ac.il/Besa/efraim_inbar/TurkishQuarterlyFall2009.pdf > Letöltve: 2010.08.04.
- 5) INBAR, Efraim: *The resilience of Israeli-Turkish relations*. In: *Israel Affairs*, Vol. 11, No. 4, October 2005, 591-607. o.
- 6) KEMAL PAK, Namik: *Changing Concepts of National Security in the Post-Cold War Era and Turkish Defence Industry*. In: *Perceptions*, Vol. 7, No. 2 (June-August 2002), 115-117. o. Elektronikus formában: < http://www.sam.gov.tr/perceptions/Volume7/June-August2002/Perception_NamikKemalPak.pdf > Letöltve: 2010.07.21.
- 7) KIRISCI, Kemal: "The transformation of Turkish foreign policy: The rise of the trading state". In: *New Perspectives on Turkey*, No. 40, 2009, 29-57. o. Elektronikus formában: < http://www.edam.org.tr/images/PDF/yayinlar/makaleler/npt_40_kemal_kirisci.pdf > Letöltve: 2010.08.05.
- 8) KIS-BENEDEK József: *A Gázai övezeti izraeli kivonulás stratégiai összefüggései*. In: *Felderítő szemle*, IV. évfolyam, 3. szám, 2005. szeptember. 68-77. o.
- 9) KIS-BENEDEK József: *Az Izrael-Hamász háború biztonságpolitikai és katonai összefüggései*. In.: *Felderítő szemle*, VIII. évfolyam, 1. szám, 2009. március. 12-35. o.

- 10) N. RÓZSA Erzsébet, CSICSMANN László, PARAGI Beáta: *A kairói Obama-beszéd és visszhangja*. In: *Nemzet és biztonság: biztonságpolitikai szemle*, II. évfolyam, 6. szám, 2009. július. 69-81. o. Elektronikus formában: < http://neb.kezek.hu/regi_szamok.php?rsz=2&ev=2009&szam=6 > Letöltve: 2010.09.05.
- 11) SAYARI, Sabri: *Turkish foreign policy in the post-Cold War era: The challenges of multi-regionalism*. In: *Journal of International Affairs*, Fall 2000, 54, no. 1. 169-182. o. Elektronikus formában: < <http://www.tau.ac.il/dayancenter/dayanim/2006/Turkish-Foreign-Policy-in-the-Post-Cold-War.PDF> > Letöltve: 2010.07.21.
- 12) TÓFALVI Fruzsina: *Törökország katonás demokráciája*. In: *Nemzet és biztonság: biztonságpolitikai szemle*, I. évfolyam, 9. szám, 2008. október. 50-57. o.
- 13) WALT, Stephen M.: "Why Alliances Endure or Collapse," *Survival*, Vol. 39, No. 1. (Spring 1997), 156-179. o. Elektronikus formában: < http://www.lis.ulusiada.pt/old/apoio/espacoeuroatlantico_2008_2009/seguro/documentos/survival.pdf > Letöltve: 2010.07.21.

Angol nyelvű kiadványok

- 1) Amnesty International: *Suffocating: The Gaza Strip Under Israeli Blocade*. January, 2010. Index: MDE 15/002/2010. Elektronikus formában: < <http://www.amnesty.org/en/library/info/MDE15/002/2010/en> > Letöltve: 2010.06.13.
- 2) BARYSCH, Katinka: *Can Turkey combine EU accession and regional leadership?*, Centre for European Reform policy brief, January 2010. < http://www.cer.org.uk/pdf/pb_barysch_turkey_25jan10.pdf > Letöltve: 2010.08.06.
- 3) BROWN, Nathan J.: *The Road Out of Gaza*, Carnegie Endowment for International Peace, Policy Outlook NO. 39., February 2008. Elektronikus formában: < http://www.carnegieendowment.org/files/brown_gaza_final.pdf > Letöltve: 2010.07.30.
- 4) International Committee for the Red Cross: *The occupied Palestinian territories: Dignity Denied*. December 2007. Elektronikus formában: < [http://www.icrc.org/web/eng/siteeng0.nsf/htmlall/palestine-report-131207/\\$FILE/0941_002_Dignity_Denied_OT_Palestine.pdf](http://www.icrc.org/web/eng/siteeng0.nsf/htmlall/palestine-report-131207/$FILE/0941_002_Dignity_Denied_OT_Palestine.pdf) > Letöltve: 2010.07.30.
- 5) International Crisis Group: *Palestine: Salvaging Fatah*. Middle East Report N°91, 12 November 2009. Elektronikus formában: < <http://www.crisisgroup.org/en/regions/middle-east-north-africa/israel-palestine/091-palestine-salvaging-fatah.aspx> > Letöltve: 2010.06.12.
- 6) International Crisis Group: *Ruling Palestine I: Gaza under Hamas*. Middle East Report N°73, 19 March 2008. Elektronikus formában: < <http://www.crisisgroup.org/en/regions/middle-east-north-africa/israel-palestine/072-ruling-palestine-I-gaza-under-hamas.aspx> > Letöltve: 2010.06.12.
- 7) International Crisis Group: *Turkey and the Middle East: Ambitions and Constraints*. Europe Report N°203, 7 April 2010. Elektronikus formában: < <http://www.crisisgroup.org/en/regions/europe/turkey-cyprus/turkey/203-turkey-and-the-middle-east-ambitions-and-constraints.aspx> > Letöltve: 2010.06.12.
- 8) International Crisis Group: *Turkey's Crises over Israel and Iran*. Europe Report N°208, 8 Sep 2010. Elektronikus formában: < <http://www.crisisgroup.org/en/regions/europe/turkey-cyprus/turkey/208-turkeys-crises-over-israel-and-iran.aspx> > Letöltve: 2010.09.08.

- 9) The Meir Amit Intelligence and Terrorism Information Center: *Conspicuous among the passengers and organizations aboard the Mavi Marmara were Turkish and Arab Islamic extremists led by IHH*. September 26, 2010. < http://www.terrorism-info.org.il/malam_multimedia/English/eng_n/pdf/ipc_e127.pdf > Letöltve: 2010.10.13.
- 10) The Public Commission to Examine the Maritime Incident of 31 May 2010, The Turkel Commission Report Part one. January 2011. Elektronikus formában: < <http://www.turkel-committee.gov.il/files/wordocs/8808report-eng.pdf> > Letöltve: 2011.01.27.
- 11) Transatlantic Academy: *Getting to Zero – Turkey, Its Neighbors and the West*. 2010. Elektronikus formában: < <http://www.transatlanticacademy.org/view/resources/uploaded/GettingtoZeroFINAL.pdf> > Letöltve: 2010.08.22.

ENSZ-dokumentumok

- 1) Human Rights Council: *Human Rights In Palestine and Other Occupied Arab Territories*. Report of the United Nations Fact Finding Mission on the Gaza Conflict. A/HRC/12/48. September 25, 2009. < <http://www2.ohchr.org/english/bodies/hrcouncil/docs/12session/A-HRC-12-48.pdf> > Látogatva: 2010.07.29.
- 2) United Nations Human Rights Council (UNHRC): *Report of the international fact-finding mission to investigate violations of international law, including international humanitarian and human rights law, resulting from the Israeli attacks on the flotilla of ships carrying humanitarian assistance*, A/HRC/15/21, September 22, 2010. < http://www2.ohchr.org/english/bodies/hrcouncil/docs/15session/A.HRC.15.21_en.pdf > Letöltve: 2010.09.23.
- 3) United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs (UNOCHA), occupied Palestinian territory: *Between the Fence and a Hard Place*, The Humanitarian Impact of israeli-imposed restrictions on access to Land and Sea in the Gaza Strip, Special Focus, August 19, 2010. < http://www.ochaopt.org/documents/ocha_opt_special_focus_2010_08_19_english.pdf > Letöltve: 2010.08.21.
- 4) United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs (UNOCHA): *Gaza Strip Humanitarian Fact Sheet*, 28 November 2007. < http://www.ochaopt.org/documents/GazaStripHumanitarianFactSheet_2007_11_28.pdf > Letöltve: 2010.07.30.

Internetes cikkek

- 1) AKRAM, Fares: “Gaza: Israel Permits Car Imports”, *The New York Times*, September 21, 2010, on page A12 of the New York edition. < <http://www.nytimes.com/2010/09/21/world/middleeast/21briefs-GAZA.html> > Látogatva: 2010.09.28.
- 2) ALJAZEERA.NET: “Deadly Israeli raid on aid fleet“, June 01, 2010. < <http://english.aljazeera.net/news/middleeast/2010/05/201053113252437484.html> > Látogatva: 2010.08.15.
- 3) AL-MUGHRABI, Nidal: “Gaza's troubled tunnel trade swings into reverse”, *Reuters*, September 28, 2010. < <http://www.reuters.com/article/idUSTRE68R1SG20100928> > Látogatva: 2010.09.30.

- 4) ARONSON, Geoffrey: "Gaza's humanitarian crisis is not a surprise--it's what we wanted", *Foreign Policy*, June 22, 2010. < http://mideast.foreignpolicy.com/posts/2010/06/22/gaza_s_humanitarian_crisis_is_not_a_surprise_it_s_what_we_wanted > Látogatva: 2010.08.14.
- 5) ARSU, Sebnem – HEALY, Jack: "Turkey Barring Israeli Military Flights From Its Airspace", *The New York Times*, June 28, 2010. < <http://www.nytimes.com/2010/06/29/world/middleeast/29turkey.html> > Látogatva: 2010.07.21.
- 6) BAR'EL, Zvi: "PR success of Gaza flotilla could be a trap for Hamas", *Haaretz*, June 27, 2010. < <http://www.haaretz.com/print-edition/features/analysis-pr-success-of-gaza-flotilla-could-be-a-trap-for-hamas-1.298493> > Látogatva: 2010.08.14.
- 7) BBC News: "Israeli air strikes hit two Gaza towns", November 19, 2010. < <http://www.bbc.co.uk/news/world-middle-east-11795966> > Látogatva: 2010.11.19.
- 8) BENGIO, Ofra: "Turkey's Strategic U-Turn, Israel's Tactical Mistakes", *Haaretz*, June 11, 2010. < <http://www.haaretz.com/opinion/ofra-benio-turkey-s-strategic-u-turn-israel-s-tactical-mistakes-1.295578> > Látogatva: 2010.08.15.
- 9) BILEFSKY, Dan: "Turkey and Israel Do a Brisk Business", *The New York Times*, August 4, 2010. page B3 of the New York edition < <http://www.nytimes.com/2010/08/05/world/europe/05iht-turkey.html> > Látogatva: 2010.08.08.
- 10) BRONNER, Ethan: "A Rising Urgency in Israel for a Gaza Shift", *The New York Times*, June 10, 2010. < <http://www.nytimes.com/2010/06/11/world/middleeast/11gaza.html> > Látogatva: 2010.07.22.
- 11) BRONNER, Ethan: "Israel and Turkey Working to Repair Ties", *The New York Times*, December 10, 2010. < <http://www.nytimes.com/2010/12/11/world/middleeast/11israel.html> > Látogatva: 2010.12.11.
- 12) CAGAPTAY, Soner: "What's Really Behind Turkey's Coup Arrests?", *Foreign Policy*, February 25, 2010. < http://www.foreignpolicy.com/articles/2010/02/25/whats_really_behind_turkeys_coup_arrests? > Látogatva: 2010.09.27.
- 13) CAMBANIS, Thanassis: "Letter From Gaza, Hamas's Tunnel Diplomacy", *Foreign Affairs*, June 18, 2010. < <http://www.foreignaffairs.com/features/letters-from/letter-from-gaza> > Látogatva: 2010.07.27.
- 14) CAPLOE, David: "Turkey Israel Economic Relations Continue Despite Tensions", *EconomyWatch*, August 16, 2010. < <http://www.economywatch.com/economy-business-and-finance-news/turkey-israel-economic-relations-continue-despite-tensions-16-08.html> > Látogatva: 2010.08.30.
- 15) CHAMPION, Marc: "Aid Group, Israel Primed for Clash, Flotilla Review Shows", *The Wall Street Journal*, July 7, 2010. < http://online.wsj.com/article/SB10001424052748704535004575349031510961398.html?mod=WSJ_World_MIDDLENewsIntl > Látogatva: 2010.08.15.
- 16) COOK, Steven A.: "How Do You Say "Frenemy" in Turkish? Meet America's new rival in the Middle East", *Foreign Policy*, June 1, 2010. < http://www.foreignpolicy.com/articles/2010/06/01/how_do_you_say_frenemy_in_Turkish? > Látogatva: 2010.08.17.

- 17) DAN, Uri: "Israel and Turkey Join Forces vs. Al Qaeda", *New York Post*, January 12, 2004. < <http://www.freerepublic.com/focus/f-news/1056068/posts> > Látogatva: 2010.07.25.
- 18) DOGRU, Avni: "A Break in Israeli-Turkish Relations?", *Foreign Policy In Focus*, August 5, 2010. < http://www.fpif.org/articles/a_break_in_israeli-turkish_relations > Látogatva: 2010.08.20.
- 19) EPHRON, Dan: "Gaza Is About Butter, not Guns", *Newsweek*, June 07, 2010. < <http://www.newsweek.com/2010/06/07/gaza-is-about-butter-not-guns.html> > Látogatva: 2010.08.17.
- 20) EurActive: "EU strongly condemns Gaza flotilla attack", May 31, 2010. < <http://www.euractiv.com/en/foreign-affairs/eu-strongly-condemns-gaza-flotilla-attack-news-494701> > Látogatva: 2010.09.25.
- 21) GUMBEL, Peter: "Turkish Tempest in Davos over Gaza", *Time*, January 29, 2009. < <http://davos.blogs.time.com/2009/01/29/turkish-tempest-in-davos-over-gaza/> > Látogatva: 2010.08.06.
- 22) Haaretz Service and Reuters: "IDF strikes Gaza after phosphorous bombs launched into Israel", November 19, 2010. < <http://www.haaretz.com/news/diplomacy-defense/idf-strikes-gaza-after-phosphorous-bombs-launched-into-israel-1.325640> > Látogatva: 2010.11.20.
- 23) Haaretz Service: "Gaza flotilla captain: Activists prepared attack against IDF raid", Jun 11, 2010. < <http://www.haaretz.com/news/diplomacy-defense/gaza-flotilla-captain-activists-prepared-attack-against-idf-raid-1.295591> > Látogatva: 2010.09.28.
- 24) Haaretz Service: "Turkey sets up own Gaza flotilla inquiry", August 12, 2010. < <http://www.haaretz.com/news/diplomacy-defense/turkey-sets-up-own-gaza-flotilla-inquiry-1.307581> > Látogatva: 2010.08.12.
- 25) HADAR, Leon T.: "The collapse of Israel's 'Periphery Doctrine'", *Foreign Policy*, June 26, 2010. < http://mideast.foreignpolicy.com/posts/2010/06/26/the_collapse_of_israel_s_periphery_doctrine > Látogatva: 2010.08.22.
- 26) HADID, Diaa: "Israel approves materials to upgrade Gaza plant", *Associated Press*, September 13, 2010. < http://news.yahoo.com/s/ap/20100913/ap_on_re_mi_ea/ml_israel_palestinians > Látogatva: 2010.09.28.
- 27) HAREL, Amos: "IDF chief to Gaza flotilla probe: Raid quickly became 'chaotic'", *Haaretz*, August 11, 2010. < <http://www.haaretz.com/news/diplomacy-defense/idf-chief-to-gaza-flotilla-probe-raid-quickly-became-chaotic-1.307307> > Látogatva: 2010.08.12.
- 28) *Hürriyet Daily News*: "Iran envoy confident Turkey will not allow US radar base", February 21, 2010. < <http://www.hurriyetcailynews.com/n.php?n=iran-envoy-sure-turkey-will-not-let-its-land-used-for-missile-shield-2010-02-20> > Látogatva: 2010.08.05.
- 29) *Hürriyet Daily News*: "Israeli supermarkets boycott Turkish products", June 14, 2010. < <http://www.hurriyetcailynews.com/n.php?n=israeli-supermarkets-boycott-turkish-products-2010-06-14> > Látogatva: 2010.08.09.

- 30) HVG.hu: *A török-izraeli viszony*. 2010. június 02. <
http://hvg.hu/hvgfriss/2010.22/201022_a_torokizraeli_viszony > Látogatva:
2010.07.28.
- 31) Israel Defense Force Spokesperson: *IDF Forces Met with Pre-Planned Violence when Attempting to Board Flotilla*, May 31, 2010. <
<http://idfspokesperson.com/2010/05/31/idf-forces-met-with-pre-planned-violence-when-attempting-to-board-flotilla-31-may-2010/> > Látogatva: 2010.08.12.
- 32) Israel Ministry of Foreign Affairs: “Behind the Headlines: The Israeli humanitarian lifeline to Gaza”, May 25, 2010. <
http://www.mfa.gov.il/MFA/HumanitarianAid/Palestinians/Israeli_humanitarian_lifeline_Gaza_25-May-2010.htm > Látogatva: 2010.09.30.
- 33) Israel Ministry of Foreign Affairs: “Behind the Headlines: Turkel Commission publishes first part of report”, January 23, 2011. <
http://www.mfa.gov.il/MFA/About+the+Ministry/Behind+the+Headlines/Flotilla_operation_Israel_policies_Gaza_23-Jan-2011.htm > Látogatva: 2011.03.15.
- 34) Israel Ministry of Foreign Affairs: “Gaza: Lists of Controlled Entry Items”, July 04, 2010. <
http://www.mfa.gov.il/MFA/HumanitarianAid/Palestinians/Lists_Controlled_Entry_Items_4-Jul-2010.htm > Látogatva: 2010.07.22.
- 35) Israel Ministry of Foreign Affairs: “Prime Minister's Office statement following the Israeli Security Cabinet meeting”, Jun 20, 2010. <
http://www.mfa.gov.il/MFA/Government/Communiques/2010/Prime_Minister_Office_statement_20-Jun-2010.htm > Látogatva: 2010.07.22.
- 36) Israel Ministry of Foreign Affairs: “The Gaza Flotilla: Videos”, Jun 18, 2010. <
http://www.mfa.gov.il/MFA/MFAArchive/2010/Gaza_flotilla_videos.htm > Látogatva: 2010.09.25.
- 37) ISRAFIL, Erol: “Turkey president lays into Israel flotilla inquiry”, *Associated Press*, January 24, 2011. <
http://news.yahoo.com/s/ap/gaza_blockade > Látogatva: 2011.03.15.
- 38) ISSACHAROFF, Avi: “'Viva Palestina' activists deliver tons of aid to Gaza Strip”, *Haaretz*, October 21, 2010. <
<http://www.haaretz.com/news/diplomacy-defense/viva-palestina-activists-deliver-tons-of-aid-to-gaza-strip-1.320496> > Látogatva: 2010.10.24.
- 39) JPOST.com Staff: “Israel to send 4 drones to Turkey”, *The Jerusalem Post*, July 21, 2010. <
<http://www.jpost.com/International/Article.aspx?id=182144> > Látogatva: 2010.08.04.
- 40) JPOST.com Staff: “Turkish delegation in Israel to train on unmanned drones”, *The Jerusalem Post*, July 03, 2010. <
<http://www.jpost.com/Home/Article.aspx?id=180292> > Látogatva: 2010.08.09.
- 41) KATZ, Yaakov: “'We should've used accurate fire' ”, *The Jerusalem Post*, August 11, 2010. <
<http://www.jpost.com/Israel/Article.aspx?id=184405> > Látogatva: 2010.08.12.
- 42) KATZ, Yaakov: “Turkey pulls out of navy exercise”, *The Jerusalem Post*, July 05, 2010. <
<http://www.jpost.com/International/Article.aspx?id=180440> > Látogatva: 2010.07.21.
- 43) KEINON, Herb: “'Turkey bears no responsibility' ”, *The Jerusalem Post*, August 11, 2010. <
<http://www.jpost.com/Israel/Article.aspx?id=184343> > Látogatva: 2010.08.12.

- 44) KEINON, Herb: “Turkish FM cancels visit over Gaza row”, *The Jerusalem Post*, September 9, 2009. < <http://www.jpost.com/Home/Article.aspx?id=154260> > Látogatva: 2010.08.06.
- 45) KERSHNER, Isabel – AKRAM, Fares: “Israel Backs Panel to Examine Raid”, *The New York Times*, June 14, 2010, page A10 of the New York edition. < <http://www.nytimes.com/2010/06/14/world/middleeast/14mideast.html> > Látogatva: 2010.08.19.
- 46) KERSHNER, Isabel: “Barak Says ‘Friction’ Was Expected in Flotilla Raid”, *The New York Times*, August 11, 2010, page A9 of the New York edition. < <http://www.nytimes.com/2010/08/11/world/middleeast/11flotilla.html> > Látogatva: 2010.08.11.
- 47) KERSHNER, Isabel: “Deadly Israeli Raid Draws Condemnation”, *The New York Times*, June 1, 2010, page A1 of the New York edition. < <http://www.nytimes.com/2010/06/01/world/middleeast/01flotilla.html> > Látogatva: 2010.08.15.
- 48) KERSHNER, Isabel: “Israel Details Easing of Its Gaza Blockade”, *The New York Times*, July 06, 2010. page A12 of the New York edition. < <http://www.nytimes.com/2010/07/06/world/middleeast/06mideast.html> > Látogatva: 2010.07.22.
- 49) KERSHNER, Isabel: “Netanyahu Speaks in Flotilla Inquiry”, *The New York Times*, August 10, 2010, page A9 of the New York edition. < <http://www.nytimes.com/2010/08/10/world/middleeast/10flotilla.html> > Látogatva: 2010.08.12.
- 50) KRAFT, Dina: “Despite Raid, Mostly Business as Usual for Israel and Turkey”, *The New York Times*, July 2, 2010. page A4 of the New York edition. < <http://www.nytimes.com/2010/07/03/world/middleeast/03israel.html> > Látogatva: 2010.08.09.
- 51) MACKEY, Robert: “Unedited Video of Israeli Raid Posted Online”, *The New York Times*, The Lede, Blogging The News With Robert Mackey, June 11, 2010. < <http://thelede.blogs.nytimes.com/2010/06/11/unedited-video-of-israeli-raid-posted-online/> > Látogatva: 2010.08.20.
- 52) MARCUS, Jonathan: “Israel woos Greece after rift with Turkey”, *BBC News*, October 16, 2010. < <http://www.bbc.co.uk/news/world-middle-east-11556442> > Látogatva: 2010.10.16.
- 53) MAY, Theodore: “Gaza's Great Tunnel Recession”, *Foreign Policy*, August 13, 2010. < http://www.foreignpolicy.com/articles/2010/08/13/gaza_s_great_tunnel_recession > Látogatva: 2010.08.14.
- 54) MITNICK, Joshua: “Why Israelis are upset about Israeli raid on Gaza freedom flotilla”, *The Christian Science Monitor*, June 1, 2010. < <http://www.csmonitor.com/World/Middle-East/2010/0601/Why-Israelis-are-upset-about-Israeli-raid-on-Gaza-freedom-flotilla> > Látogatva: 2010.08.19.
- 55) N. RÓZSA Erzsébet: *A török-brazil-iráni megállapodás, avagy elkerülhetők-e az ENSZ BT Iránnal szembeni újabb szankciói?* Magyar Külügyi Intézet, Gyorselemzések 2010/6. < <http://www.kulugyiintezet.hu/index.php?menu=26&gyors=2040> > Látogatva: 2010.07.28.
- 56) NACEUR, Samy Ben: “Middle East and North Africa Region: Financial Sector and Integration”, *QFinance.co*, dátum nélkül. <

- <http://www.qfinance.com/contentFiles/QF02/g1xtn5q6/12/4/middle-east-and-north-africa-region-financial-sector-and-integration.pdf> > Letöltve: 2010.08.05.
- 57) NAGY Gergely: Izrael és Görögország kéz a kézben, *Kitekintő.hu*, 2010. augusztus 18. < http://kitekinto.hu/europa/2010/08/18/izrael_es_gorogorszag_kez_a_kezben > Látogatva: 2010.08.28.
- 58) Palestinian Center for Policy and Survey Research (PSR), Survey Research Unit: Poll No. 36 - Press Release, *Palestinian Public Opinion Poll No (36)*, June 15, 2010. < <http://www.pcpsr.org/survey/polls/2010/p36epressrelease.html> > Látogatva: 2010.08.17.
- 59) Pechter Middle East Polls: “Israeli Poll on aftermath of Ship Boarding: Top Line Results”, June 8, 2010. < <http://sites.google.com/a/pechterpolls.org/pechterpolls/in-the-news/june72010israelipollonaftermathofshipboarding> > Látogatva: 2010.08.19.
- 60) POPE, Hugh: “Turkey, the flotilla and Israel: UN report deserves calm reading”, *International Crisis Group*, September 30, 2010. < <http://www.crisisgroup.org/en/regions/europe/turkey-cyprus/Pope-Cyprus-The-UN-s-first-Mavi-Marmara-report-deserves-calm-reading.aspx> > Látogatva: 2010.10.03.
- 61) RABINOVITCH, Ari: “Israel wasn't ready for flotilla resistance: general”, *Reuters*, August 11, 2010. < <http://www.reuters.com/article/idUSTRE67A1VO20100811> > Látogatva: 2010.08.11.
- 62) RAVID, Barak: “I take full responsibility,' Barak tells Gaza flotilla probe”, *Haaretz*, August 10, 2010. < <http://www.haaretz.com/news/diplomacy-defense/i-take-full-responsibility-barak-tells-gaza-flotilla-probe-1.307118> > Látogatva: 2010.08.12.
- 63) RAVID, Barak: “Israel 'black-lists' chemicals and weapons-making tools from Gaza”, *Haaretz*, July 05, 2010. < <http://www.haaretz.com/news/diplomacy-defense/israel-black-lists-chemicals-and-weapons-making-tools-from-gaza-1.300202> > Látogatva: 2010.07.22.
- 64) RAVID, Barak: “Lieberman to Turkey: Israel won't apologize for Gaza flotilla raid”, *Haaretz*, July 05, 2010. < <http://www.haaretz.com/news/diplomacy-defense/lieberman-to-turkey-israel-won-t-apologize-for-gaza-flotilla-raid-1.300128> > Látogatva: 2010.08.09.
- 65) RAVID, Barak: “Netanyahu to Gaza flotilla probe: IDF coordinated the deadly raid”, *Haaretz*, August 09, 2010. < <http://www.haaretz.com/news/diplomacy-defense/netanyahu-to-gaza-flotilla-probe-idf-coordinated-the-deadly-raid-1.306902> > Látogatva? 2010.08.12.
- 66) RAVID, Barak: “Turkel report on Gaza flotilla: Israel suffered from poor planning and intelligence”, *Haaretz*, January 24, 2011. < <http://www.haaretz.com/print-edition/news/turkel-report-on-gaza-flotilla-israel-suffered-from-poor-planning-and-intelligence-1.338792> > Látogatva: 2011.03.15.
- 67) Reuters and Haaretz Service: “Turkey recalls envoy over Gaza flotilla deaths, accuses Israel of 'state terrorism' ”, May 31, 2010. < <http://www.haaretz.com/news/diplomacy-defense/turkey-recalls-envoy-over-gaza-flotilla-deaths-accuses-israel-of-state-terrorism-1.293186> > Látogatva: 2010.09.25.
- 68) Reuters: “Turkey: Israel must apologize for flotilla raid regardless of UN findings”, February 11, 2011. < <http://www.haaretz.com/news/diplomacy-defense/turkey-israel-must-apologize-for-flotilla-raid-regardless-of-un-findings-1.343606> > Látogatva: 2011.03.15.

- 69) ROMIROWSKY, Asaf: "A Democratic Hamas?", *FrontPagemagazin.com*, June 22, 2005. < <http://www.meforum.org/731/a-democratic-hamas> > Látogatva: 2010.07.06.
- 70) ROSENBERG, MJ: "Free Gilad Shalit, Deal With Hamas", *The Huffington Post*, July 15, 2010. < http://www.huffingtonpost.com/mj-rosenberg/free-gilad-shalit-deal-wi_b_648498.html > Látogatva: 2010.07.22.
- 71) SELJÁN Péter: A török-izraeli válság az egész régióknak árt, *Kitekintő.hu*, 2010. július 8. < http://kitekinto.hu/izslam/2010/07/08/a_torok-izraeli_valstag_az_egesz_regionak_art > Látogatva: 2010.08.05.
- 72) SELJÁN Péter: Az ENSZ is vizsgálja a segélyflottilla ügyét, *Kitekintő.hu*, 2010. augusztus 03. < http://kitekinto.hu/izslam/2010/08/03/az_ensz_is_vizsgalja_a_segelyflottilla_ugyet > Látogatva: 2010.08.12.
- 73) SELJÁN Péter: Csempészalagutak százai a határon, *Kitekintő.hu*, 2009. március 26. < http://kitekinto.hu/izslam/2009/03/26/csempeszalagutak_gazaban > Látogatva: 2010.07.22.
- 74) SELJÁN Péter: ENSZ: Izrael megsértette a nemzetközi jogot, *Kitekintő.hu*, 2010. szeptember 24. < http://kitekinto.hu/izslam/2010/09/24/ensz_izrael_megsertette_a_nemzetkozi_jogot > Látogatva: 2010.09.27.
- 75) SELJÁN Péter: Gyorsan elsimították a botrányt, *Kitekintő.hu*, 2010. január 16. < http://kitekinto.hu/izslam/2010/01/16/bocsanatot_kert_izrael > Látogatva: 2010.08.06.
- 76) SELJÁN Péter: Izrael engedélyezi a gázai exportot, *Kitekintő.hu*, 2010. december 9. < http://kitekinto.hu/izslam/2010/12/09/izrael_engedelyezi_a_gazai_exportot/ > Látogatva: 2010.12.10.
- 77) SELJÁN Péter: Izrael számított rá, hogy erőszakkal védik a segélyflottillát, *Kitekintő.hu*, 2010. augusztus 12. < http://kitekinto.hu/izslam/2010/08/12/izrael_szamitott_ra_hogy_erszakkal_vedik_a_segelyflottillat/ > Látogatva: 2010.08.12.
- 78) SELJÁN Péter: Izrael új Gáza-politikája, *Kitekintő.hu*, 2010. július 23. < http://kitekinto.hu/izslam/2010/07/23/izrael_uj_gaza-politikaja/ > Látogatva: 2010.07.23
- 79) SELJÁN Péter: Kibékülhet Izrael és Törökország?, *Kitekintő.hu*, 2010. december 8. < http://kitekinto.hu/izslam/2010/12/08/kibekulhet_izrael_es_torokorszag/ > Látogatva: 2010.12.10.
- 80) SELJÁN Péter: Megpróbálták áttörni a gázai blokádot, *Kitekintő.hu*, 2010. május 31. < http://kitekinto.hu/izslam/2010/05/31/megprobaltak_attorni_a_gazai_blokadot > Látogatva: 2010.08.28.
- 81) SELJÁN Péter: Megtámadták a Gázába tartó hajórajt, *Kitekintő.hu*, 2010. június 1. < http://kitekinto.hu/izslam/2010/06/01/megtamadtak_a_gazaba_tarto_hajorajt > Látogatva: 2010.07.22.
- 82) SELJÁN Péter: Most Izrael vitatja az áldozatok számát, *Kitekintő.hu*, 2009. április 5. < http://kitekinto.hu/izslam/2009/04/05/most_izrael_vitatja_az_aldozatok_szamat > Látogatva: 2010.07.06.
- 83) SELJÁN Péter: Nő a feszültség a Gázai-övezetben, *Kitekintő.hu*, 2010. április 13. < http://kitekinto.hu/izslam/2010/04/13/n_a_feszultseg_a_gazai-ovezetben > Látogatva: 2010.07.28.

- 84) SELJÁN Péter: Segélyszervezetek bíralták Izraelt, *Kitekintő.hu*, 2010. december 2. < http://kitekinto.hu/izslam/2010/12/02/segelyszervezetek_biraltak_izraelt/ > Látogatva: 2010.12.05.
- 85) SELJÁN Péter: Törökország közvetítene a palesztinok között, *Kitekintő.hu*, 2009. augusztus 2. < http://kitekinto.hu/izslam/2009/08/02/torokorszag_kozvetitene_a_palesztinok_kozott > Látogatva: 2010.08.06.
- 86) SELJÁN Péter: Újabb próbálkozás a gázai blokádtörésére, *Kitekintő.hu*, 2010. szeptember 29. < http://kitekinto.hu/izslam/2010/09/29/ujabb_probalkozas_a_gazai_blokad_attoresere/ > Látogatva: 2010.10.03.
- 87) SHAMAH, David: “Still hope for Turkish-Israeli business”, *ISRAEL21c*, June 20, 2010. < <http://www.israel21c.org/201006208064/social-action/turkish-israeli-business-will-survive> > Látogatva: 2010.08.09.
- 88) SHAMIR, Shlomo: “Ban: UN Gaza flotilla probe won't assign individual responsibility”, *Haaretz*, August 10, 2010. < <http://www.haaretz.com/news/diplomacy-defense/ban-un-gaza-flotilla-probe-won-t-assign-individual-responsibility-1.307207> > Látogatva: 2010.08.12.
- 89) The Associated Press: “Israeli source: Syria, Israel were on brink of direct talks in 2008”, February 6, 2011. < <http://www.haaretz.com/news/diplomacy-defense/israeli-source-syria-israel-were-on-brink-of-direct-talks-in-2008-1.341647> > Látogatva: 2011.03.15.
- 90) *The Covenant of the Islamic Resistance Movement (HAMAS)*, August 18, 1988, Article Six. Elektronikus formában: < http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/Terrorism/Hamas_covenant_complete.html > Látogatva: 2010.08.23.
- 91) TURGUT, Pelin: “Turkey Could Be Key Player in Gaza Peace”, *Time*, January 07, 2009. < <http://www.time.com/time/world/article/0,8599,1870188,00.html> > Látogatva: 2010.08.05.
- 92) WALKER, Joshua W.: “Turkey: still America’s best ally in the Middle East?”, *Foreign Policy*, June 25, 2010. < http://mideast.foreignpolicy.com/posts/2010/06/25/turkey_still_america_s_best_ally_in_the_middle_east > Látogatva: 2010.08.22.
- 93) WILSON, Scott: “ Hamas Sweeps Palestinian Elections”, *The Washington Post*, January 27, 2006. < <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2006/01/26/AR2006012600372.html> > Látogatva: 2010.07.06.